

Pielikums

Apstiprināts
ar Zemkopības ministrijas
14.09.2017.
protokollēmumu Nr.45

Grozīts
ar Zemkopības ministrijas
13.09.2018.
Protokollēmumu Nr. 32

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

STRATĒGIJA ILGTSPĒJĪGĀM AUGĻU UN DĀRZEŅU RAŽOTĀJU ORGANIZĀCIJU DARBĪBAS PROGRAMMĀM LATVIJĀ 2017 – 2023

Rīga, 2017

Saturs

Ievads	3
Lietotie saīsinājumi	4
1. Situācijas analīze augļu un dārzeņu nozarē	5
1.1. NOZARU VISPĀRĒJĀ INFORMĀCIJA	5
1.2. DĀRZEŅU NOZARES RAKSTUROJUMS	11
1.3. AUGĻU UN OGU NOZARES RAKSTUROJUMS	18
2. Iepriekšējās valsts stratēģijas ietekme	22
3. Augļu un dārzeņu nozares SVID analīze un attīstības tendences	26
3.1. STIPRĀS PUSES	26
3.2. VĀJĀS PUSES.....	27
3.3. DRAUDI	28
3.4. ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS	28
4. Atbilstoši SVID analīzei izvēlētie stratēģijas virzieni	30
5. Prasības attiecībā uz darbību veidiem	31
5.1. PRASĪBAS ATTIECĪBĀ UZ VISIEM VAI ATSEVIŠĶIEM RO DARBĪBAS PROGRAMMĀS IETVERTAJIEM DARBĪBU VEIDIEM	31
5.2. RO DARBĪBAS PROGRAMMU PASĀKUMI, TO IETVAROS VEICAMĀS DARBĪBAS UN REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI UN SASNIEDZAMIE MĒRĶI	33
5.2.1. Ražošanas plānošana	33
5.2.2. Produkcijas kvalitātes uzlabošana (nodrošināšana vai paaugstināšana)	35
5.2.3. Tirdzniecības uzlabošana un produktu komercvērtības paaugstināšana	37
5.2.4. Pētniecība un eksperimentālā ražošana	39
5.2.5. Apmācības, lai veicinātu konsultāciju pakalpojumu pieejamību.....	41
5.2.6. Krīžu novēršana un pārvarēšana	43
5.2.7. Darbības vides jomā.....	45
6. Kompetento iestāžu un atbildīgo iestāžu izraudzīšanās	46
7. Uzraudzības un vērtēšanas sistēma	48
Pielikums. Latvijas vides pasākumu programma	50

Ievads

EURpas Savienības tiesību aktos paredzētais augļu un dārzeņu sektora regulējuma mērķis ir veicināt ES augļu un dārzeņu ražotāju orientāciju uz tirgu un celt to konkurētspēju piegādes ķēdē. Lai to panāktu, ES sniedz finansiālu atbalstu atzītām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju izstrādātajām un Lauku atbalsta dienesta apstiprinātajām darbības programmām, un kopš 2007. gada tas ir ieņēmis būtisku vietu nozares attīstības veicināšanā.

Lai nodrošinātu, ka atbalsts augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām tiktu izlietots pēc iespējas lietderīgāk un tiktu atbalstīta noturīga ilgtermiņa attīstība augļu un dārzeņu nozarē, ES tiesību akti paredz katrai dalībvalstij izveidot stratēģiju ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām. Valsts izstrādātā stratēģija augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām sniedz vadlīnijas, kādus pasākumus un darbības tās var ietvert savās darbības programmās, kā arī iekļauj nosacījumus darbības programmu uzraudzībai un novērtēšanai.

Tādējādi Latvija saskaņā ar Padomes 2013. gada 17. decembra Regulu (EK) Nr. 1308/2013, *ar ko izveido lauksaimniecības tirgus kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem*, („Vienotā TKO regula”), Komisijas 2017. gada 13. marta Īstenošanas Regula (EK) Nr. 2017/892, *ar ko nosaka noteikumus par EURpas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr.1308/2013 piemērošanu attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari*, kā arī Komisijas 2017. gada 13. marta Deleģētā Regulu (EK) Nr.2017/891, *ar ko nosaka EURpas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā un augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari un EURpas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 papildina attiecībā uz sodiem, kas piemērojami minētajās nozarēs*, un groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 543/2011, ir izstrādājusi stratēģiju ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām 2017. – 2023.gadam (turpmāk - stratēģija), kurā ir ietverta Latvijas augļu un dārzeņu nozaru situācijas analīze, ražotāju organizācijām sasniedzamie mērķi darbības programmu ietvaros, prasības attiecībā uz darbību veidiem, kā arī nosacījumi darbības programmu uzraudzībai un izvērtēšanai.

Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā ir izstrādāta laika posmam no 2017. gada līdz 2023. gadam un tiks īstenota ar augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju izstrādātajām un Lauku atbalsta dienestā apstiprinātajām darbības programmām.

Stratēģijā izmantots E.Kaufmanes pētījums “Lauksaimniecības nozares un zinātnes attīstības stratēģija”.

Lietotie saīsinājumi

AAI – augu aizsardzības līdzekļi

AREI – Agroresursu un ekonomikas institūts

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

ELFLA – EURpas lauksaimniecības fonds lauku attīstībai

ELV – ekonomiskā lieluma vienība naudas izteiksmē jeb kopējais saimniecības standarta bruto segums (1 ELV = 1200 EUR).

ES – EURpas Savienība

LAD – Lauku atbalsta dienests

LAP – Lauku attīstības programma

LIZ – lauksaimniecībā izmantojamā zeme

LLKA – Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvā asociācija

LPKS - Lauksaimniecības Pakalpojumu Kooperatīvās Sabiedrības

PV – pievienotā vērtība

RG – augļu un dārzeņu ražotāju grupas

RO – augļu un dārzeņu ražotāju organizācijas

SUDAT – Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls

TKO – Tirgus kopējā organizācija

VPD – Vienotais programmdokuments jeb Latvijas Attīstības plāns

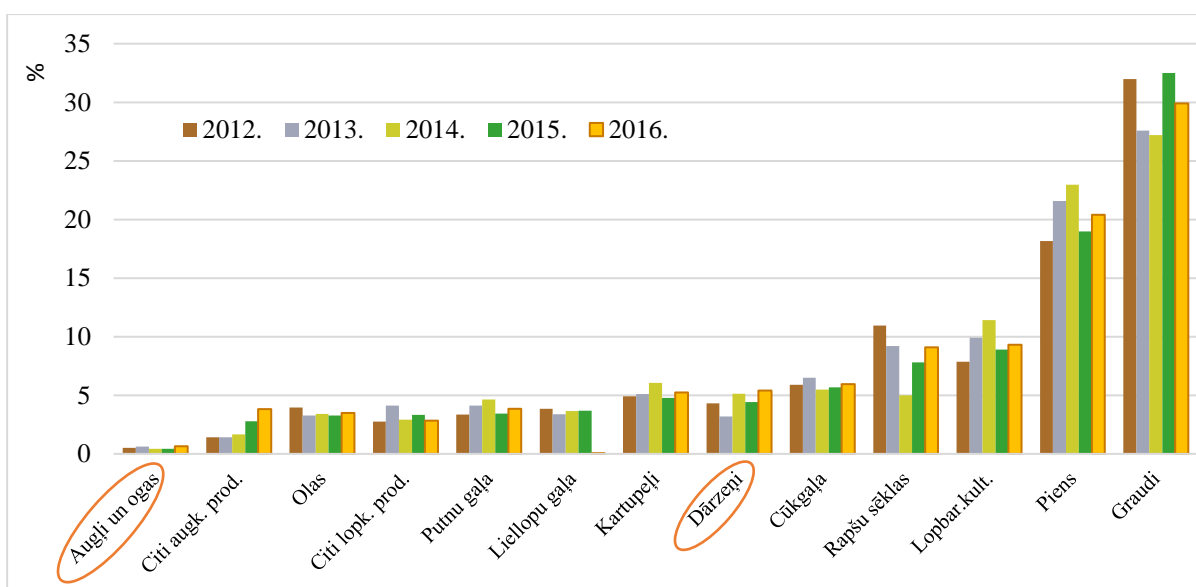
VPM – Vienotais platību maksājums

ZM – Zemkopības ministrija

1. Situācijas analīze augļu un dārzeņu nozarē

1.1. Nozaru vispārējā informācija

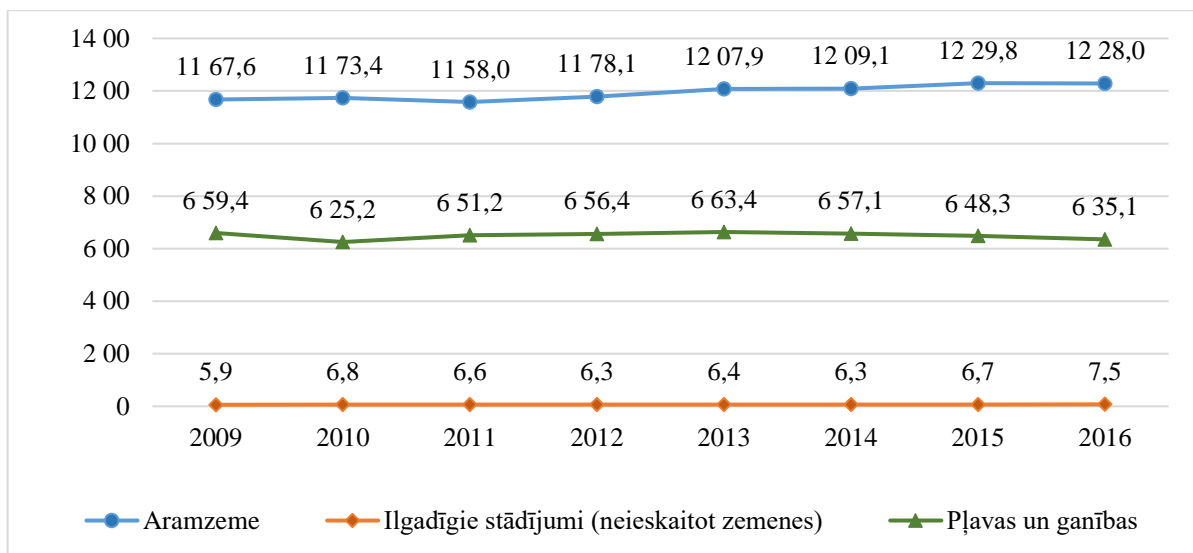
Dārzeņu un augļu audzēšanai ir piemērota visa Latvijas teritorija, bet saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, pamatā pilsētu tuvumā. Dārzenkopība (5,2 % jeb 61,95 milj. EUR) un augļkopība (0,6 % jeb 7,45 milj. EUR) 2016. gadā kopā veidoja 5,8% no kopējās lauksaimniecības galaprodukta vērtības (sk. 1.1. att.), bet 2012. gadā – 4,8 %. Ienākumiem šajās nozarēs ir tendence samazināties galvenokārt dēļ darbaspēka trūkuma, resursu cenu pieauguma, kā arī produkcijas pašizmaksas pieauguma, kas atstāja ievērojamu ietekmi uz ražošanas apjomiem un kultūraugu platībām.

1.1. attēls. Lauksaimniecības preču provizoriskā galaprodukcijas struktūra 2012. - 2016. gadā (bāzes cenās), %

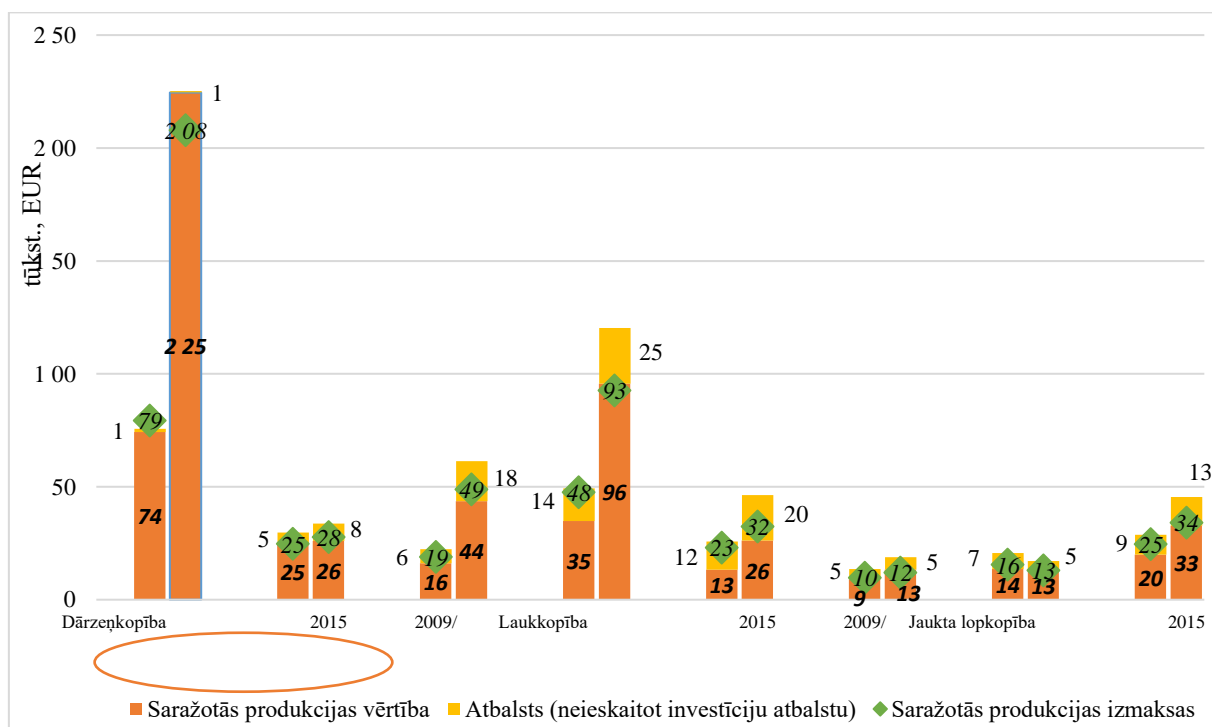
Avots: AREI

LIZ izmantošanā augļkopībai ir mazs īpatsvars. 2016. gadā ilggadīgo stādījumu platības aizņēma 7,5 tūkstoši ha, kas ir 0,41 % no kopējās izmantotās LIZ valstī (sk. 1.2. att.). 2016. gadā ilggadīgo stādījumu platība ir pieaugusi par 27 % salīdzinot ar 2009. gadu.

1.2. attēls. LIZ sadalījums pa zemes lietošanas veidiem laika periodā no 2009. gada līdz 2016. gadam, tūkst. ha
Avots: CSP

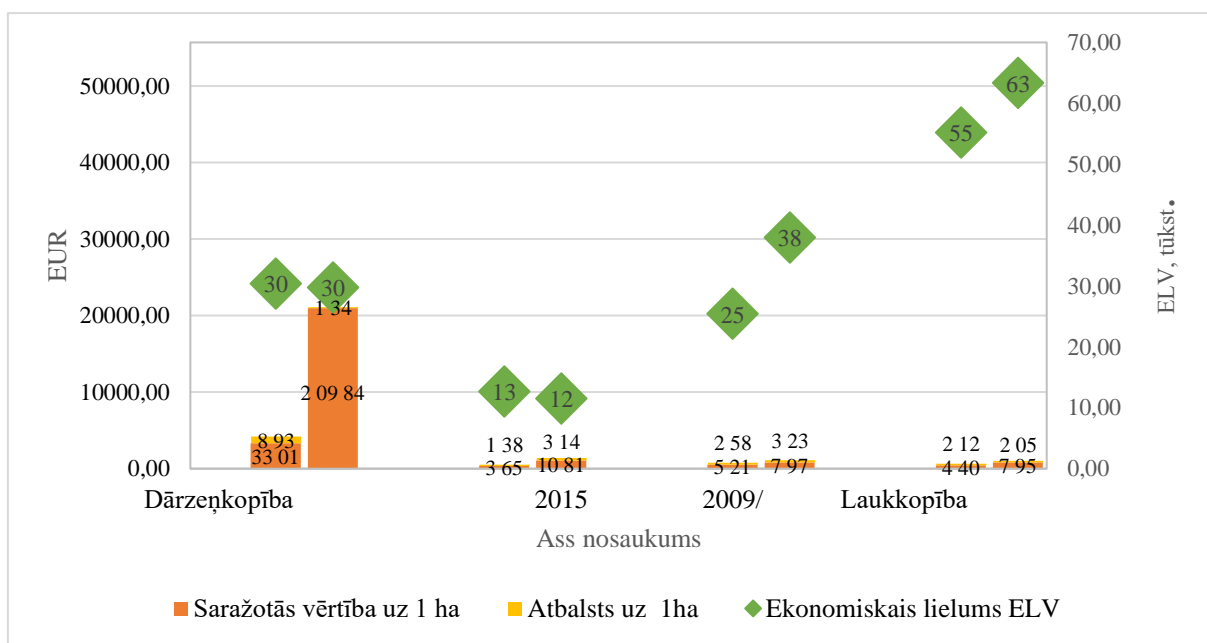
Salīdzinot dārzenkopības un augļkopības **saimniecību ekonomiskos rādītājus ar citām lauksaimniecības nozarēm** (sk. 1.3. att.), var secināt, ka dārzenkopības nozares saražotā produkcijas vērtība 2015. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir trīs reizes augstāka, bet augļkopības nozares situācija ir līdzīga kā visās pārējās specializāciju saimniecībās kur ražošanas izmaksas ir vienādas vai pat lielākas nekā saražotās produkcijas vērtība.

1.3. attēls. Dārzenkopības un augļkopības vidējās saimniecības ekonomiskie rādītāji salīdzinājumā ar pārējām lauksaimniecības nozarēm 2009. un 2015. gadā.
Avots: SUDAT

Reālus ienākumus saimniecībām nodrošina saņemtais atbalsts, bet augļkopības un dārzenkopības nozarēs tas ir daudz mazāks nekā citās nozarēs. Turklāt, ja 2009. gadā dārzenkopībā saražotās produkcijas vērtība kopā ar atbalstu nespēja nosegt saimniecību ražošanas izmaksas, tad 2015. gadā saražotās produkcijas vērtība par 8 % pārsniedza saražotās produkcijas izmaksas. Tas skaidrojams ar izmaksu optimizāciju un darba organizāciju, turpinot ieviest ražošanas procesa modernizāciju - roku darbu aizstājot ar modernām iekārtām un tehniku.

Saražotās produkcijas vērtība uz 1 ha LIZ vidēji dārzenkopības saimniecībās salīdzinot ar 2009. gadu, 2015. gadā pieaugusi vairāk nekā 6 reizes, sastādot 20 984 EUR no hektāra, bet augļkopības nozarē ievērojami mazāk - vidēji 1081 EUR/ha jeb 3 reizes vairāk nekā 2009. gadā. Savukārt atbalsta apjoms uz hektāru 2015. gadā, salīdzinājumā ar 2009. gadu, dārzenkopībai samazinājies par 84%, bet augļkopībā taisni pretēji – atbalsta apjoms pieaudzis vairāk nekā 2 reizes (sk. 1.4. att.).

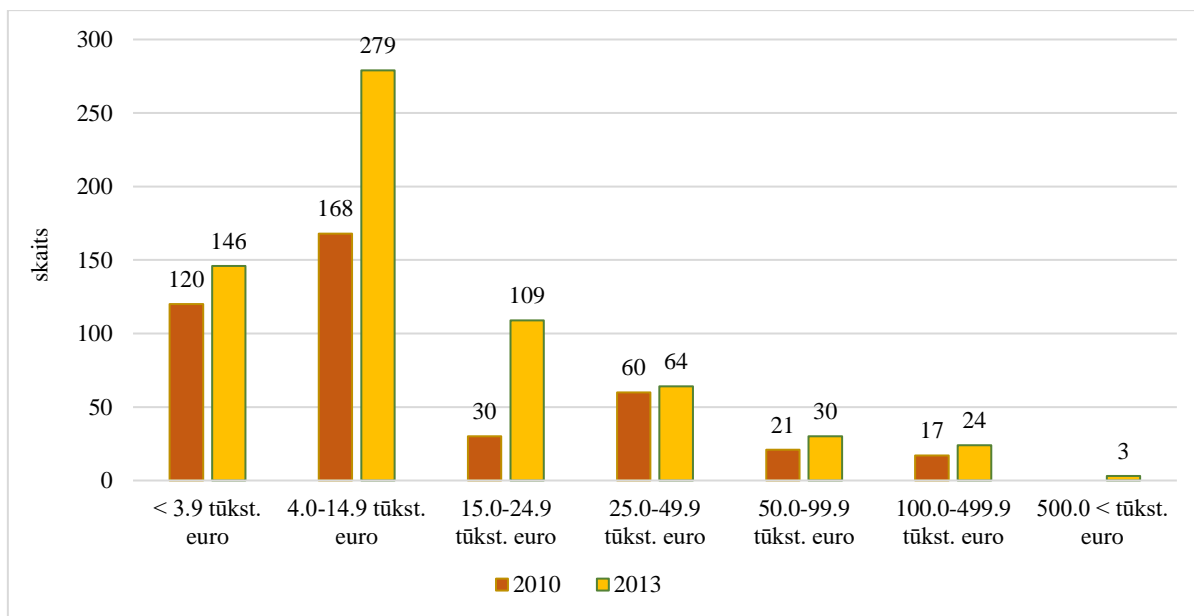

1.4. attēls. Saražotās produkcijas vērtība un atbalsts uz 1 ha un vidējais ekonomiskais lielums dažādu specializāciju saimniecībās 2009. un 2015. gadā

Avots: SUDAT

Dārzenkopības un augļkopības saimniecību struktūra ir sadrumstalota, galvenokārt dominē mazās saimniecības ar ekonomisko lielumu līdz 3,9 ELV un 4,0 līdz 14,9 ELV.

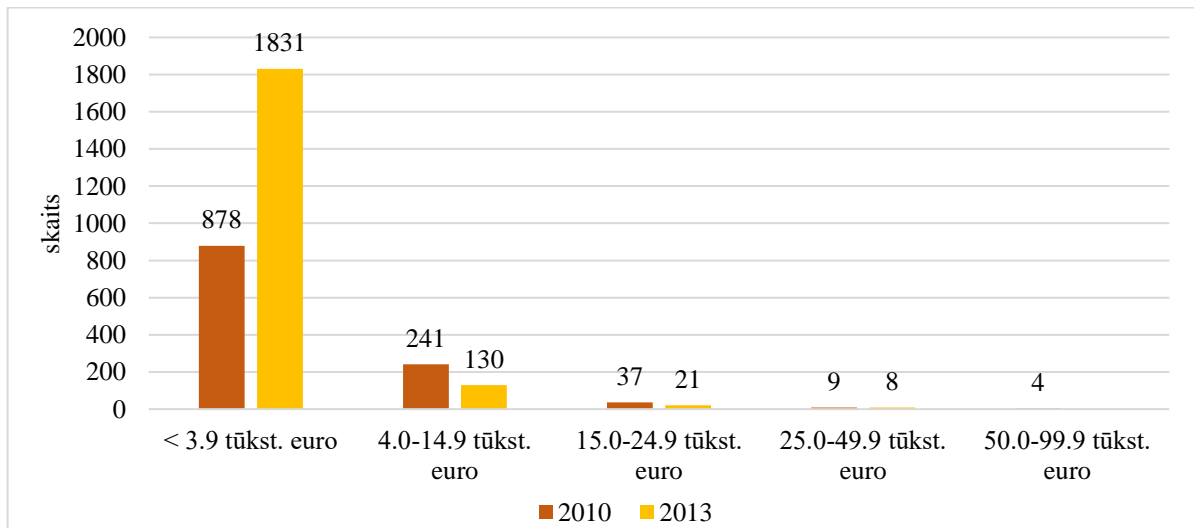
Dārzenkopības sektorā nelielās saimniecības līdz 3,9 ELV aizņem 29 % no kopējo saimniecību skaita un saimniecības no 4,0 – 14,9 ELV aizņem 40 % no kopējo saimniecību skaita, savukārt lielās saimniecības (virs 49,9 ELV) aizņem 24 % (sk. 1.5. att.).

1.5. attēls. Dārzenkopības saimniecību sadalījums pēc ekonomiskajām lielumu grupām, 2010. un 2013. gadā

Avots: CSP

Augļkopības sektorā ir vērojama vēl lielāka sadrumstalotība, jo mazās saimniecības (līdz 3,9 ELV) 2013. gadā sastādīja 92 % no kopējo saimniecību skaita, bet lielāku saimniecību skaits ik gadu samazinās (sk.1.6. att.).

1.6. attēls. Augļu un ogu saimniecību sadalījums pēc ekonomiskajām lielumu grupām, 2010. un 2013. gadā

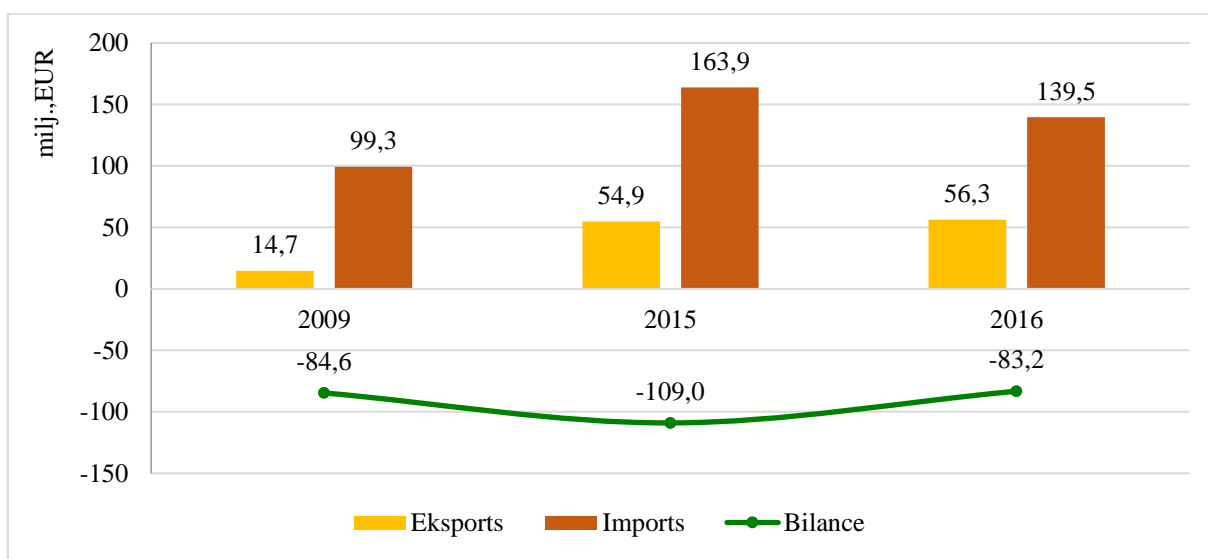
Avots: CSP

Mazo saimniecību dominējošā tendence varētu radīt būtiskas problēmas produktu uzglabāšanā un realizācijā, jo glabātuvju izbūve un produktu pirmapstrādes ir dārgs process, bet veikali vēlas sadarboties ar tiem ražotājiem, kas ar savu produkciju spēj nodrošināt pēc iespējas garāku periodu.

Svaigu augļu un dārzeņu tirdzniecības bilance 2016. gadā vērtības ziņā ir negatīva (sk. 1.7. att.), tomēr kopumā importēto un eksportēto (eksports ietver arī reeksportu) svaigu augļu un dārzeņu vērtība no 2009. gada līdz 2016. gadam ir ievērojami augusi.

Eksportēto produktu vērtība šīnī laika posmā ir četrkārtšojusies, kamēr importa vērtības pieaugums nav tik straujš - tikai 40,4 %. Importa un eksporta vērtības pieaugums no 2009. līdz 2016. gadam saistīts ar produktu cenu pieaugumu, ko veicināja produktu pašizmaksas un pieprasījuma palielināšanās ES un trešo valstu tirgos.

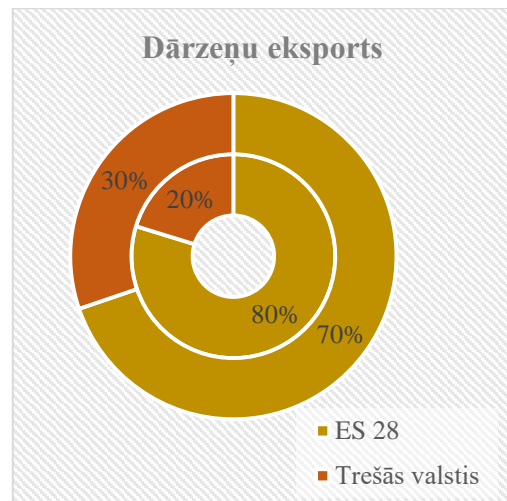
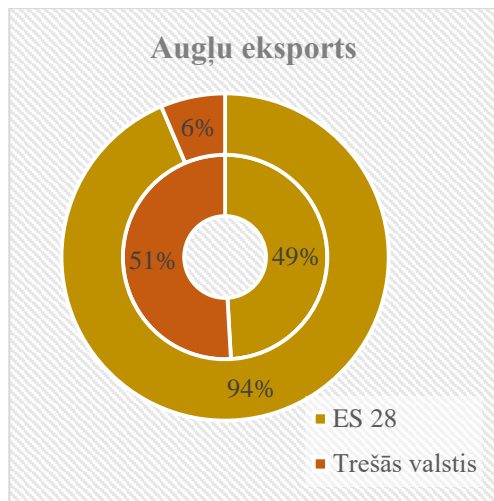

1.7. attēls. Svaigu augļu un dārzeņu tirdzniecība ar ES-27 un trešajām valstīm 2009. - 2016.gads, milj. EUR

Avots: EUROSTAT

Svaigu augļu un dārzeņu importa vērtība 2016. gadā ir 139,5 milj. EUR, kas ir par 40,4 % vairāk nekā 2009. gadā, savukārt eksporta vērtība 2016. gadā ir 56,3 milj. EUR, kas ir par 383 % vairāk nekā 2009. gadā.

2016. gadā no Latvijas eksportēja tai raksturīgos augļus, ogas un dārzeņus 71,2 milj. EUR vērtībā (sk. 1.8. att.). No tiem 84 % uz ES dalībvalstīm, galvenokārt uz Igauniju, Lietuvu, Austriju, Zviedriju un uz trešajām valstīm 16 % (galvenokārt uz Kazahstānu, Ēģipti, Norvēģiju un Krieviju). Ja 2009. gadā no visiem eksportētiem augļiem un ogām uz trešās pasaules valstīm, 33 % eksportēja uz Krieviju, tad 2016. gadā eksports uz Krieviju netika veikts, savukārt dārzeņu eksports uz Krieviju 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir divkārtšojies.

1.8. attēls. Dārzeņu un Latvijai raksturīgo svaigo augļu un ogu 2009. un 2016. gada eksporta galamērķu valstis pēc produktu vērtības, %

Avots: EUROSTAT

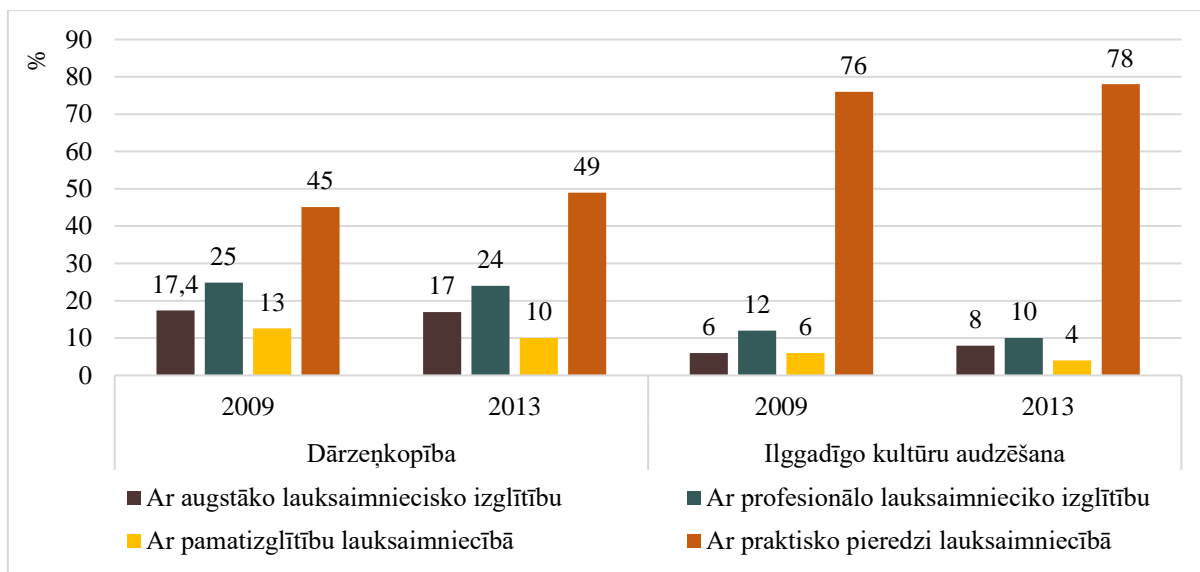
Saskaņā ar Kooperatīvo sabiedrību likumu, **Latvijā augļu un dārzeņu nozarē 2017. gadā darbojas piecas kooperatīvās sabiedrības** - brīvprātīga fizisko un juridisko personu apvienība, kuras mērķis ir sniegt pakalpojumus tās biedru saimnieciskās darbības efektivitātes paaugstināšanai.

Latvijā ir izveidota lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību (LPKS) un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanas sistēma, kuru kopš 2010. gada, saskaņā ar ZM deleģējumu veic biedrība „Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija”. 2017. gadā par 2016. saimniecisko gadu atbilstību ieguva 49 lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, no kurām 5 darbojas augļu un dārzeņu nozarē.

2017. gadā atbilstības izvērtēšanai iesniegtie dati liecina, ka 2016. gadā atbilstīgas lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības apvienoja 4 499 biedrus ar apgrozījumu 405 miljoni EUR. Savukārt atbilstīgajās augļu un dārzeņu LPKS darbojās 85 biedri. Augļu un dārzeņu LPKS neto apgrozījums pret kopējo atbilstīgo LPKS neto apgrozījumu sastādīja 0,23 % jeb 0,93 milj. EUR.

Lauksaimnieku **izglītības līmeni** kopš 2009. gada nav krasī mainījies. 2013. gadā¹, salīdzinot ar 2009. gadu, dārzenkopības nozarē samazinājies vadītāju skaits ar augstāko un pamatzglītības līmeni, bet pieaudzis to saimniecību skaits, kuru vadīšanai izmantota praktiskā pieredze (sk. 1.10. att.) Savukārt ilggadīgo kultūru audzēšanas nozarē nedaudz pieaudzis vadītāju skaits ar profesionālo augstāko izglītību, bet samazinājies vadītāju skaits ar lauksaimniecisko pamatzglītību.

¹ Nav pieejami jaunāki dati.

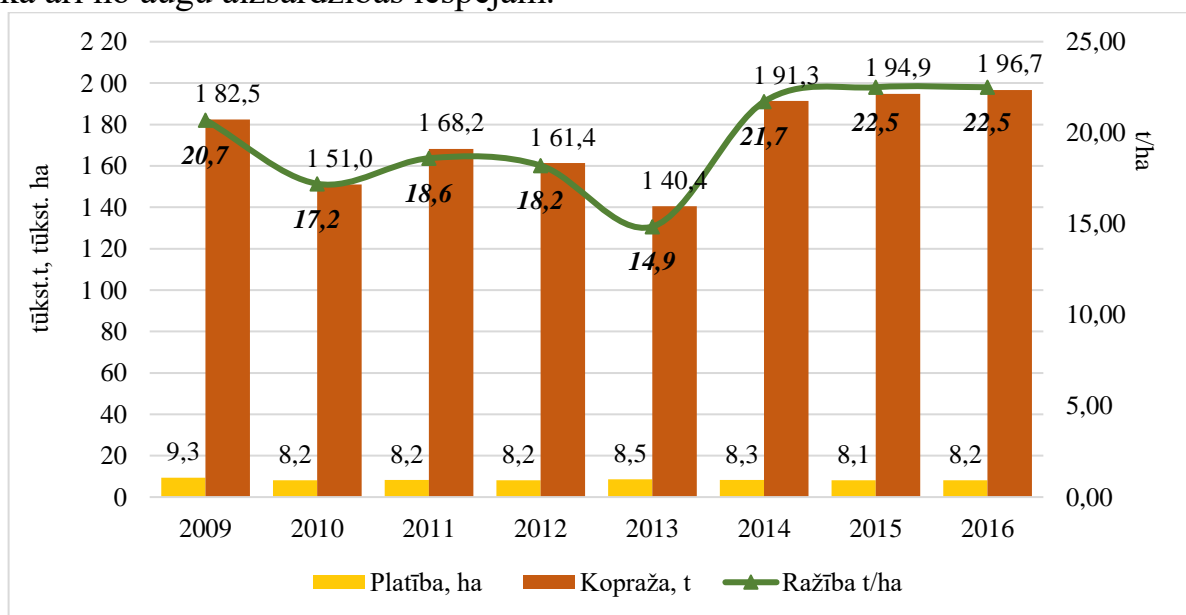
1.10. attēls. Saimniecību vadītāju lauksaimnieciskā izglītība (dārzenkopībā, ilggadīgo stādījumu audzēšana), % no dārzenkopības un ilggadīgo stādījumu saimniecību kopskaita, 2013. gada Lauku saimniecību struktūru apsekojuma dati.

Avots: CSP

Saimniecību vadītāju nepietiekamā izglītība, iespējams, kavē inovāciju un modernu tehnoloģiju ienākšanu nozarēs, kas savukārt mazina uzņēmumu konkurētspēju.

1.2. Dārzeņu nozares raksturojums

Saražotais **dārzeņu apjoms** (sk. 1.11. att.) ik gadu ir svārstīgs, kas lielā mērā atkarīgs no laikapstākļiem (aukstums vai sausums sēklu dīģšanas procesā, sausums vai pārmērīgi nokrišņi veģetācijas periodā vai ražas novākšanas laikā), kā arī no augu aizsardzības iespējām.

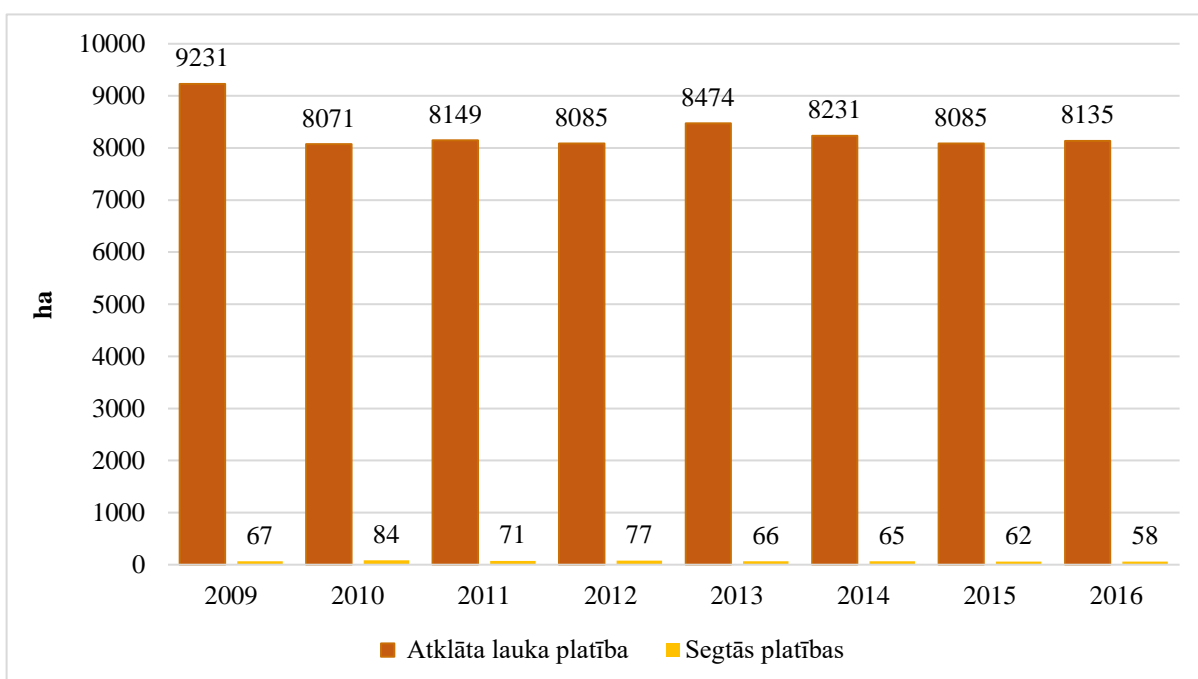
1.11. attēls. Latvijas dārzeņu platība, kopraža un ražība, 2009.-2016. gads

Avots: CSP

Saskaņā ar CSP datiem, 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, kopējais saražotais dārzeņu apjoms ir palielinājies par 8 %, bet ražība pieaugusi par 22 %. Lai arī 2013. gadā ir vērojams kopējā saražotā apjoma samazinājums par 23 %, tomēr ar 2014. gadu ir vērojams neliels, bet stabils dārzeņu apjoma pieaugums.

Laika gaitā dārzkopībā izmantotās platības ir samazinājušās, bet saražotās produkcijas kopapjoms palielinājies, ko var izskaidrot ar racionālāku saimniekošanu lielajās saimniecībās - modernāka tehnika, kooperēšanās ar citām saimniecībām, efektīva augu aizsardzības līdzekļu izmantošana.

Latvijā audzēto **dārzeņu platības** (sk. 1.12. att.) turpina samazināties ar izņēmumiem dažos gados.

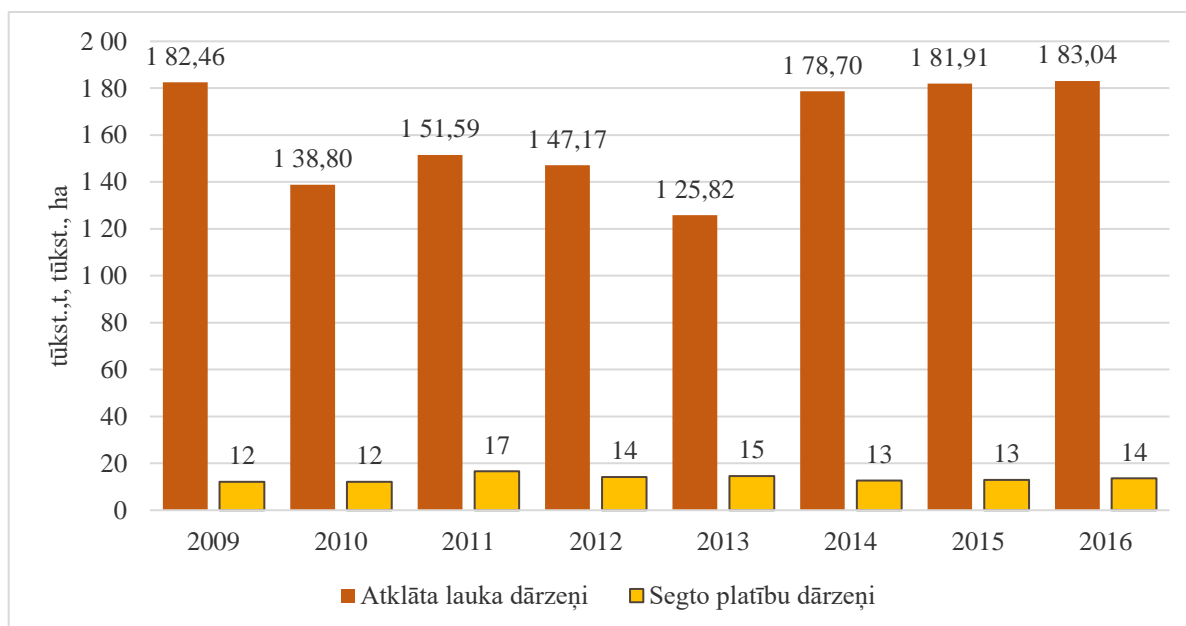
1.12. attēls. Atklāta lauka un segtās platības 2009.-2016. gadā, ha
Avots: CSP

Kopējās nozarē izmantotās platības 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir samazinājušās par 12%: atklātā lauka dārzeņu platības - par 12 %, bet segtās platības – par 13 %, kas skaidrojams ar ģeopolitisko tirgus situāciju nozarē, nozarē strādājošo novecošanos un joprojām salīdzinoši mazo saimniecību pārorientēšanos citos darbības virzienos. Segtās platības galvenokārt samazinājušās novecojošo siltumnīcu dēļ, kuru konstrukcijas nav piemērotas efektīvai segto platību kultūru audzēšanai.

Neskatoties uz to, ka atklāta lauka un segtās platības ir samazinājušās, šo platību **kopražai** kopš 2014. gada ir augšupejoša tendence (sk. 1.13. att.).

2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, atklāta lauka un segto platību ražības pieaugušas attiecīgi par 14 un 35%, kas liecinās par saimniecību tehniskā līmeņa

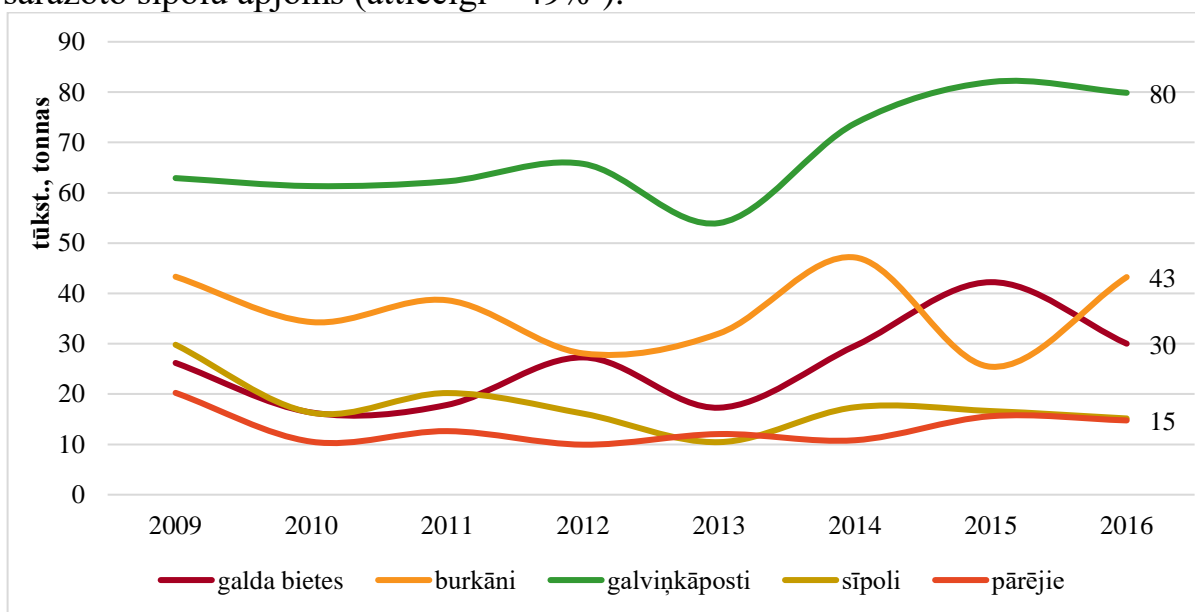
uzlabošanas, efektīvu augu aizsardzības līdzkļu izmantošanu, kā arī labvēlīgiem laikapstākļiem dārzeņu audzēšanas periodā.

1.13. attēls. Atklāta lauka un segto platību dārzeņu kopraža 2009.-2016. gadā, t
Avots: CSP

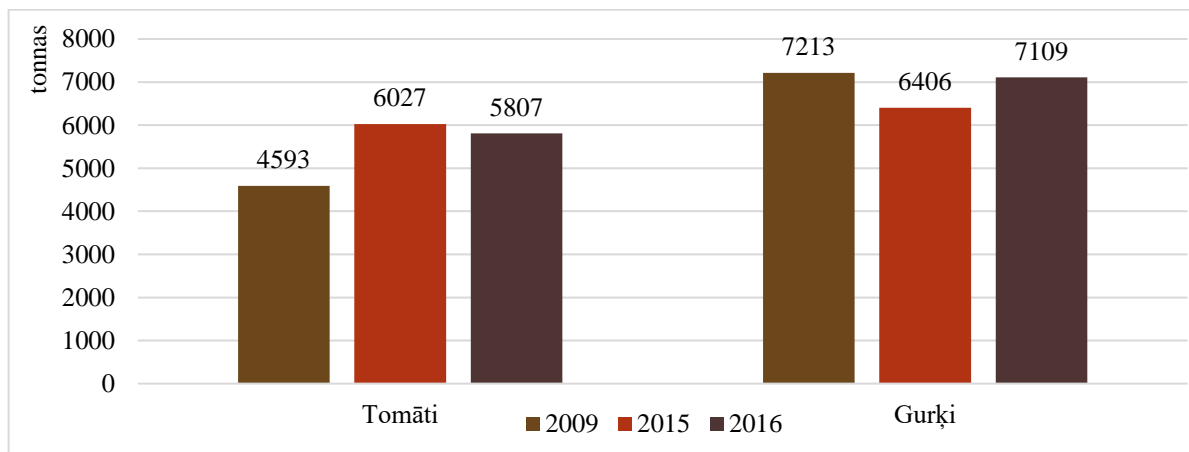
Pēdējo gadu laikā galveno kultūru saražotais apjoms mainījies nedaudz (sk. 1.14. att.). Visvairāk tiek saražoti kāposti, burkāni, bietes, sīpoli, kam seko pārējie dārzeņi (ķirbji, ziedkāposti, lapu un kātu dārzeņi u.c.)

2016. gadā, salīdzinājumā ar 2009. gadu, ražošanas apjomi pieauguši kāpostiem, kā arī galda bietēm (attiecīgi 27%, un 15%). Savukārt strauji sarucis saražoto sīpolu apjoms (attiecīgi – 49%).

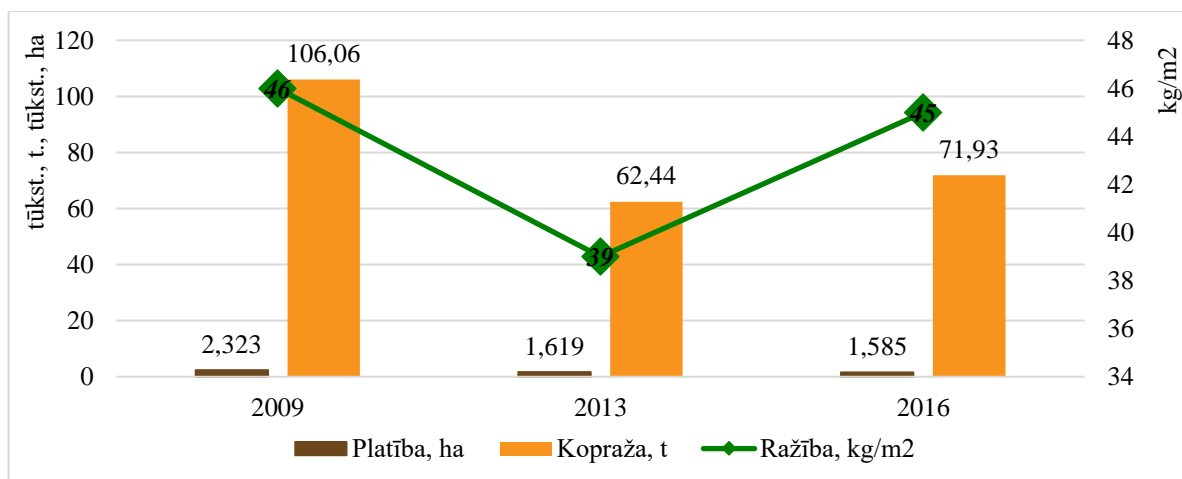
1.14. attēls. Saražoto dārzeņu apjoms pa galveno kultūraugu veidiem Latvijā 2009. – 2016. gadā, tūkst.t
Avots: CSP

Lielākais kopražu īpatsvars segtajās platībās ir gurķiem (52 %) un tomātiem (43 %) (sk. 1.15. att.). Tās ir divas galvenās siltumnīcās audzētās kultūras, pārējie dārzeņi (salāti, sīpolloki, redīsi u.c. zaļumi) segtajās platībās sastāda 5 % no kopražas.

1.15. attēls. Divu galveno segto platību dārzeņu kopražs 2009., 2015 un 2016. gadā, t
Avots: CSP

Analizējot profesionālo dārzeņu audzēšanas saimniecību datus, ko sniedza biedrība “Latvijas Dārznieks”², var secināt, ka piecu galveno atklātā lauka dārzeņu kultūru platības (galda bietes, burkāni, galviņkāposti, sīpoli, ziedkāposti), ar kuru audzēšanu galvenokārt nodarbojas šīs saimniecības 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir samazinājušās par 32 %, savukārt to ražība augusi par 4 % (sk.1.16. att.). Tas saistīts ar sējumu un stādījumu struktūru, laikapstākļiem, kā arī modernizētiem ražošanas procesiem un saimniecību specializāciju.

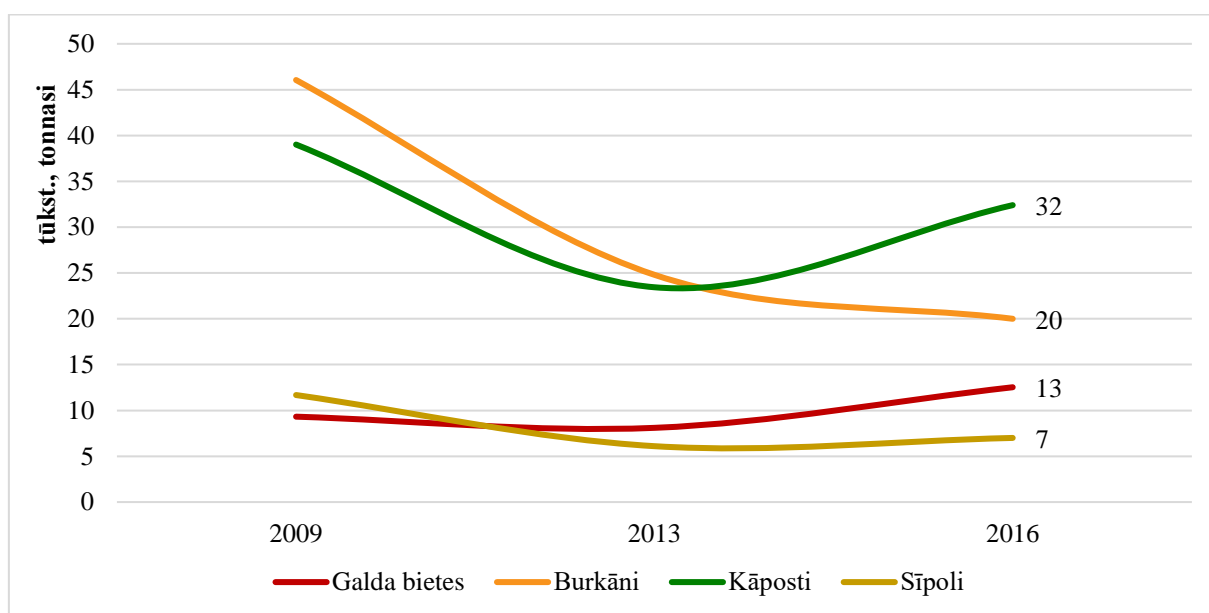
1.16. attēls. Profesionālo dārzenkopības saimniecību atklāto lauku platība, kopražs un ražība, 2009., 2013. un 2016. gads

Avots: Biedrība „Latvijas Dārznieks”

² Biedrība “Latvijas Dārznieks” apvieno 70 profesionālos dārzeņu ražotājus ar 1585 ha lielu platību jeb 19% no kopējās dārzenkopībā izmantotās platības.

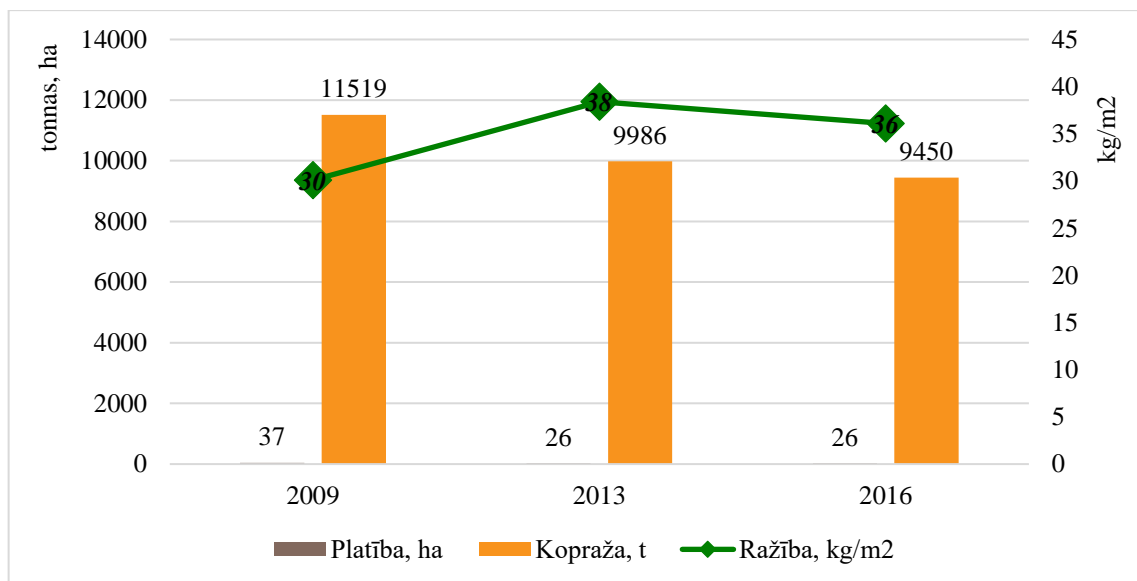
Iepriekšminēto piecu galveno atklātā lauka dārzeņu kultūru kopražā (sk. 1.17. att.) 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir samazinājusies par 34 130 tonnām, kas galvenokārt saistīts ar šo kultūru audzēšanai izmantoto platību samazinājumu par 738 ha. Pēdējos gados platības ir praktiski stabilizējušās un pa gadiem mainās nedaudz, galvenokārt augu maiņas dēļ.

2016. gadā visvairāk izaudzētā kultūra galviņkāposti sastādīja 27 800 tonnas, kuru ražības rādītāji, salīdzinot ar 2009. gadu, ir auguši par 17 %. Otrā audzētākā atklātā lauka dārzeņu kultūra ir burkāni, un to ražība 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir pieaugusi par 20 %, kas skaidrojams ar labvēlīgākiem augšanas apstākļiem, jo audzēšanas tehnoloģijas atklāta lauka dārzeņiem praktiski nemainās.

1.17. attēls. Galveno atklāto platību dārzeņu kopražā 2009., 2013. un 2016. gadā profesionālajās dārzenkopības saimniecībās, t
Avots: Biedrība „Latvijas Dārznieks”

Savukārt segtajās platībās profesionālās dārzeņu audzēšanas saimniecības galvenokārt nodarbojas ar tomātu un gurķu audzēšanu. Saskaņā ar biedrības „Latvijas Dārznieks” datiem var secināt, ka šo abu kultūru platības 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir samazinājušās par 14 %, bet ražība pieaugusi par 20 % (sk. 1.18. att.), ko lielā mērā ietekmē saimniecības tehniskais līmenis.

1.18. attēls. Profesionālo dārzenkopības saimniecību segto platību dārzeņu (tomātu, gurķu), kopraža un ražība, 2009., 2010. un 2016. gads.

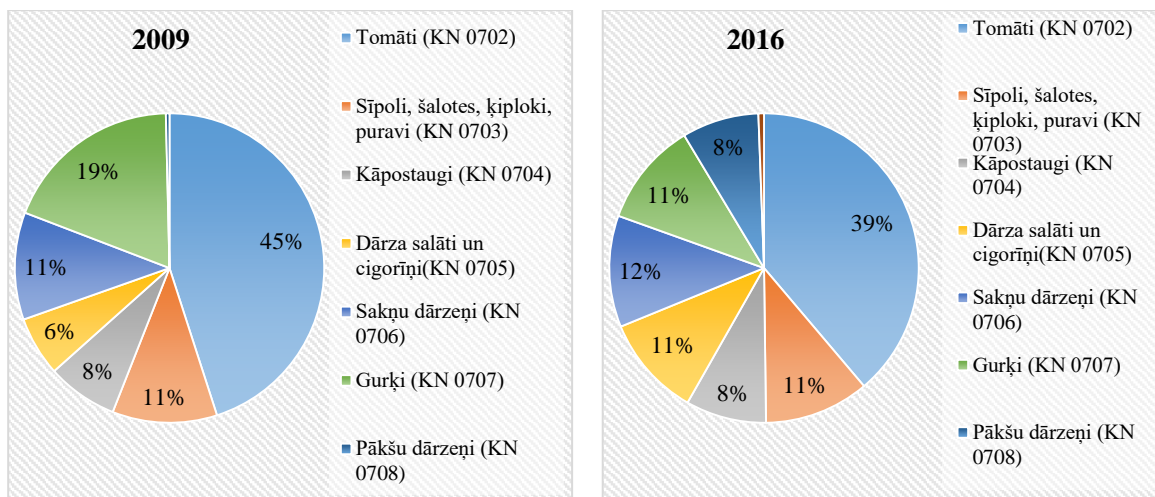
Avots: Biedrība „Latvijas Dārznieks”

Pēc biedrības „Latvijas Dārznieks” datiem 2016. gadā komercsaimniecību siltumnīcu platība sasniedz 26 ha, no kurām 14 ha ir novecojošas un tikai 12,3 ha aizņem modernās un efektīvās (gan augstuma un tilpuma, gan energoefektivitātes ziņā) siltumnīcas dārzeņu audzēšanai. Latvijā tiek izmantotas aptuveni 20 ha primitīvo koka konstrukciju siltumnīcas ar plēves segumu, kuras būtu nepieciešams modernizēt, ražošanas izmaksu optimizēšanai un ražības paaugstināšanai, tādejādi paaugstinot saimniecības konkurētspēju tirgū.

2016. gadā Latvijā ir **importēti svaigi dārzeni** 48,8 milj. EUR vērtībā, kas ir par 66 % vairāk nekā 2009. gadā (29,4 milj. EUR). 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, samazinājies ievesto tomātu un gurķu apjoms attiecīgi par 6 un 8 % punktiem. Savukārt pieaudzis dārza salātu, sakņu dārzeņu (burkāni, redīsi, mārrutki, sakņu selerijas) un pākšu dārzeņu apjoms attiecīgi 5, 1 un 8 procentpunktiem.

Lielāko importa īpatsvaru pēc produktu vērtības 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ieņem tomāti – 39 %, bet visstraujāk pieaudzis pākšu dārzeņu imports – par 8 procentpunktiem (sk.1.19. att.).

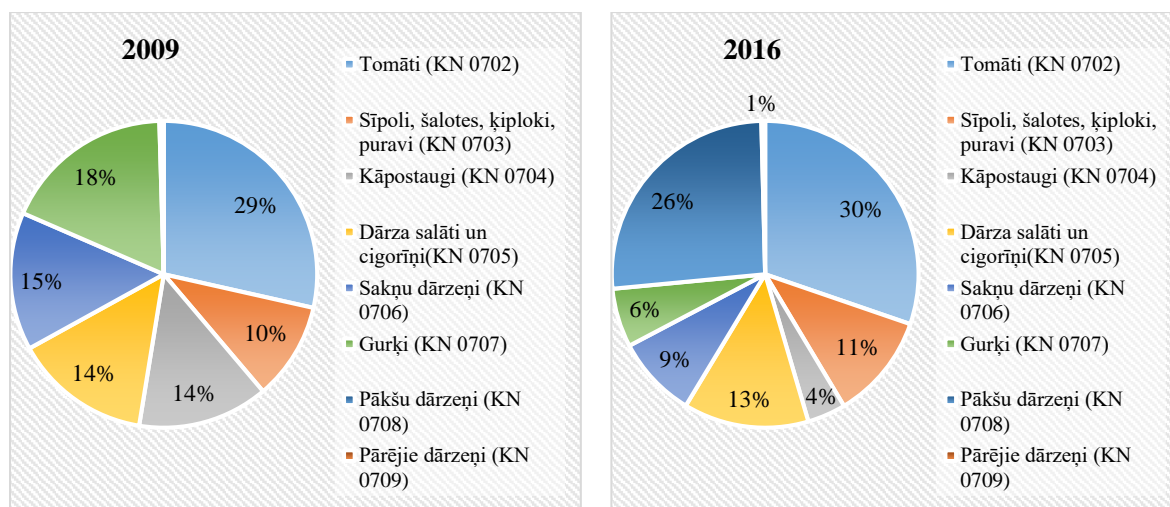

1.19. attēls. Svaigu dārzeņu importa struktūras dinamika 2009. un 2016. gadā, %
Avots: EUROSTAT

Jāatzīmē, ka dārzeņu imports ir izteikti sezonāls. Gada sākumā palielinās burkānu, ziedkāpostu, brokoļu un citu kāpostu dzimtas produktu apjomi. Savukārt gurķu, sīpolu, ziedkāpostu, brokoļu un tomātu imports maksimālos apjomus sasniedz martā - aprīlī. Nozīmīgākais dārzeņu importētāji ir Nīderlande, Spānija, Lietuva un Polija. No trešajām valstīm lielākais dārzeņu importētājs - Turcija.

2016. gadā no Latvijas ir eksportēti **svaigi dārzeņi** 18,8 milj. EUR vērtībā, kas ir piecas reizes vairāk nekā 2009. gadā (3,8 milj. EUR). Lielāko eksporta īpatsvaru pēc produktu vērtības 2016. gadā ieņem tomāti – 30 %, kas ir par procentpunktu vairāk nekā 2009. gadā.

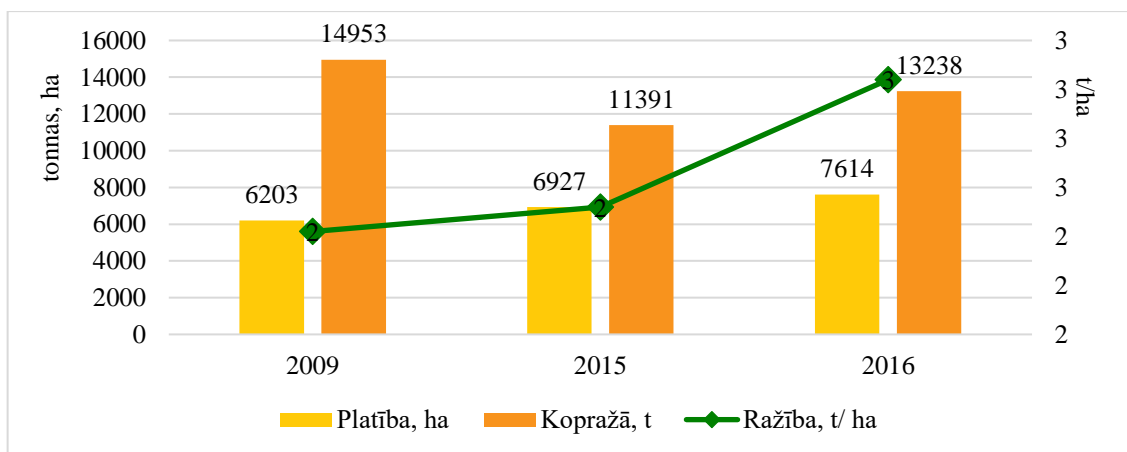
2016. gadā, salīdzinājumā ar 2009. gadu, būtiski pieaudzis pākšu dārzeņu īpatsvars pēc to vērtības – 26 procentpunktiem. Savukārt samazinājusies kāpostaugu, dārzu salātu, sakņu dārzeņi un gurķu eksportētā produktu vērtība attiecīgi par 10; 1; 6 un 12 procentpunktiem (sk. 1.20. att.).

1.20. attēls. Svaigu dārzeņu eksporta struktūras dinamika 2009. un 2016. gadā, %
Avots: EUROSTAT

1.3. Augļu un ogu nozares raksturojums

Latvijas **augļu koku un ogulāju platības** 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir palielinājušās par 22,7 % (sk. 1.21. att.). Pēdējos gados vērojama platību pieaugoša tendence, galvenokārt pieaugot ogulāju platībām.

1.21. attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju platība, kopražā un ražība, 2007.-2009.gads
Avots: CSP

Salīdzinot 2016. gadu ar 2009. gadu, var secināt, ka ābeļu platības samazinājušās par 4,5 %, bumbieres - par 20 %, plūmes - par 8,9 % un ķirši - par 7,5 %. Turpretim smiltsērķšķu platības šajā laika periodā pieaugušas gandrīz 40 reizes. (sk. 1.1. tab.).

1.1. tabula. Augļu koku platības 2009., 2015 un -2016. gadā, ha

Augļu koki	2009	2015	2016
Augļu koki kopā:	4682	4871	5214
Ābeles	4138	3862	3950
Bumbieres	226	181	181
Plūmes	124	110	113
Ķirši	173	155	160
Smiltsērķšķi	21	563	811

Avots: CSP

Ogulājiem 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, platību pieaugums ir bijis jāņogām, upenēm (125 %), ērkšķogām (477 %), zemenēm (161 %) un cidonijām (339 %) (sk. 1.2. tab.). Taču šajā periodā par 4 % samazinājās avenū un aroniju (19%) platības.

Visplašāk sastopamie ogulāji Latvijā 2016. gadā ir upenes un jānogas, kas sastāda 45 % no visiem Latvijas ogulāju stādījumiem, bet to kopējā stādījumu platība attiecībā pret visiem ogulāju stādījumiem kopā, kopš 2009. gada samazinājusies par 5 %. Zemeņu stādījumi sastāda 25 %, cidonijas – 13 %, avenes – 11 % no visiem Latvijas ogulāju stādījumiem. Arvien vairāk Latvijā tiek

audzētas krūmmellenes, kuras Latvijā tiek kultivētas salīdzinoši nesen un kuru popularitāte ir strauji augusi.

1.2. tabula. Ogulāju stādījumu platības 2009., 2015. un 2016. gads, ha

Ogulāji	2009	2015	2016
Kopā ogulāji	1521	2056	2400
Jānogas, upenes	756	753	944
Avenes	240	220	230
Ērkšķogas	9	43	43
Zemenes	319	499	515
Aronijas	116	80	94
Krūmmellenes	-	261	299
Cidonijas (<i>Chaenomeles japonica Lindl</i>)	81	200	275

Avots: CSP

Latvijā kopražas ziņā starp augļiem un ogām stabilu līdera pozīciju ieņem āboli. 2016. gadā to raža sastādīja 82 % no visas augļu un ogu kopražas, bet, salīdzinot ar 2009. gadu, ābolu raža ir kritusies par 24 %, kas skaidrojams ar novecojošiem ābeļu dārziem un laikapstākļu ietekmes. Šajā periodā ir samazinājusies arī bumbieru kopražā par 23 %. (sk. 1.3. tab.).

1.3. tabula. Sešu galveno augļu un ogu ražošana, t

Augļi, ogas	Kopražā, tonnas		
	2009	2015	2016
Āboli	12827,8	7815	9854
Bumbieri	483,6	451	365
Plūmes	91,8	152	104
Ķirši	69,2	81	84
Jānogas, upenes	358,1	598	488
Zemenes	657,1	1343	1130

Avots: CSP

Atšķirīga situācija vērojama profesionālās augļu un ogu audzēšanas saimniecībās, kur galvenokārt audzē 1.4. tabulā minētās kultūras.³

Pēc LAD datiem integrētās dārzkopības platības ir palielinājušās (sk. 1.4. tab.). Cidoniju platības 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir pieaugušas par 514 %, būtiski pieaugušas smiltsērķšķu (par 211 %), bumbieru (par 53 %) kā arī ābolu (51 %) platības.

³ Saskaņā ar Latvijas Augļkopju asociācijas sniegto informāciju, profesionālo augļu un ogu ražotāju platības atspoguļotas LAD "Deklarētās platības pa kultūrām un atbalsta veidiem" kopsavilkumu sadaļā "Agrovide un klimats" aktivitātē "Vidi saudzējošo metožu pielietošana dārzkopībā"

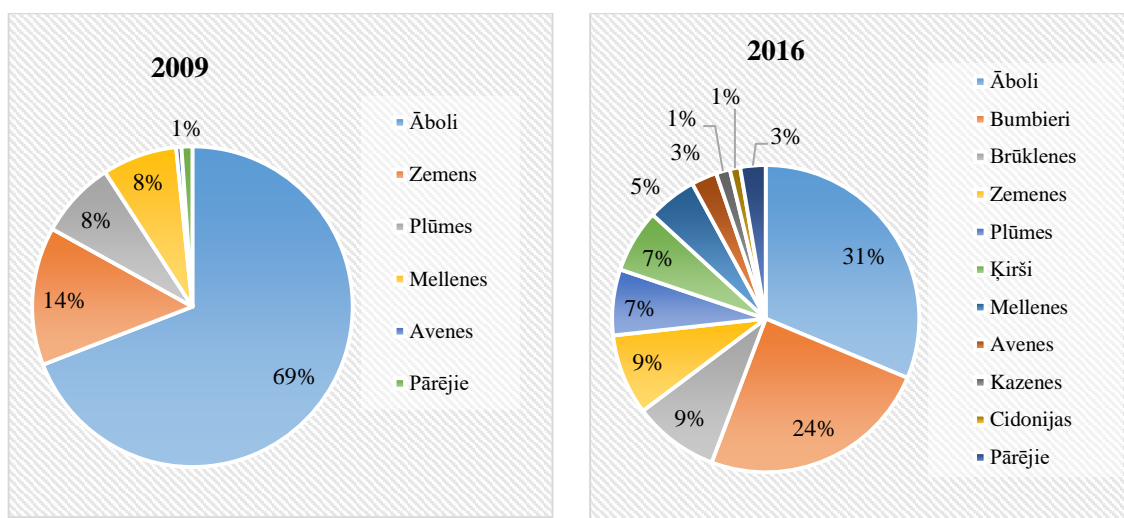
1.4. tabula. Augļkoku un ogulāju vidi saudzējošo metožu pielietošana dārzkopībā platības Latvijā 2009., 2015., 2016. gads, ha

Kultūras	2009	2015	2016
Ābeles	571,91	780,05	863,91
Bumbieres	71,75	97,9	109,96
Plūmes	37,14	35,81	35,22
Ķirši	61,16	43,87	49,74
Smiltsērķšķi	31,61	82,63	98,61
Jānogas, upenes	221,62	160,61	185,84
Avenes	72,03	57	58,53
Ērkšķogas	0,6	2,41	2,65
Cidonijas (Chaenomele japonica Lindl)	3,4	13,06	20,89
Dzērvenes	44,9	79,4	87,32
Krūmmellenes	126,43	163,85	184,59
Vīnogas	-----	-	3,53

Avots: LAD

Salīdzinoši jaunas kultūras Latvijas ogu dārzos ir lieloģu dzērvenes un krūmmellenes. Šo ogu audzēšana Latvijā veiksmīgi attīstās īpaši piemēroto klimatisko apstākļu dēļ. Pēc LAD datiem Latvijā 2016. gadā apzināti 87,32 ha dzērveņu stādījumi un 184,59 ha krūmmelleņu stādījumi, kopā sastādot 15% no 2016. gada ogu platībām (sk. 1.4.tab.).

2016. gadā Latvijā ir **importēti Latvijai raksturīgie svaigie augļi un ogas** 22,5 milj. EUR vērtībā, kas ir par 176 % vairāk nekā 2009. gadā (8,2 milj. EUR). Lielāko importa īpatsvaru pēc produktu vērtības 2016. gadā ieņem āboli – 31 %, bumbieri – 24 %, brūklenes un zemenes – 9 %, plūmes un ķirši -7 % (sk. 1.22. att.). 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, par 25 % palielinājusies ievesto ābolu vērtība, bet attiecīgi samazinājies ābolu īpatsvars no kopējā importa. Šajā laika periodā pieaugusi patērētāju un ražotāju interese par bumbieriem, ķiršiem, brūklenēm, kazenēm un cidonijām.

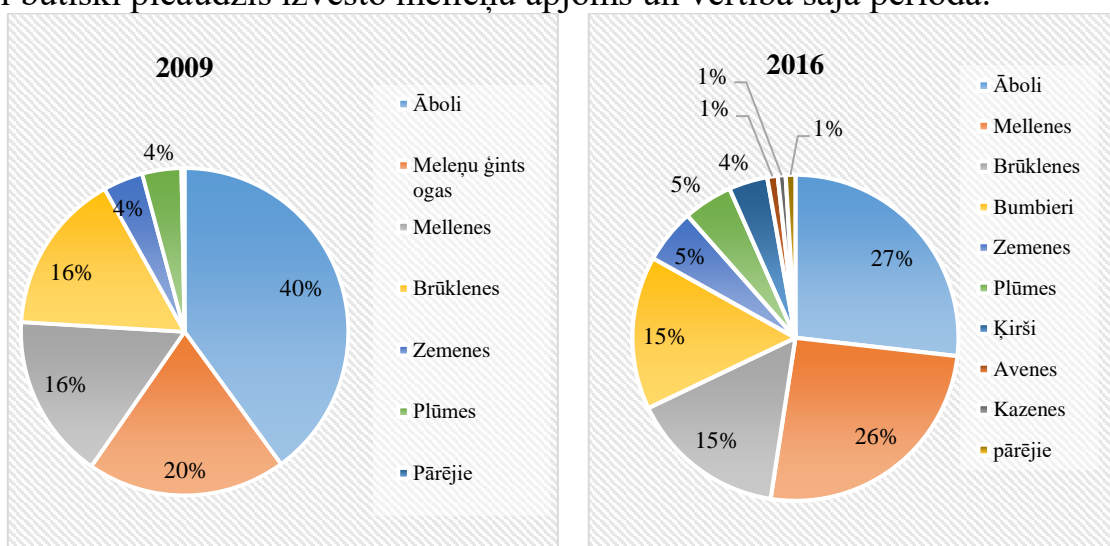

1.22. attēls. Svaigu augļu un ogu importa struktūras dinamika 2009. un 2016. gadā, %
Avots: EUROSTAT

2016. gadā Latvijā lielākā ābolu importētājvalsts – Polija (37%), kam seko Itālija (32%) un Nīderlande (19%).

2016. gadā no Latvijas ir eksportēti Latvijai raksturīgie svaigie augļi un ogas⁴ 13,5 milj. EUR vērtībā, kas ir 4,5 reizes vairāk nekā 2009. gadā (3 milj. EUR). Lielāko importa īpatsvaru pēc produktu vērtības 2016. gadā ieņem āboli (27%), mellenes (26%), brūklenes – 15% un bumbieri – 15%. Galvenie eksportēto augļu un ogu galamērķis ir Igaunija, Lietuva un Kazahstāna (sk. 1.23. att.).

2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, samazinājusies ābolu īpatsvars no kopējās eksporta vērtības, bet pieaugusi eksportēto ābolu vērtība par 200%, kā arī būtiski pieaudzis izvesto melleņu apjoms un vērtība šajā periodā.

1.23. attēls. Svaigu augļu un ogu eksporta struktūras dinamika 2009. un 2016. gadā, %
Avots: EUROSTAT

⁴ Latvijai raksturīgie svaigie augļi, ogas.: āboli, bumbieri, ķirši, plūmes, zemenes, avenes, kazenes, upenes, jāņogas, ērkšķogas, brūklenes, mellenes, lieloģu dzērvenes.

2. Iepriekšējās valsts stratēģijas ietekme

2011. gada 18. janvārī tika apstiprināta Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2011.–2015. gadam⁵, kas 2015. gada 26. oktobrī tika pagarināta līdz 2017. gadam⁶.

Papildus ES atbalstam augļu un dārzeņu RO Tirgus kopējās organizācijas ietvaros nozarei vēl ir pieejams ES un valsts atbalsts Latvijas lauku attīstības programma 2014. - 2020. gadam⁷ un tiešo maksājumu⁸ ietvaros.

Kopumā ES un valsts atbalsts, tai skaitā arī atbalsts augļu un dārzeņu RG un RO ir veicinājis nozares konkurētspējas paaugstināšanos:

1) Dārzenkopībā pieaugusi saražotās produkcijas vērtība 2015. gadā ir trīs reizes augstāka nekā 2009. gadā, kā arī 2015. gadā tā par 8 % pārsniedza saražotās produkcijas izmaksas. Tas izskaidrojams ar izmaksu optimizāciju un modernu iekārtu un tehniku ieviešanu ražošanā.

2) Eksportēto svaigu augļu un dārzeņu vērtība no 2009. gada līdz 2016. gadam ir ievērojami augusi. Eksportēto produktu vērtība šinī laika posmā ir četrkārtšojusies, kamēr importa vērtības pieaugums nav tik straujš - 40,4 %.

3) 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, dārzenkopībā izmantotā platība valstī samazinājusies par 12 %, bet par 22 % pieaudzis saražotais dārzeņu apjoms.

Analizējot profesionālo dārzeņu audzēšanas saimniecības datus, var secināt, ka piecu galveno atklātā lauka dārzeņu kultūru platības (galda bietes, burkāni, galviņkāposti, sīpoli un ziedkāposti) 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir samazinājušās par 32 %, bet to ražība ir pieaugusi par 4 %. Savukārt segtajās platībās, kuras izmanto tomātu un gurķu audzēšanā, 2016. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, ir samazinājušās par 14 %, bet ražība pieaugusi par 20 %. To var izskaidrot ne tikai ar laikapstākļiem un ar sējumu un stādījumu struktūru, bet arī ar modernizētiem ražošanas procesiem un saimniecību specializāciju.

4) Kopš 2009. gadu par 23 % pieaugušas ilggadīgo stādījumu platības, galvenokārt ogulāju – jāņogas, upenes, cidonijas, krūmmellenes. Šo gadu laikā palielinājušās smiltsērķšķu platības par 790 ha.

ES atbalsta shēma augļu un dārzeņu RG un RO Latvijā darbojas kopš 2007. gada sākuma. Kopš 2009. gada augļu un dārzeņu nozares RG un RO programmas ietvaros ir realizējušas projektus 29,48 milj. EUR apmērā, kur RG realizēja projektus 27,49 milj. EUR apmērā (t.i., 93 % no kopējā izmantotā finansējuma) un RO – 1,99 milj. EUR apmērā (t.i., 7 % no kopējā izmantotā finansējuma).

⁵ ZM Vadības apspriedes 18.01.2011. protokols Nr. 75-334-VAP.

⁶ ZM vadības apspriedes 26.10.2015. protokols Nr. 44-VAP.

⁷ <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/latvijas-lauku-attistibas-programma-2014-2020-gadam?id=12984#jump>

⁸ <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/tiesie-maksajumi-no-2015-gada?id=5378#jump>

Latvijā pirmā RO tika atzīta 2012. gadā, un šobrīd Latvijā darbojās piecas RO, kas apvieno 54 profesionālos dārzeņu, augļu un ogu ražotājus (tai skaitā divas augļu un ogu RO tika atzītas 2017. gadā). Jāatzīmē, ka šīs RO pirms tam darbojās kā RG, kuras pēc 5 gadu darbības sasniedza atbilstību RO kritērijiem un saņēma RO atzīšanu.

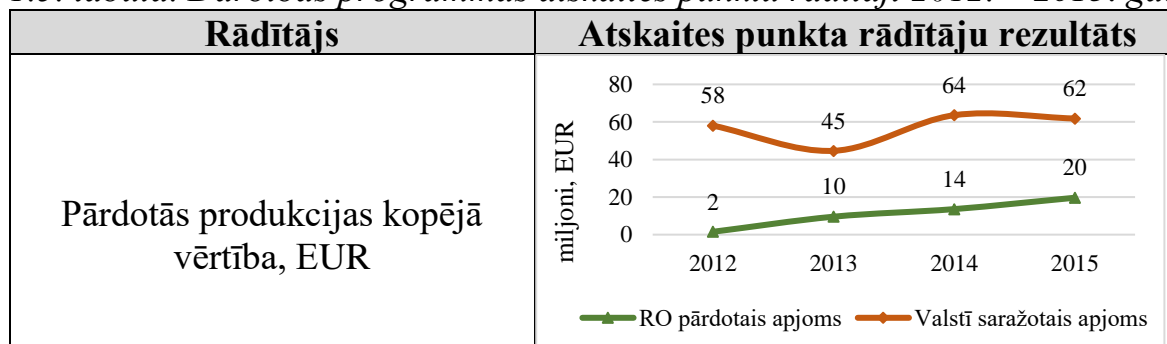
RO galvenokārt specializējušās dārzeņu audzēšanā, un galvenie produkti ir: bietes, brokoļi, burkāni, cukīni, dilles, gurķi, kabači, kāļi, kāposti, kolrābji, Ķīnas kāposti, ķirbji, patisoni, pētersīļi, pupiņas pākstīs, puravi, salāti, rabarberi, rāceņi, redīsi, rutki, salāti, selerijas, sīpoli, sīpolloki, tomāti, ziedkāposti, zaļie zirņi pākstīs u.c. Savukārt, lai optimizētu ražošanas izmaksas, katrs no RO biedriem ir specializējies konkrētu dārzeņu audzēšanā. Savukārt augļu un ogu RO ir specializējušās galvenokārt melleņu, dzērveņu, upeņu un aveņu, kā arī ābolu, bumbieru, plūmju u.c. ražošanā.

Investīcijas ir veiktas tādu jaunu ražošanas pamatlīdzekļu iegādei kā dārzeņu pirmapstrādes iekārtas, uzkrāšanas un transportēšanas agregātiem, dzesēšanas iekārtām, konteineriem, fasēšanas u.c. iekārtām. Šīs investīcijas būtiski ir mazinājušas ražas zudumus un modernizējušas produktu pirmapstrādes procesu, kas savukārt ir samazinājušas sagatavotā un iesaiņotā produkta izmaksas. Savukārt ieguldītās investīcijas tehnoloģijās, kas nodrošina videi draudzīgu saimniekošanu, nodrošina to ilgtermiņā.

Šobrīd 90% no ražotāju organizāciju svaigi saražotās produkcijas realizē tirgū – veikalu ķēdēs (74 %), vairumtirdzniecībā (17 %), mazumtirdzniecībā (7 %), bet tikai 10 % no saražotās produkcijas pārdz pārstrādei. Tas parāda to, ka vietējie ražotāji spēj konkurēt un nodrošināt veikalu ķēdes ar pietiekami garu periodu, radot interesi vietējās produkcijas tirdzniecībai.

Līdz ar darbības programmu realizāciju, ražotājiem obligāti jāievēro vides saudzējošie pasākumi, ko ražotāji ir veiksmīgi realizējuši, ko atspoguļo 1.5. tabulā minētie dati, - 30 % no kopējās RO ražošanai izmantotās platības ir samazināta mēslojuma izmantošana un ieviesti ūdens taupīšanas pasākumi, kā arī pusei no apsaimniekotām platībām ieviesta integrētā audzēšana.

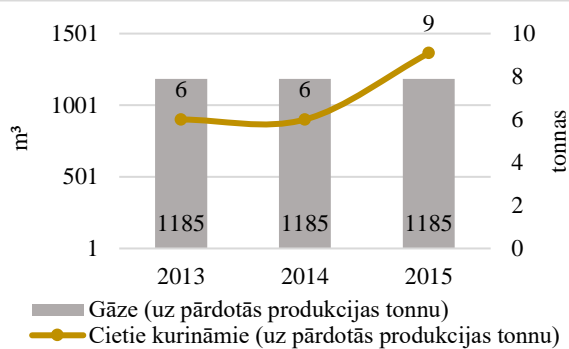
1.5. tabula. Darbības programmas atskaites punktu rādītāji 2012. – 2015. gadā

<p>To augļu un dārzeņu ražotāju skaits, kuri ir attiecīgās RO aktīvi biedri</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>Ražotāju skaits</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2012</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>2013</td> <td>24</td> </tr> <tr> <td>2014</td> <td>24</td> </tr> <tr> <td>2015</td> <td>33</td> </tr> </tbody> </table>	Gads	Ražotāju skaits	2012	7	2013	24	2014	24	2015	33					
Gads	Ražotāju skaits															
2012	7															
2013	24															
2014	24															
2015	33															
<p>Kopējā platība, ko attiecīgās RO biedri izmanto augļu, ogu un dārzeņu ražošanai, ha</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>ha</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2012</td> <td>552</td> </tr> <tr> <td>2013</td> <td>1018</td> </tr> <tr> <td>2014</td> <td>1018</td> </tr> <tr> <td>2015</td> <td>1345</td> </tr> </tbody> </table>	Gads	ha	2012	552	2013	1018	2014	1018	2015	1345					
Gads	ha															
2012	552															
2013	1018															
2014	1018															
2015	1345															
<p>Pārdotās produkcijas kopējais apjoms (tonnās) un vidējā vērtība (EUR/kg)</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>Pārdotās produkcijas apjoms (tūkst. tonnas)</th> <th>Pārdotās produkcijas vienības vidējā vērtība (EUR/kg)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2012</td> <td>9</td> <td>0,17</td> </tr> <tr> <td>2013</td> <td>28</td> <td>0,34</td> </tr> <tr> <td>2014</td> <td>28</td> <td>0,48</td> </tr> <tr> <td>2015</td> <td>31</td> <td>0,64</td> </tr> </tbody> </table>	Gads	Pārdotās produkcijas apjoms (tūkst. tonnas)	Pārdotās produkcijas vienības vidējā vērtība (EUR/kg)	2012	9	0,17	2013	28	0,34	2014	28	0,48	2015	31	0,64
Gads	Pārdotās produkcijas apjoms (tūkst. tonnas)	Pārdotās produkcijas vienības vidējā vērtība (EUR/kg)														
2012	9	0,17														
2013	28	0,34														
2014	28	0,48														
2015	31	0,64														
<p>Cilvēku un saimniecību skaits, kas izmantojuši konsultāciju pakalpojumus un piedalījušies mācību pasākumos</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>Cilvēki, kas piedalījušies apmācībā</th> <th>Saimniecības, kas izmantojušas konsultāciju pakalpojumus</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2012</td> <td>7</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>2013</td> <td>7</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>2014</td> <td>7</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>2015</td> <td>8</td> <td>13</td> </tr> </tbody> </table>	Gads	Cilvēki, kas piedalījušies apmācībā	Saimniecības, kas izmantojušas konsultāciju pakalpojumus	2012	7	7	2013	7	10	2014	7	10	2015	8	13
Gads	Cilvēki, kas piedalījušies apmācībā	Saimniecības, kas izmantojušas konsultāciju pakalpojumus														
2012	7	7														
2013	7	10														
2014	7	10														
2015	8	13														
<p>Platības, kurās samazina mēslojuma izmantošanu un ievēro ūdens taupīšanas pasākumus, ha</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>Samazināta mēslojuma izmantošana</th> <th>Ievēro ūdens taupīšanas pasākumus</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2012</td> <td>295</td> <td>295</td> </tr> <tr> <td>2013</td> <td>299</td> <td>295</td> </tr> <tr> <td>2014</td> <td>299</td> <td>295</td> </tr> <tr> <td>2015</td> <td>434</td> <td>430</td> </tr> </tbody> </table>	Gads	Samazināta mēslojuma izmantošana	Ievēro ūdens taupīšanas pasākumus	2012	295	295	2013	299	295	2014	299	295	2015	434	430
Gads	Samazināta mēslojuma izmantošana	Ievēro ūdens taupīšanas pasākumus														
2012	295	295														
2013	299	295														
2014	299	295														
2015	434	430														
<p>Integrētai audzēšanai izmantotā platība, ha</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>ha</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2012</td> <td>345</td> </tr> <tr> <td>2013</td> <td>493</td> </tr> <tr> <td>2014</td> <td>493</td> </tr> <tr> <td>2015</td> <td>667</td> </tr> </tbody> </table>	Gads	ha	2012	345	2013	493	2014	493	2015	667					
Gads	ha															
2012	345															
2013	493															
2014	493															
2015	667															

Siltumnīcu apkure -
energoefektivitāte:

Avots: LAD

Līdz ar RO pieejamiem atbalsta pasākumiem, turpinās augļu un dārzeņu nozares pievilcības paaugstināšanās.

Interese individuālajiem ražotājiem par iestāšanos ražotāju organizācijās ir, tomēr ES atbalsts salīdzinājumā ar ievērojamo administratīvo slogu, kas tiek uzlikts RO atbalsta saņemšanai, ir ļoti neliels, tādējādi individuālie ražotāji joprojām izsver plusus un mīnusos dalībai šajā atbalsta shēmā.

3. Augļu un dārzeņu nozares SVID analīze un attīstības tendences

3.1. Stiprās puses

1. Augļu un dārzeņu audzēšanai ir piemērota visa Latvijas teritorija. Latvija atrodas mērenajā klimata joslā un laika apstākļus šeit nosaka atlantiskās gaisa masas, Baltijas jūra un dziļi valsts teritorijā esošais Rīgas jūras līcis. Klimatu raksturo augsta un zema spiediena maiņa un salīdzinoši liels nokrišņu daudzums. Agro klimatiskie apstākļi Latvijā dažādos reģionos ir stipri atšķirīgi, tāpēc iespējams audzēt dažādas augļu un dārzeņu kultūras, kā arī ir iespējams izaudzēt kvalitatīvu ražu ar ievērojami mazāku augu aizsardzības līdzekļu izlietojumu, salīdzinot ar RietumEURpas valstīm. Tāpat ir iespējams izaudzēt bioloģiski augstvērtīgāku produkciju, arī aromātiskāku nekā siltākos klimatiskajos apstākļos, tomēr cukuru saturs šeit izaudzētajai augļu un ogu produkcijai ir zemāks, skābes augstākas.
2. Latvijā dārzeņu, augļu un ogu ražošana koncentrējusies teritorijās ap lielākajām pilsētām. Teritoriālā koncentrēšanās nodrošina vieglāku piekļuvi lielākajiem tirgiem, kā arī veicina saimniecību kooperācijas attīstību nozarē.
3. Lai arī svaigu augļu un dārzeņu tirdzniecības bilance vērtības ziņā ir negatīva, tomēr kopumā importēto un eksportēto svaigu augļu un dārzeņu vērtība pēdējo gadu laikā ir ievērojami augusi. Latvijas ģeogrāfiskā atrašanās vieta ir labvēlīga augļu un dārzeņu eksportam uz ES dalībvalstīm, Krieviju, Baltkrieviju, Kazahstānu, kā arī uz Baltijas valstīm. 2016. gadā uz ES dalībvalstīm tiek eksportēts 94 % no visa Latvijas svaigu augļu un dārzeņu eksporta, bet uz trešajām valstīm – 6 %.
4. Salīdzinot dārzenkopības un augļkopības saimniecību saražotās produkcijas vērtību ar citām lauksaimniecības nozarēm, dārzenkopībā saražotās produkcijas vērtība uz 1 ha LIZ ir visaugstākā.
5. Neskatoties uz to, ka pēdējo trīs gadu laikā dārzeņu platības ir samazinājušās, tomēr tajā pašā laikā ir pieaugušas to kopražas un ražība, kas liecina par dārzenkopības efektivitāti.
6. Latvijā uz tirgu orientētajās saimniecībās ir daudz dārzkopju ar profesionālo izglītību un praktisko pieredzi lauksaimnieciskā, kas ir radoši un atvērti jaunām tehnoloģijām, aktīvi ieviešot tās praksē.
7. Pēdējo 12 gadu laikā ir strauji paplašinājušās jaunu ilggadīgo stādījumu platības, kas aizvietojušas vecos ilgtermiņa stādījumus un nākotnē nodrošinās modernu un glabāšanai piemērotu šķirņu augļu parādīšanos tirgū.
8. Latvijas dārzenkopjiem un augļkopjiem ir pieejamas labas šķirņu sēklas.
9. Ņemot vērā RO darbību, ir paplašinājušies saimniecību specializācija augļu un dārzeņu nozarē.
10. Ir augusi ražotāju interese par kooperācijas iespējām, jo tādā veidā ir iespējams nodrošināt lielveikalu tīklu pieprasījumu.
11. Tiek ražoti produkti ar augstu komercvērtību, piemēram, skābētie kāposti un gurķi, mazgātie, grieztie dārzeņi, jauktie salāti, kaltētas ogas, augļu un ogu sulas u.c.. Tādejādi rodas iespēja iegūt peļņu arī no nelielas platības, iegūstot produktus ar augstu komercvērtību.
12. Latvijā ir iespēja attīstīt bioloģiskās lauksaimniecības paņēmieni pielietošanu dārzeņu, augļu un ogu audzēšanā, radot zināšanu pamatu jaunu produktu - bioloģiski ražoto dārzeņu, augļu un ogu tirgus nišas attīstībai.

3.2. Vājās puses

1. Dārzenkopības un augļkopības saimniecību struktūra ir sadrumstalota, galvenokārt dominē mazās saimniecības ar ekonomisko lielumu līdz 3,9 ELV.
2. Lai arī dārzeņu un augļu audzēšanai ir piemērota visa Latvijas teritorija, tomēr šīs nozares vieta kopējā lauksaimniecības gala produkta vērtībā nav augsta. Ienākumiem šajā nozarē ir tendence samazināties ne tikai dēļ darbaspēka trūkuma un resursu cenu pieauguma, bet arī dēļ produkcijas pašizmaksas pieauguma.
3. Augļu un dārzeņu ražošanas izmaksas līdz ar saražoto produkcijas apjomu pieaug.
4. Samazinās segtās platības novecojošo siltumnīcu dēļ, kuru konstrukcijas nav piemērotas efektīvai segto platību kultūru audzēšanai.
5. Lai arī augļu un dārzeņu sektorā ražotājiem ir tendence apvienoties kooperatīvos, tomēr to darbība ne vienmēr ir orientēta, lai sekmētu ražošanas un kapitāla (tehnikas, iekārtas, būves) resursu izmantošanu un piedāvātu lielveikalu tīkliem augļus, ogas un dārzeņus, kas iepirkti no vietējiem ražotājiem, tādējādi veicinot Latvijas tirgus daļas apgūšanu (t.sk. produkcijas noietu) un konkurētspējas celšanu.
6. Nepietiekamais finanšu līdzekļu un kredīta nodrošinājums ražotājiem neļauj veikt nepieciešamās investīcijas produktu ražošanas procesa uzlabošanai, tādējādi radot negatīvu tirdzniecības bilanci pat tādos visplašāk Latvijā audzētos produktos kā bietes, kāposti un āboli.
7. Trūkst reģistrēto augu aizsardzības līdzekļu, daudzas augu aizsardzības problēmas paliek neatrisinātas. Tādējādi tiek apdraudēta apkārtējā vide (lietojot pieejamos mazāk efektīvos līdzekļus). Tas arī apdraud audzētāju konkurētspēju ar valstīm, kuras ražošanas procesā izmanto augu aizsardzības līdzekļus, kas Latvijā nav reģistrēti.
8. Nepietiekami attīstīta vidējā un augstākā profesionālā izglītība tieši dārzkopības jomā. Profesionālās informācijas, zinātnisko pētījumu aprites trūkums. Kvalificētu pētnieku trūkums dārzenkopībā un mehanizācijā.
9. Latvijā trūkst speciālistu augu aizsardzībā un agroķīmijā, kā arī ir ļoti maz zinātnieku, kuri strādā ar modernajām biotehnoloģijas metodēm selekcijā, augu genoma izpētē, darbā ar patogēniem u.c.
10. Saimniecību vadītāju un darbinieku nepietiekamās profesionālās zināšanas, iespējams, ir viens no faktoriem, kas kavē inovāciju un modernu tehnoloģiju ienākšanu nozarē, kas savukārt mazina uzņēmumu konkurētspēju. Kvalificēts darbaspēka trūkums augļkopībā un dārzenkopībā ir problēma. Darbaspēka kvalifikācijas celšana iespējama arī ar speciālistu konsultācijām un apmācībām, kas dod papildus zināšanas par nozares specifiku un tirgus darbības principiem. Paredzams, ka nākotnē kvalificēta darbaspēka resursu piesaiste sadārdzināsies, tāpēc svarīgi ir izmantot pieejamās iespējas darbinieku izglītības līmeņa celšanai, tādējādi veicinot augļkopības un dārzenkopības nozares konkurētspēju.
11. Nepietiekams mārketingu augļu un dārzeņu produktu popularizēšanai.
12. Ražošanas sezonālitate veicina nevienmērīgu vietējās produkcijas patēriņu.
13. Neefektīva resursu un ražošanas atlikumu apsaimniekošana. Ik gadus pēc atklātā lauka un siltumnīcu kultūraugu audzēšanas sezonas beigām, atkritumos nonāk liels daudzums augu atlieku un augu substrāta vietā izmantotās minerālvates. Pēc tam audzētājiem ir jārisina jautājums par šīs minerālvates utilizāciju vai arī nodošanu otrreizējai pārstrādei.
14. Daudzgadīgie stādījumi vairāk pakļauti agroklimatiskajiem riskiem. Dabas riski dažādi ietekmē augkopībā ražotās produkcijas daudzumu un kvalitāti. Tām labvēlīgu apstākļu ietekmē var izraisīties augu slimības. Šādi riski augļkopībā un dārzenkopībā visvairāk apdraud tieši ilggadīgos stādījumus.

15. Nav pietiekams interneta un mobilo telefonu sakaru pārklājums valstī, kas traucē plašāk pielietot ar internetu saistītas monitoringa iekārtas un programmas. Tas rada šķērslī precīzo tehnoloģiju ieviešanai.

3.3. Draudi

1. Globālā tirgus svārstības un neskaidrā Latvijas ekonomiskā politika nedod iespēju prognozēt un plānot agrobiznesa, tostarp dārzkopības un augļkopības attīstību.
2. Nav efektīvas un ātras augļu un dārzeņu cenu monitorēšanas Baltijas un lielāko konkurentu tirgos, kā rezultātā ražotāji nespēj pietiekami ātri reaģēt uz gaidāmajām krīzes situācijām.
3. Atšķirīga nodokļu politika (PVN likmes, sociālie maksājumi) starp ES dalībvalstīm.
4. Trešo valstu importētā augļu un dārzeņu produkcija - ar zemu pašizmaksu un ražota, izmantojot daudz vieglākas prasības nekā ES attiecībā uz augu aizsardzības līdzekļu un mēslojuma lietošanu, samazina ES produkcijas konkurētspēju un traucē vietējās ražošanas attīstībai.
5. Klimata mainības ietekme uz lauksaimniecību. Klimata pārmaiņas daudzējādi ietekmē biofizikālos procesus, kas ir lauksaimniecības sistēmu pamatā, un dažādos ES reģionos šīs sekas var būt gan pozitīvas, gan negatīvas. Dārzeņu audzēšanu ļoti ietekmē ūdens pieejamība un temperatūras svārstības, un tāpēc šo nozari sevišķi ietekmē klimata pārmaiņas. Ražības kāpinājums augļu un ogu dārzos nevar būt straujš, jo, ņemot vērā stādījumu ilggadību, audzēšanas tehnoloģiju izmaiņa notiks pakāpeniski. Klimatisko apstākļu risks ievērojami samazināsies, dārzos iekārtojot apūdeņošanu un pretsalnu lietēšanas iekārtas, lietojot atveseļotu stādmateriālu, vairāku kultūru audzēšanā izmantojot dažāda veida segumus, kas gan prasa lielus kapitālieguldījumus.
6. Sausuma periods ir vērojams katru vasaru, bez laistīšanas pieaug atklātā lauka dārzeņu ražas zudumi.
7. Energoresursu un citu ražošanas resursu sadārdzinājums apdraud siltumnīcu saimniecību konkurētspēju. Gaismas trūkums ziemā sadārdzina siltumnīcu dārzeņu ražošanu, lētāka elektroenerģija dotu iespēju audzēt dārzeņus ar papildus apgaismojumu.
8. Zināšanu trūkums pasliktina mazo saimniecību konkurētspēju un apdraud vidi.

3.4. Attīstības iespējas

1. Augļu un dārzeņu ražotāju apvienošanās jeb kooperēšanās un specializācija veicinās mazo un vidējo saimniecību piedāvājuma koncentrēšanu un ražīguma celšanu, pielietojot progresīvas tehnoloģijas, kā arī samazinās vienā saimniecībā audzējamo kultūru skaitu un uzlabos ražošanas rentabilitāti.
2. Augļu un dārzeņu ražošanas procesa modernizācija – roku darbu aizstājot ar modernām iekārtām un tehniku, samazinās saražotās produkcijas izmaksas.
3. Atbalsts glabātavu būvniecībai, speciāla aprīkojuma un transporta iegādei, modernās konstrukcijas racionālai energoresursu izmantošanai siltumnīcās ieviešana (dārzkopībā - siltumnīcu izmantošanas laika pagarināšanai), kas ļaus samazināt izmaksas un pagarinās dārzeņu uzglabāšanas laiku un kvalitāti veikalū plauktos.
4. Augļu un dārzeņu ražotāju apvienošanās un kooperēšanās veicinās ogu, augļu un dārzeņu pārstrādi, lai audzētājs pats var pārstrādāt savu produkciju - ražot sulas, morsus, sīrupus, žāvētas ogas un augļus. Līdz ar to pagarinātos dārzeņu, ogu un augļu realizācijas laiks. Produkcija nebūtu jārealizē uzreiz pēc novākšanas un rezultātā tiktu sagatavoti produkti ar pievienoto vērtību, stabilizējot ražotāju ienākumus un palielinot to konkurētspēju. Tas

mazinātu arī vizuāli nepievilcīgu, bet patēriņam derīgu produktu nonākšanu atkritumos, mazinātu pārtikas produktu zudumus.

5. Veiksmīga sadarbība ar lielveikalu tīkliem varētu dot iespēju ievērojami palielināt svaigo dārzeņu, augļu un ogu realizācijas apjomu vietējā tirgū.
6. Attīstot dārzeņu, augļu un ogu pārstrādi un apgūstot vietējo un eksporta tirgu, iespējama tirgus nišas produktu ražošanas attīstība.
7. Svaigo augļu un dārzeņu patēriņa veicināšanas kampaņa ar ES un vietējo līdzekļu piesaisti varētu veicināt patēriņu visās vecuma grupās, kas ļautu palielināt produkcijas noieta apjomu vietējā tirgū.
8. Ņemot vērā Latvijas iedzīvotāju vēlmi lietot uzturā svaigus augļu un dārzeņus, iespējams samazināt importu augļu un dārzeņu nozarē, palielinot pieprasītāko produktu (āboli, gurķi, tomāti u.c.) ražošanu.
9. Dārzeņu sortimenta paplašināšana piedāvājot ekoloģiski tīrus produktus (bioloģiskā lauksaimniecība) dotu iespēju veicināt produktu konkurētspēju.
10. Attīstot vietējo augļu un ogu pārstrādi, iespējams ievērojami samazināt pārstrādes produktu importu, pagarinot ražošanas sezonu, uzlabojot glabāšanas apstākļus - svaigo augļu un ogu importu.
11. Ņemot vērā to, ka pēdējo gadu laikā ir ierīkoti jauni ilggadīgie stādījumi, nākotnē ir prognozējama augļu un ogu ražības un kopražas palielināšanās.

4. Atbilstoši SVID analīzei izvēlētie stratēģijas virzieni

RO darbības programmām ir jāatbilst regulas Nr. 1308/2013 33. pantā un 152. pantā minētajiem mērķiem.

Ņemot vērā regulā Nr. 1308/2013 noteiktos RO mērķus, pašreizējo augļu un dārzeņu nozaru situāciju, kā arī šīs stratēģijas 2. nodaļā iekļauto nozaru SVID analīzi, **Latvijas izvēlētie stratēģijas virzieni RO darbības programmām**, ir šādi:

1) Attīstīt ražošanas plānošanu atbilstoši tirgus pieprasījumam gan kvantitātes, gan kvalitātes ziņā, veicinot produkcijas kvalitātes nodrošināšanu vai paaugstināšanu atbilstoši patērētāju vēlmēm.

2) Paaugstināt produktu komercvērtību un uzlabot tirdzniecību, koncentrējot piedāvājumu, optimizējot ražošanas izmaksas, t.sk. veicinot pētniecību, eksperimentālo ražošanu, kā arī savstarpējo kooperāciju.

3) Veicināt konsultāciju pakalpojumu pieejamību RO un tās biedriem, kā arī attīstīt krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumus, kā rezultātā optimizējot ražošanas izmaksas un stabilizētu ražotāju cenas.

4) Īstenot pasākumus vides jomā.

RO savās darbības programmās izvēlas veicamos pasākumus un darbības augstākminēto stratēģijas virzienu ietvaros. Detalizēts pasākumu, darbību, to mērķu un sagaidāmo rezultātu apraksts izklāstīts šīs stratēģijas 5. nodaļā.

Sekmīgi īstenojot RO darbības programmas - tajās iekļautos pasākumus un darbības, tiks uzlabota situācija augļu un dārzeņu nozarē, novērsta SVID analīzes vājo pušu un draudu negatīvā ietekme uz nozarēm. Tādējādi rezultātā tiks veicināta augļu un dārzeņu nozaru konkurētspējas stiprināšana, draudu laicīga identificēšana un to efektīva novēršana.

Mērķu un pasākumu saskaņota izvēle sekmēs arī ES uzstādīto mērķu vides jomā sasniegšanu, kā arī neradīs konflikta risku starp dažādiem atšķirīgiem mērķiem vai darbībām.

5. Prasības attiecībā uz darbību veidiem

5.1. Prasības attiecībā uz visiem vai atsevišķiem RO darbības programmās ietvertajiem darbību veidiem

RO augļu un dārzeņu nozarē saskaņā ar regulas Nr. 1308/2013 152. panta 1. panta "b" apakšpunktu ir izveidotas pēc pašu augļu un dārzeņu ražotāju iniciatīvas, lai sasniegtu konkrētu mērķi atbilstoši regulas Nr. 1308/2013 33. panta 1. punktam, kas ietver vienu vai vairākus regulas Nr. 1308/2013 152. panta 1. panta "c" apakšpunktā minētos uzdevumus.

RO darbības programmām ir jāatbilst regulas 2017/892 4. pantā minētajiem nosacījumiem un ir jābūt ar skaidri definētiem mērķiem un vienotu raksturu.

Darbības programmā iekļautajiem pasākumiem un darbībām ir jābūt ar kolektīvu raksturu, no kuriem gūst RO un visi tās biedri. Ja RO darbības programmā paredzēti ieguldījumi atsevišķā RO biedru saimniecībā, tie ir jāpamato, norādot kā izvēlētais ieguldījums veicinās kopējo RO darbības programmas mērķu sasniegšanu. Jebkurā gadījumā visi ieguldījumi, kas ir veikti saskaņā ar apstiprināto darbības programmu, paliek RO īpašumā visu to uzraudzības periodu.

Saskaņā ar regulas Nr. 1308/2013 33. panta 5. punktu **RO darbības programmās noteikti jāparedz:**

- divas vai vairāk ar vidi saistītas darbības; *vai*
- vismaz 10 % no darbības programmas izdevumiem attiecas uz darbībām, kas saistītas ar vidi (sk. pielikumu).

Ja vismaz 80 % no RO biedriem ir pakļauti vienai vai vairākām identiskām agrovides saistībām saskaņā ar LAP, tad šo saistību skaita kā vides aizsardzības pasākumu.

RO izveido darbības fondu, kurš tiek finansēts no biedru vai pašu RO finansiālajiem ieguldījumiem, kā arī ar ES finansiālo atbalstu, izmanto vienīgi tādu darbības programmu pasākumu finansēšanai, kas ir iekļauti šajā stratēģijā un ko dalībvalstis ir apstiprinājuši saskaņā ar Regulas 2017/891 33. panta 1. punkta "b" apakšpunktu.

Saskaņā ar Regulas 2017/891 27. panta 5. punktu Latvija nosaka šādas **maksimālās RO darbības fondu procentuālās daļas**, kuras var izlietot katram individuālam pasākumam:

<i>Nr. p.k.</i>	<i>Pasākuma nosaukums</i>	<i>Darbības fonda % daļa (kopējā darbības bāze = 100 %)</i>
1.	Ražošanas plānošana	līdz 70 %
2.	Produktu kvalitātes uzlabošana (nodrošināšana vai paaugstināšana)	līdz 70 %

3.	Tirdzniecības uzlabošana un produktu komercvērtības paaugstināšana	līdz 50 %
4.	Pētniecība un eksperimentālā ražošana	līdz 30 %
5.	Apmācības, lai veicinātu konsultāciju pakalpojumu pieejamību	līdz 30 %
6.	Krīžu novēršana un pārvarēšana	līdz 30 %
7.	Darbības vides jomā	līdz 30 %

Kopienas finansiālā palīdzība nepārsniedz 50% no faktiskajām programmas pasākumu izmaksām, bet tās maksimālā vērtība nedrīkst būt lielāka par 4,1% no RO pārdotās produkcijas vērtības. Taču šo procentuālo daļu iespējams palielināt līdz 4,6%, ja daļu, kura pārsniedz 4,1% no pārdotās produkcijas vērtības, izmanto vienīgi krīzes novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem.

Svaigu augļu un dārzeņu tirgus krīze ir situācija, kad vismaz divu nedēļu ilgā periodā, tirdzniecības standartiem atbilstošo svaigu augļu un dārzeņu pārdošanas apjomus nav iespējams palielināt ar ražotāja cenas pazemināšanu un tā ir nokritusies līdz 75 % no pašizmaksas, kas aprēķināta kā trīs iepriekšējo gadu vidējā svērtā. Saskaņā ar regulas Nr. 1308/2013 33. panta 3. punktu, **krīžu novēršana un pārvarēšana saistīta ar** izvairīšanos no šādām augļu un dārzeņu tirgus krīzēm un rīcību šādās krīzes situācijās. Pie krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem pieder produktu izņemšana no tirgus, nenogatavojušos augļu un dārzeņu novākšana vai ražas nenovākšana, veicināšana un komunikācija, apmācību pasākumi RO vai to biedriem, ražas apdrošināšana, kā arī atbalsts administratīvo izdevumu segšanai, veidojot savstarpējo atbalsta fondu.

Lai noteiktu demarkāciju ar LAP atbalstu, kas tiek piešķirts saskaņā ar Padomes 2013. gada 17. decembra regulu (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no EURpas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005, un novērstu pasākumu dubulto finansēšanu, potenciālie atbalsta saņēmēji (augļu un dārzeņu RO) nevar saņemt LAP atbalstu, ja atbalsts tiek lūgts darbībām, kas ir attaisnojamas zem RO darbības programmām, kas izstrādātas saskaņā ar regulu Nr. 1308/2013, regulu 2017/891 un regulu 2017/892.

Šis nosacījums neattiecas uz vides pasākumu veidiem, kas iekļauti LAP kā agrovīdes pasākumi.

Detalizēti nosacījumi attiecībā uz RO darbības programmās ietvertajiem darbību veidiem ir noteikti normatīvajā aktā par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām.

5.2. RO darbības programmu pasākumi, to ietvaros veicamās darbības un rezultatīvie rādītāji un sasniedzamie mērķi

Detalizēts RO darbības programmu pasākumu un to ietvaros veicamo darbību apraksts, kuras var iekļaut RO darbības programmā, ir dots šajā apakšnodaļā (5.2.1. - 5.2.7. apakšpunkti). To īstenošana ļaus sasniegt RO darbības programmu pasākumu mērķus (sk. 5.1.apakšpunktu).

Lai to sasniegtu, katrai darbībai ir noteikti rezultatīvie rādītāji un sasniedzamie mērķi.

RO, izstrādājot savas darbības programmas, var izvēlēties savai darbībai atbilstošākos pasākumus un īstenojamās darbības izvēlēto pasākumu ietvaros. Pēc izvēlēto darbību īstenošanas RO sniedz informācija par sasniegtajiem rezultativajiem rādītājiem un mērķiem saskaņā ar šīs stratēģijas 7. nodaļu.

5.2.1. Ražošanas plānošana

RO jāveic efektīva īstermiņa un ilgtermiņa ražošanas plānošana, lai nodrošinātu visu RO biedru produkcijas realizāciju atbilstoši tirgus pieprasījumam, kā arī nodrošinātu tās piegāžu regularitāti un noslēgto piegādes līgumu izpildi gan attiecībā uz produktu kvalitāti, gan kvantitāti. Pareiza un pārdomāta ražošanas plānošana (tostarp tirgus pieprasījuma izvērtējums) ir nepieciešama, lai stiprinātu saikni starp piegādātāju un pircēju, kā arī, lai palielinātu tirgus daļu, samazinātu produktu ražošanas atkritumu daudzumu un optimizētu ražošanas izmaksas.

Pasākuma ieviešanas efektivitāti pārbauda, salīdzinot realizēto produktu vērtību un apjomu pirms un pēc darbības programmas pasākuma īstenošanas.

Darbības mērķis:

Attīstīt ražošanas plānošanu, ņemot vērā tirgus pieprasījumu un ņemot vērā tā sezonālās tendences.

Konkrētais mērķis:

- Optimizēt ražošanas izmaksas;
- Palielināt RO ietekmi tirgū, nodrošinot tirgus pieprasījumu gan kvalitātes, gan kvantitātes ziņā;
- Palielināt pircēju apmierinātību ar RO piedāvājumu.

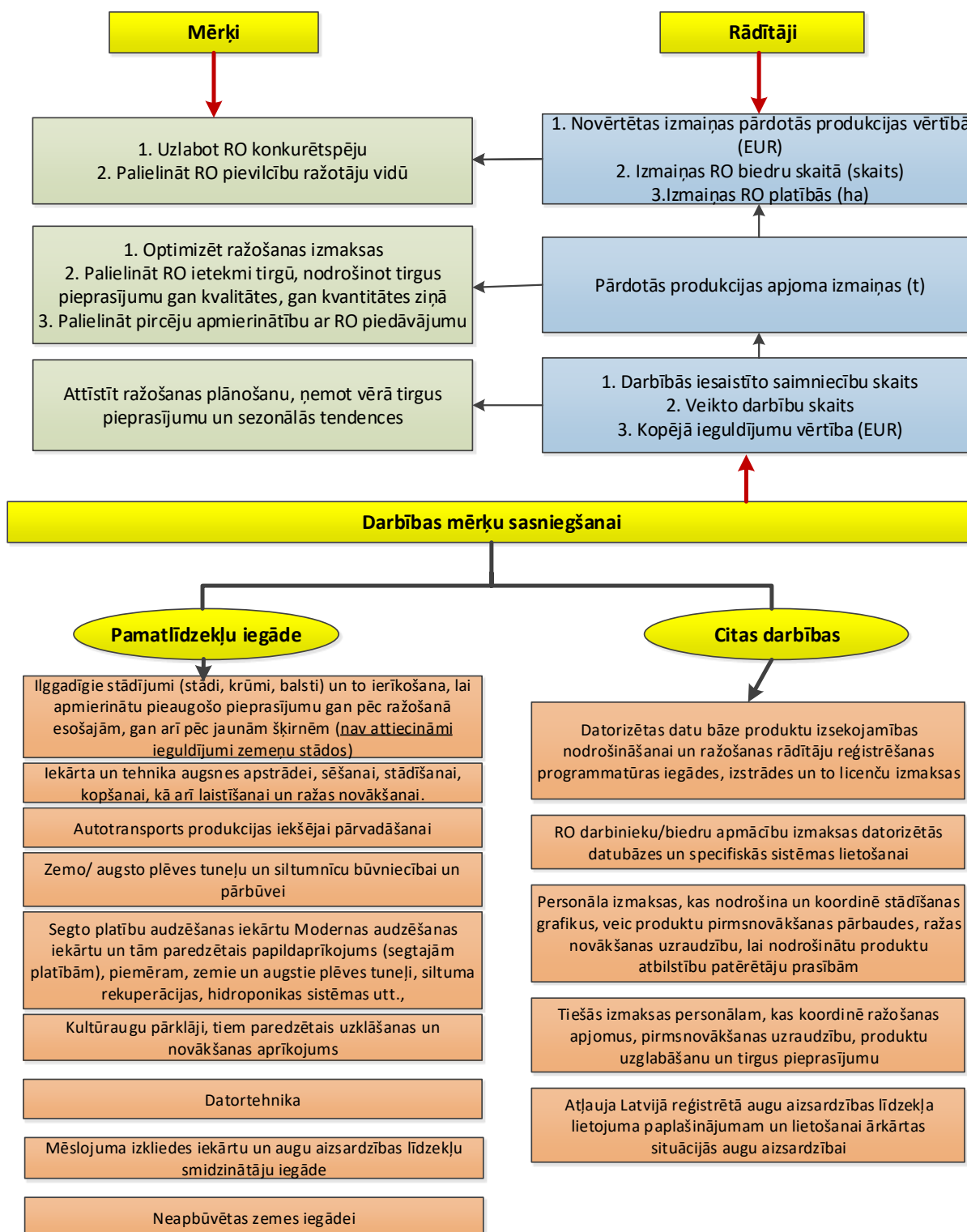
Vispārīgais mērķis:

- Uzlabot RO konkurētspēju;
- Palielināt RO pievilcību ražotāju vidū.

Lai sasniegtu šī pasākuma mērķi, RO var izvēlēties 5.1. attēlā norādītās darbības. Izvēlēto darbību īstenošanas rezultātā tiks sasniegti 5.1. attēlā norādītie rezultatīvie rādītāji un mērķi (darbības, konkrētais un vispārīgais mērķis).

Ražošanas plānošana

Īstermiņa un ilglaicīga ražošanas plānošana, lai nodrošinātu visu RO biedru produkcijas realizāciju atbilstoši tirgus pieprasījumam attiecībā uz produktu kvantitāti un kvalitāti. Pasākuma ieviešanas efektivitāti pārbauda, salīdzinot realizēto produktu vērtību un apjomu pirms un pēc darbības programmas īstenošanas

5.2.2. *Produkcijas kvalitātes uzlabošana (nodrošināšana vai paaugstināšana)*

Sistemātiska kvalitātes kontroļu piemērošana un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu veikšana, lai sasniegtu klientu prasībām atbilstošu produktu kvalitāti un samazinātu prasībām neatbilstošas saražotās produkcijas procentuālo daļu.

RO iekšējo kvalitātes kontroļu mehānismi nodrošina tirgus prasībām atbilstošu produktu kvalitāti, kā arī paaugstina RO produktu reputāciju ne tikai tirdzniecības ķēžu, bet arī atsevišķu pircēju vidū. Pareiza RO iekšējā produktu kvalitātes sistēmas darbība ļauj uzlabot (paaugstināt) arī higiēnas apstākļus produktu šķirošanas, uzglabāšanas un pakošanas telpās un būvēs.

Nodrošinot produktu iekšējās kvalitātes kontroles procesa atgriezenisko saiti starp RO biedriem un RO, var samazināt kvalitātes prasībām neatbilstošas (nestandarta) saražotās produkcijas procentuālo daļu, tādējādi samazinot ražošanas izmaksas un palielinot produktu kopējo apgrozījumu.

Pasākuma ieviešanas efektivitāti pārbauda, salīdzinot realizēto produktu apjomu, kas atbilst kvalitātes prasībām, pirms un pēc darbības programmas īstenošanas.

Darbības mērķis:

Saglabāt vai pat paaugstināt produktu kvalitāti, t.sk. samazināt kvalitātei neatbilstošās produkcijas procentuālo daļu.

Konkrētais mērķis:

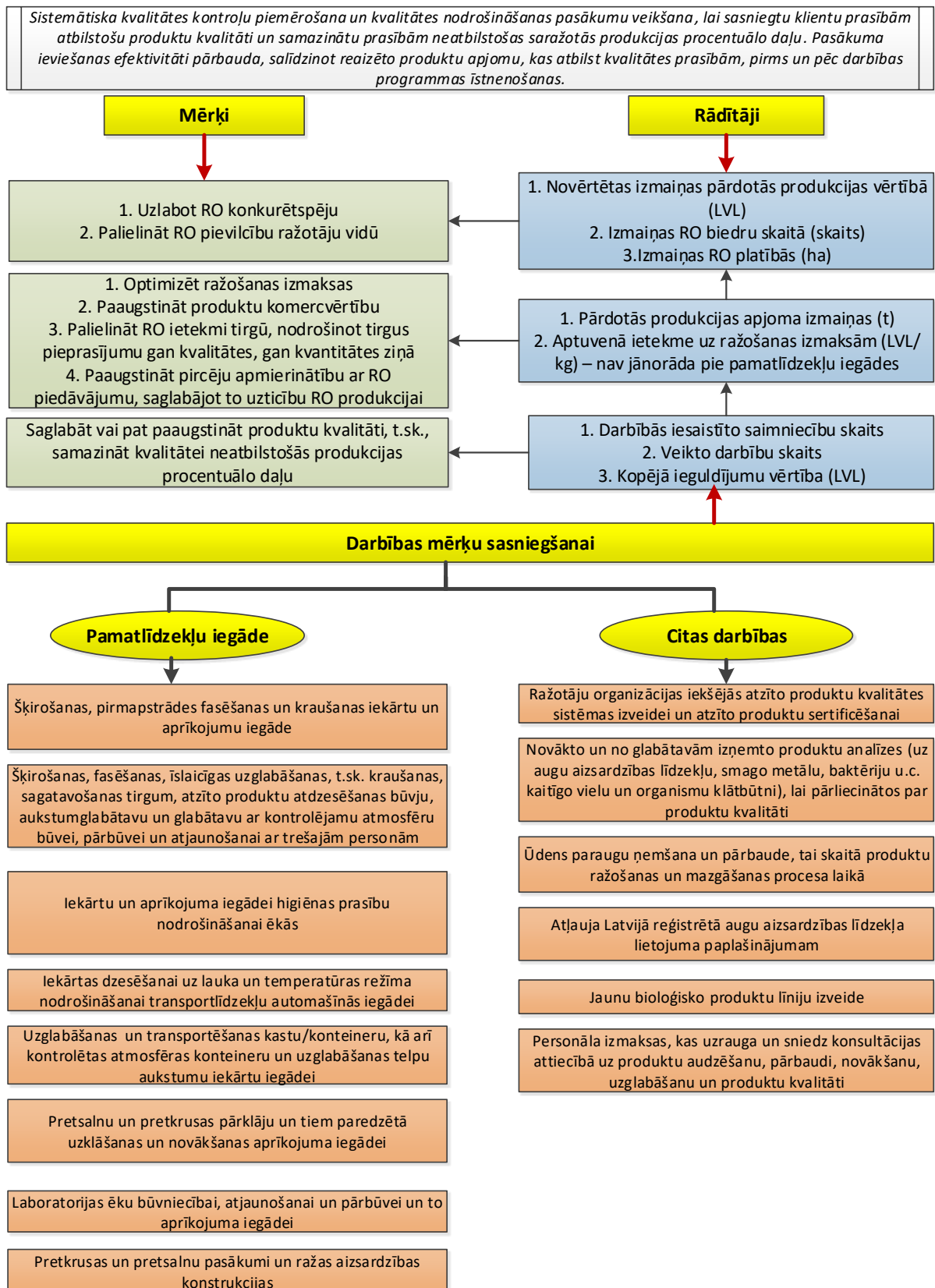
- Optimizēt ražošanas izmaksas;
- Paaugstināt produktu komercvērtību;
- Palielināt RO ietekmi tirgū, nodrošinot tirgus pieprasījumu gan kvalitātes, gan kvantitātes ziņā;
- Paaugstināt pircēju apmierinātību ar RO piedāvājumu, saglabājot to uzticību RO produkcijai.

Vispārīgais mērķis:

- Uzlabot RO konkurētspēju;
- Palielināt RO pievilcību ražotāju vidū.

Lai sasniegtu šī pasākuma mērķi, RO var izvēlēties 5.2. attēlā norādītās darbības. Izvēlēto darbību īstenošanas rezultātā tiks sasniegti 5.2. attēlā norādītie rezultatīvie rādītāji un mērķi (darbības, konkrētais un vispārīgais mērķis).

Produktu kvalitātes uzlabošana (nodrošināšana vai paaugstināšana)

5.2.3. Tirdzniecības uzlabošana un produktu komercvērtības paaugstināšana

RO produktu tirdzniecības uzlabošana, lai palielinātu tirgus daļu, veicinātu jaunu produktu līniju rašanos, mārketingu, uzlabotu RO atpazīstamību un dzīvotspēju, palielinot peļņu, jaunu sortimentu veidošanos un mārketinga pasākuma veikšanu. Patērētāju izpratnes palielināšana par augļu un dārzeņu patēriņa labo ietekmi uz veselību.

Tirgus izpēte un pieprasījuma analīze veicina RO produktu tirdzniecības uzlabošanu, piedāvājuma paplašināšanu, jaunu produktu līniju rašanos, tādejādi paaugstinot RO dzīvotspēju un palielinot to tirgus daļu.

Palielinot pircēju zināšanas par augļu un dārzeņu patēriņa pozitīvo ietekmi uz veselību, RO var veicināt augļu, dārzeņu patēriņu un palielināt pieprasījumu pēc RO produktiem.

Pasākuma ieviešanas efektivitāti pārbauda, salīdzinot realizēto produktu apjomu pirms un pēc darbības programmas īstenošanas.

Darbības mērķis:

- Palielināt RO produktu atpazīstamību;
- Diferencēt RO piedāvājumu, uzlabojot esošās vai radot jaunas produktu līnijas un vizuālo izskatu;
- Attīstīt produktu mārketingu.

Konkrētais mērķis:

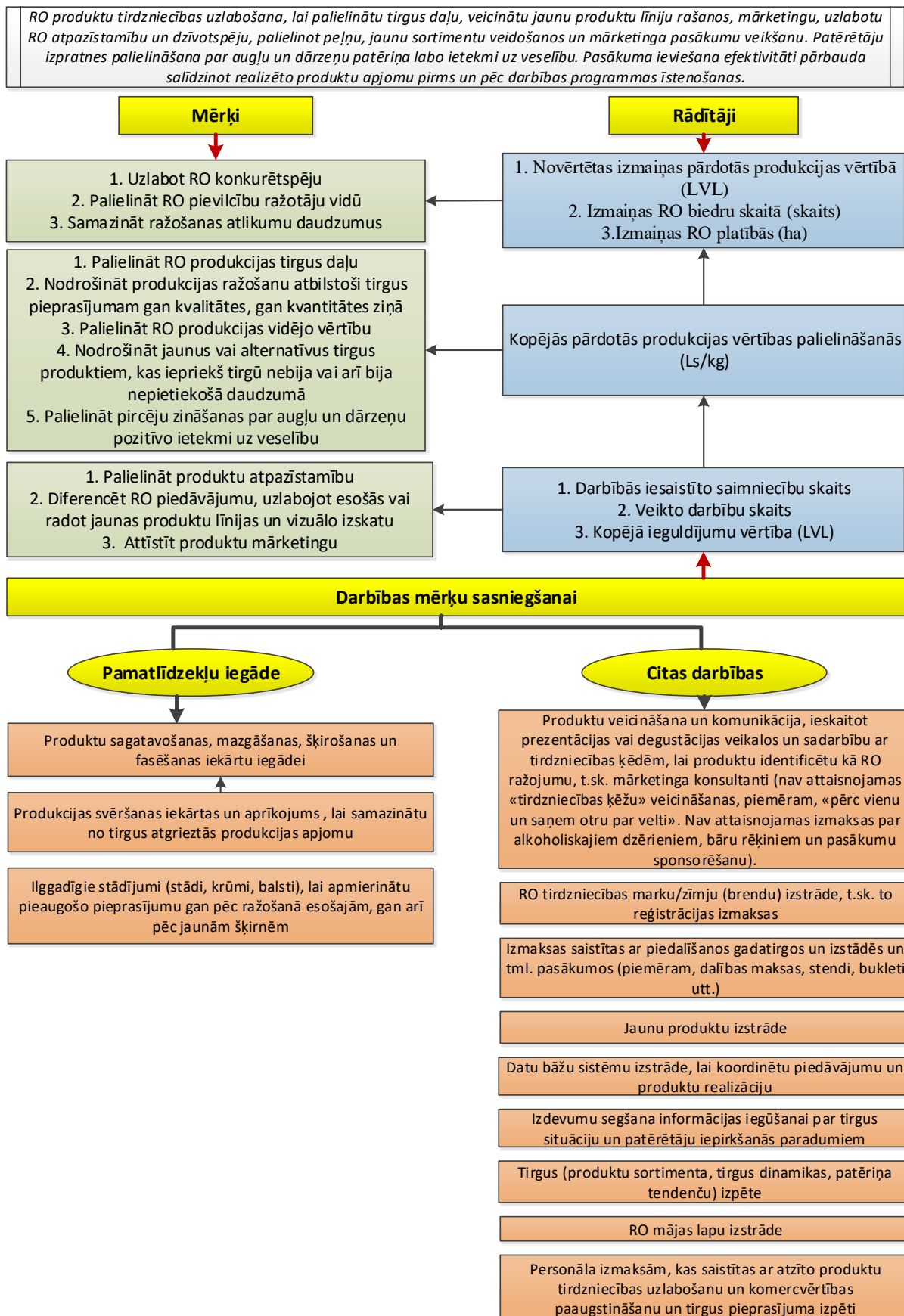
- Palielināt RO produkcijas tirgus daļu;
- Nodrošināt produkcijas ražošanu atbilstoši tirgus pieprasījumam gan kvalitātes, gan kvantitātes ziņā;
- Palielināt RO produkcijas vidējo vērtību;
- Nodrošināt jaunus vai alternatīvus tirgus produktiem, kas iepriekš tirgū nebija vai arī bija nepietiekošā daudzumā;
- Palielināt pircēju zināšanas par augļu un dārzeņu pozitīvo ietekmi uz veselību.

Vispārīgais mērķis:

- Uzlabot RO konkurētspēja;
- Palielināt RO pievilcība ražotāju vidū;
- Samazināt ražošanas atlikumu daudzums.

Lai sasniegtu šī pasākuma mērķi, RO var izvēlēties 5.3. attēlā norādītās darbības. Izvēlēto darbību īstenošanas rezultātā tiks sasniegti 5.3. attēlā norādītie rezultatīvie rādītāji un mērķi (darbības, konkrētais un vispārīgais mērķis).

Tirdzniecības uzlabošana un produktu komercvērtības paaugstināšana

5.2.4. Pētniecība un eksperimentālā ražošana

Skaidri definēti pētniecības vai eksperimentālās ražošanas projekti, lai veicinātu jaunu produktu ražošanu, jaunu šķirņu vai audzēšanas metožu izmantošanu.

Pētniecība vai eksperimentālā ražošana veicina jaunu produktu ražošanu, jaunu šķirņu vai audzēšanas metožu izmantošanu, kas veicina RO konkurētspējas paaugstināšanos un jaunu tirgu apguvi.

Pasākuma ieviešanas efektivitāti pārbauda, salīdzinot realizēto produktu apjomu pirms un pēc darbības programmas īstenošanas. Izmaksas pētniecībai var sastādīt 30 % no RO darbības programmu finansējuma.

Darbības mērķis:

Diferencēt RO piedāvājumu atbilstoši tirgus pieprasījumam, uzlabojot esošās vai radot jaunas produktu līnijas vai tehnoloģijas.

Konkrētais mērķis:

- Palielināt RO produkcijas tirgus daļu;
- Ražot produkciju atbilstoši tirgus pieprasījumam;
- Palielināt RO produkcijas vidējo vērtību;
- Nodrošināt jaunus vai alternatīvus tirgus produktiem, kas iepriekš tirgū nebija vai arī bija nepietiekošā daudzumā.

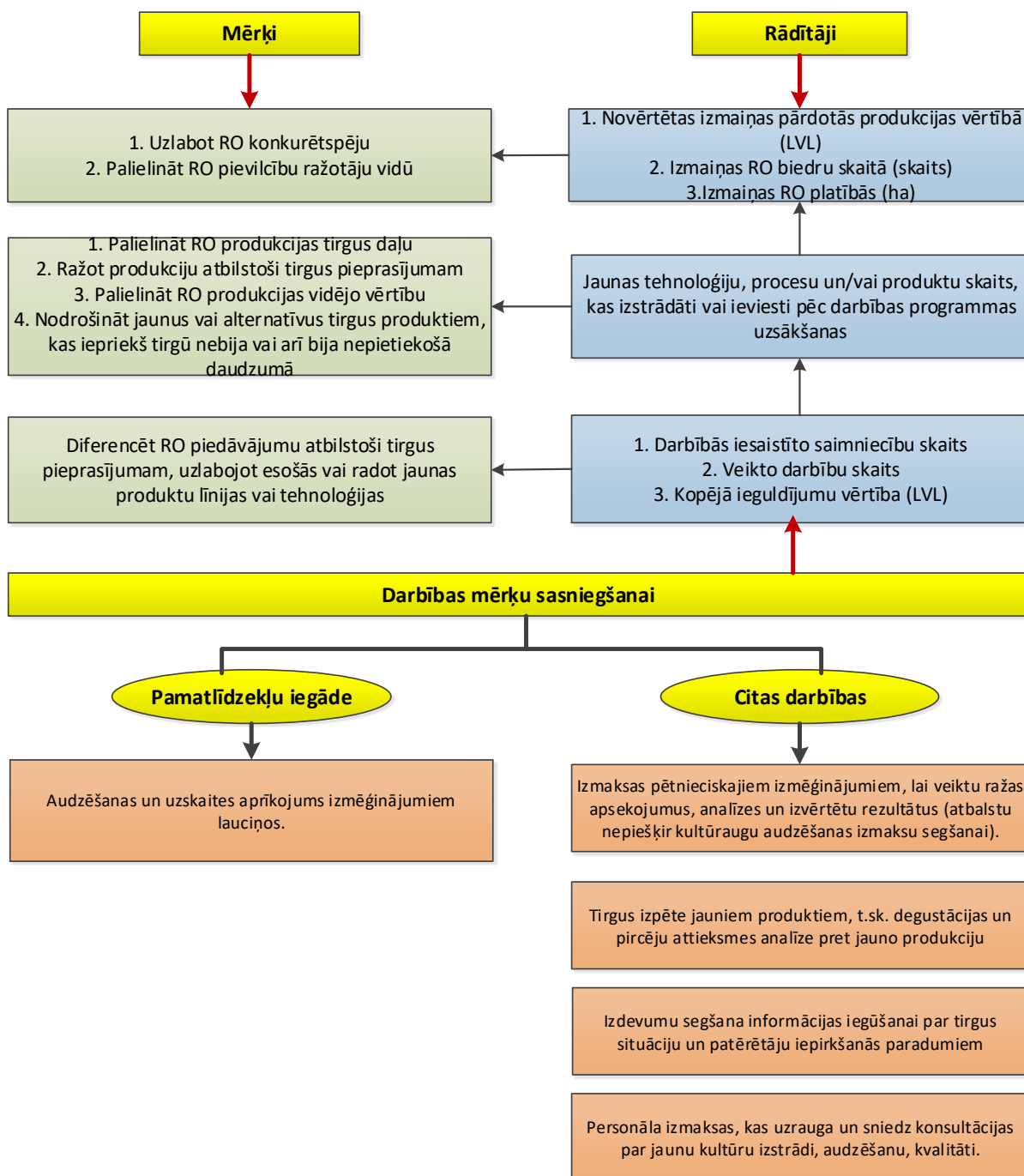
Vispārīgais mērķis:

- Uzlabot RO konkurētspēja;
- Palielināt RO pievilcība ražotāju vidū.

Lai sasniegtu šī pasākuma mērķi, RO var izvēlēties 5.4. attēlā norādītās darbības. Izvēlēto darbību īstenošanas rezultātā tiks sasniegti 5.4. attēlā norādītie rezultatīvie rādītāji un mērķi (darbības, konkrētais un vispārīgais mērķis).

Pētniecība un eksperimentālā ražošana

Skaidri definēti pētniecības vai eksperimentālās ražošanas projekti, lai veicinātu jaunu produktu ražošanu, jaunu šķirņu vai audzēšanas metožu izmantošanu. Pasākuma ieviešanas efektivitāti pārbauda, salīdzinot realizēto produktu apjomu pirms un pēc darbības programmas īstenošanas

5.2.5. Apmācības, lai veicinātu konsultāciju pakalpojumu pieejamību

Viens no RO attīstības pamatiem ir apmācīts un profesionāls personāls un RO biedri. Tādējādi apmācības un konsultācijas uzlabotu RO biedru zināšanas par jaunākajām ražošanas tendencēm un tehnoloģijām nozarē, rezultātā veicinot RO konkurētspēju tirgū.

Pasākuma ieviešanas efektivitāti pārbauda, ņemot vērā cilvēku skaitu, kas pabeigs apmācības, un saimniecību skaitu, kas izmantos konsultāciju pakalpojumus.

Darbības mērķis:

Nodrošināt RO biedru un ražošanas personāla apmācības.

Konkrētais mērķis:

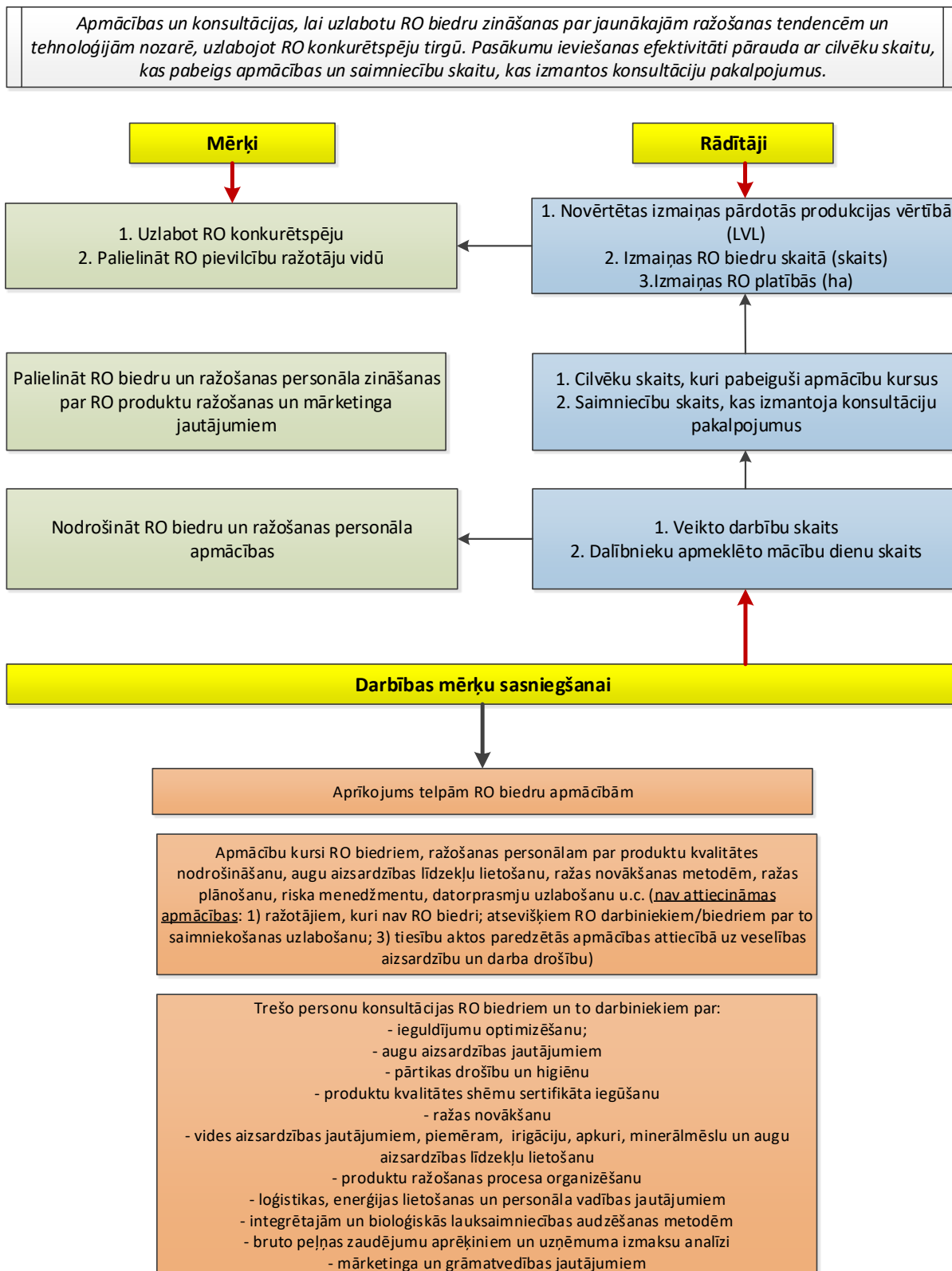
Palielināt RO biedru un ražošanas personāla zināšanas par RO produktu ražošanas un mārketinga jautājumiem.

Vispārīgais mērķis:

- Uzlabot RO konkurētspēja;
- Palielināt RO pievilcība ražotāju vidū.

Lai sasniegtu šī pasākuma mērķi, RO var izvēlēties 5.5. attēlā norādītās darbības. Izvēlēto darbību īstenošanas rezultātā tiks sasniegti 5.5. attēlā norādītie rezultatīvie rādītāji un mērķi (darbības, konkrētais un vispārīgais mērķis).

Apmācības, lai veicinātu konsultāciju pakalpojumu pieejamību

5.2.6. Krīžu novēršana un pārvarēšana

Lai RO laicīgi varētu izvairīties vai arī pārvarētu īslaicīgas nozaru krīzes, nepieciešami pasākumi, kas ne tikai novērstu un palīdzētu pārvarēt īslaicīgas nozares krīzes, bet arī veiktu preventīvus pasākumus (apmācības u.c.).

Krīžu novēršanas pasākumi drīkst sastādīt ne vairāk kā 1/3 no RO darbības programmas kopējām izmaksām.

Darbības mērķis:

- Novērst un palīdzēt pārvarēt krīzes;
- Mazināt vai novērst krīžu negatīvās sekas;
- RO spēja nepārtraukti nodrošināt produktus atbilstoši pieprasījumam;
- Saglabāt RO dzīvotspēju.

Konkrētais mērķis:

- Stabilizēt ražotāju cenas un samazināt ienākumu svārstības;
- Apmācīti RO biedri un personāls krīžu vadībā;
- Izveidota ražas apdrošināšanas sistēma un atbalsta fondi, lai aizsargātu biedru ienākumus;
- Ieviesti pasākumi, lai noteiktu pieprasījuma vai cenu svārstības.

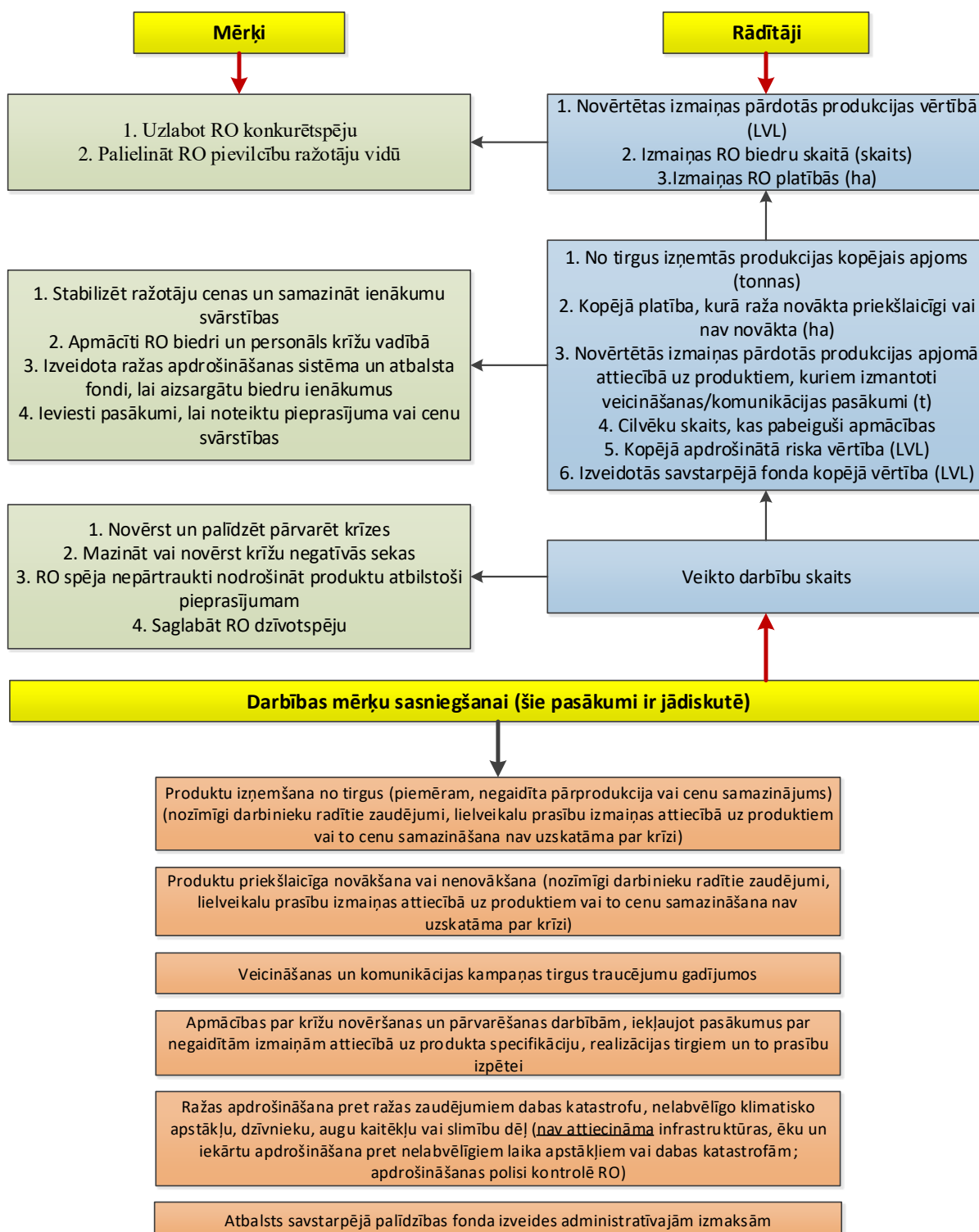
Vispārīgais mērķis:

- Uzlabot RO konkurētspēja;
- Palielināt RO pievilcība ražotāju vidū.

Lai sasniegtu šī pasākuma mērķi, RO var izvēlēties 5.6. attēlā norādītās darbības. Izvēlēto darbību īstenošanas rezultātā tiks sasniegti 5.6. attēlā norādītie rezultatīvie rādītāji un mērķi (darbības, konkrētais un vispārīgais mērķis).

Krīžu novēršana un pārvarēšana (DV izvēle)

Lai laicīgi varētu izvairīties no krīžu situācijām nozarē, jāievieš pasākumi, kas ne tikai novērstu un palīdzētu pārvarētu krīžu situācijas, bet arī veikt preventīvos pasākumus (apmācības u.c.).
Krīžu novēršanas un pasākumi drīkst sastādīt ne vairāk kā 1/3 no darbības programmas kopējām izmaksām.

5.2.7. Darbības vides jomā

Lai samazinātu augļu un dārzeņu ražošanas negatīvo ietekmi uz vidi, ir jāveic darbības vides jomā (sk. pielikumā Latvijas Vides pasākumu programmu, kas ir neatņemam šīs stratēģijas sastāvdaļa), lai veicinātu ilgtspējīgu ūdens un enerģijas resursu izmantošanu.

RO darbībām jābūt saskaņā ar Latvijas vides pasākumu programmu (pielikums). RO darbības programmā ir jāiekļauj vismaz divus ar vides aizsardzību saistītas darbības vai vismaz 10 % no darbības fonda ir jāparedz vides aizsardzības pasākumiem.

Ja vismaz 80 % no RO biedriem ir pakļauti vienai vai vairākām identiskām agrovides saistībām saskaņā ar LAP, tad šo saistību skaita kā vides aizsardzības pasākumu.

Darbības mērķis:

Pakalpojumu radīšana vides jomā.

Konkrētais mērķis:

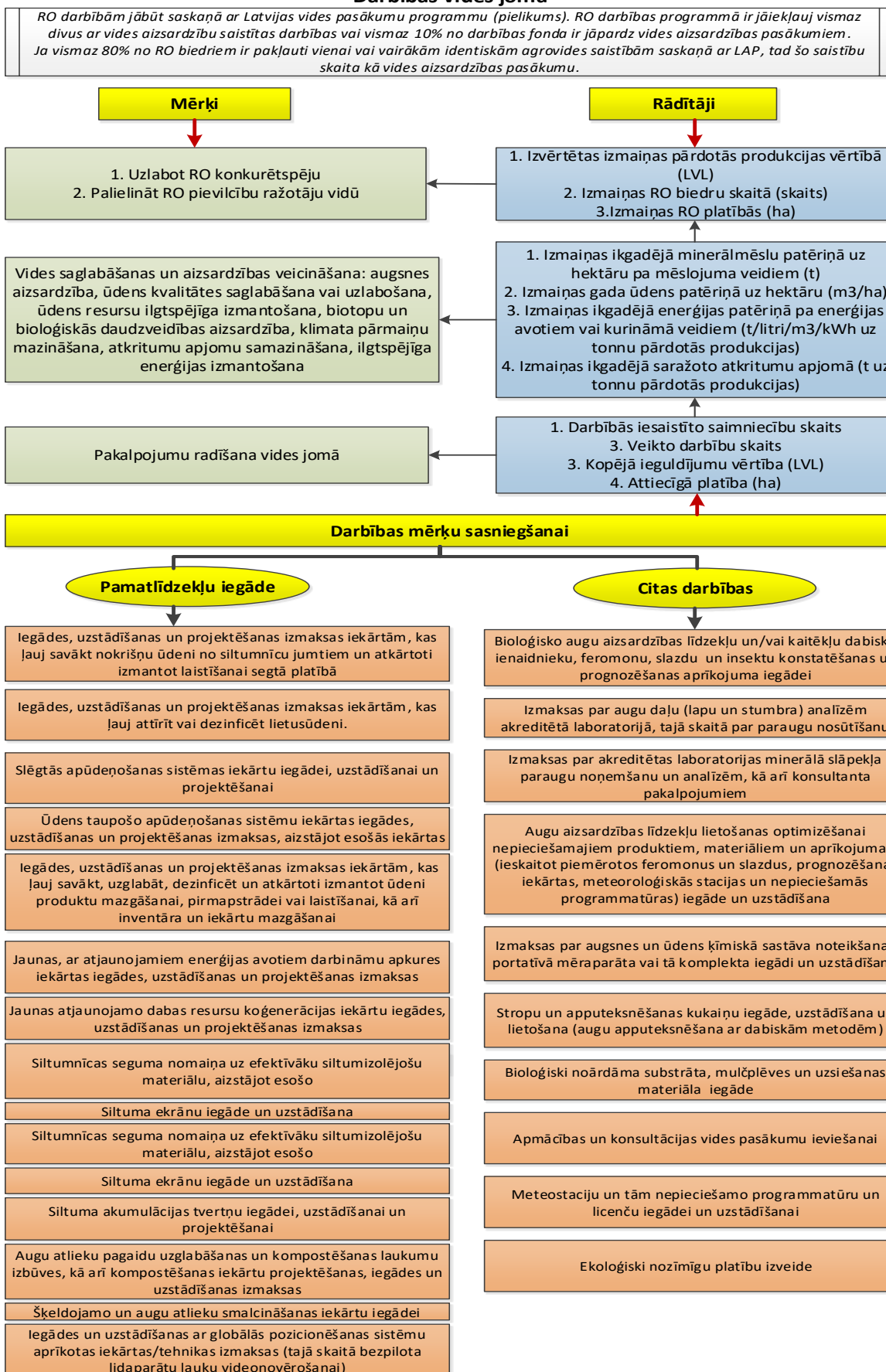
Vides saglabāšanas un aizsardzības veicināšana: augsnes aizsardzība, ūdens kvalitātes saglabāšana vai uzlabošana, ūdens resursu ilgtspējīga izmantošana, biotopu un bioloģiskās daudzveidības aizsardzība, klimata pārmaiņu mazināšana, atkritumu apjomu samazināšana, ilgtspējīga enerģijas izmantošana.

Vispārīgais mērķis:

- Palielināt RO konkurētspēju;
- Palielināt RO pievilcību ražotāju vidū.

Lai sasniegtu šī pasākuma mērķi, RO var izvēlēties 5.7.attēlā norādītās darbības. Izvēlēto darbību īstenošanas rezultātā tiks sasniegti 5.7.attēlā norādītie rezultatīvie rādītāji un mērķi (darbības, konkrētais un vispārīgais mērķis).

Darbības vides jomā

6. Kompetento iestāžu un atbildīgo iestāžu izraudzīšanās

Saskaņā ar *Ministriju iekārtas likumu* ZM ir centrālā izpildvaras iestāde, ar kuras palīdzību MK realizē Satversmē un likumā noteiktos uzdevumus lauksaimniecības, meža un zivsaimniecības nozarēs.

ZM galvenās funkcijas:

- 1) izstrādāt lauksaimniecības, meža nozares un zivsaimniecības politiku;
- 2) organizēt un koordinēt lauksaimniecības, meža nozares un zivsaimniecības politikas īstenošanu.

Lai īstenotu iepriekšminētās funkcijas, ZM izstrādā un īsteno valsts atbalsta un ES atbalsta politiku, piedalās ES Kopējās lauksaimniecības politikas izstrādē un koordinē tās īstenošanu Latvijā, kā arī veicina lauku vides saglabāšanu u.c.

Tādējādi Latvijā par augļu un dārzeņu RO piemērojamā atbalsta sadales kontroli atbildīgā institūcija ir ZM, kas izstrādā augļu un dārzeņu RO programmu atzīšanai nepieciešamo tiesisko bāzi saskaņā ar ES tiesību aktiem. ZM nodrošina stratēģijas uzraudzību un vērtēšanu, kā arī tās īstenošanu ar darbības programmu palīdzību.

LAD ir ZM padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas atbild par vienotu valsts atbalsta un ES atbalsta politikas realizāciju Latvijā, uzrauga tiesību aktu ievērošanu lauksaimniecības jomā un pilda citas ar lauksaimniecības un lauku atbalsta politikas realizāciju saistītas funkcijas.

Tādējādi par atbalsta maksājumu administrēšanu augļu un dārzeņu RO un to kontroli atbildīgs būs LAD.

ZM un LAD ir atbildīgas par darbības programmu ietvaros veikto pasākumu pārvaldību, uzraudzību un izvērtēšanu atbilstoši normatīvajā aktā par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām noteiktajai kārtībai.

7. Uzraudzības un vērtēšanas sistēma

RO darbības programmu pasākumu un to ietvaros veikto darbību mērķu un rezultātīvo rādītāju sasniegšanu uzraudzību un vērtēšanu veic atzītās RO, LAD un ZM atbilstoši regulas 2017/891 5. nodaļas 2. iedaļas un regulas 2017/892 21. panta un 2. pielikuma, kā arī normatīvajā aktā par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām noteiktajām prasībām.

RO pienākumi:

RO veic darbības programmu pasākumu un to ietvaros veikto darbību mērķu un rezultātīvo rādītāju sasniegšanu uzraudzību un izvērtēšanu veic atbilstoši regulas 2017/891 57. pantam un regulas 2017/892 21. panta 2., 3. un 4. punktā, kā arī normatīvajos aktos par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām noteiktajām prasībām.

Uzraudzības mērķis ir novērtēt RO sasniegtos panākumus attiecībā uz darbības programmas konkrēto mērķu sasniegšanu, tādējādi uzraudzības rezultātus RO un LAD izmanto, lai:

- 1) pārbaudītu darbības programmas īstenošanas kvalitāti;
- 2) identificētu nepieciešamību veikt attiecīgās izmaiņas darbības programmā vai arī to pārskatītu, ja tas ir nepieciešams darbības programmas mērķu sasniegšanai, kā arī uzlabotu darbības programmas pārvaldību.

Savukārt izvērtēšanas mērķis ir pārbaudīt finansiālo resursu izmantojuma pakāpi un darbības programmu lietderību, efektivitāti un panākumus attiecībā uz konkrēto darbības programmu mērķu sasniegšanu. Izvērtējuma rezultātus RO un LAD izmanto, lai:

- 1) uzlabotu attiecīgās darbības programmas kvalitāti;
- 2) noteiktu nepieciešamību veikt būtiskas izmaiņas darbības programmā;
- 3) gūtu atziņas, kas noderētu, lai paaugstinātu kvalitāti, efektivitāti un lietderīgumu nākošajām darbības programmām, kuras īstenos RO nākamajos gados.

Valsts pienākumi:

LAD veic RO darbības programmu pasākumu un to ietvaros veikto darbību mērķu un rezultātīvo rādītāju sasniegšanu uzraudzību un izvērtēšanu atbilstoši regulas 2017/891 58. panta 2. punktā un normatīvajos aktos par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām noteiktajām prasībām.

Uzraudzības mērķis ir nepārtraukti sekot līdzi RO darbības programmu īstenošanai saskaņā ar to mērķiem, un to veic, izmantojot RO iesniegtos ikgadējos ziņojumus, un tajos iekļautos finansiālos, īstenošanas un rezultātu rādītājus, lai:

- 1) pārbaudītu un uzlabotu attiecīgās RO darbības programmas kvalitāti;
- 2) noteiktu nepieciešamību veikt būtiskas izmaiņas attiecīgajā darbības programmā.

ZM, ņemot vērā LAD sniegto informāciju par darbības programmu uzraudzību, veic stratēģijas izvērtēšanu atbilstoši regulas 2017/891 58. panta 3. punktā un normatīvajos aktos par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām noteiktajām prasībām.

Izvērtēšanas rezultātus izmanto, lai:

- 1) gūtu atziņas, kas noderētu, lai uzlabotu stratēģijas kvalitāti;
- 2) identificētu iespējamās stratēģijas nepilnības mērķu vai pasākumu noteikšanā, par kuriem var saņemt atbalstu;
- 3) noteiktu nepieciešamību veikt būtiskas izmaiņas stratēģijā.

Pielikums. Latvijas vides pasākumu programma

1. IEVADS

Saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 1308/2013⁹ 36. panta 1. punktu dalībvalstīm, kurām ir atzītas ražotāju organizācijas, jāizstrādā vispārējos noteikumus, kas attiecas uz augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbībām vides jomā, ar kurām tās var pretendēt uz atbalstu saskaņā ar to darbības programmās paredzētajiem pasākumiem (turpmāk – vides programma).

Saskaņā ar Regulas Nr. 2017/892¹⁰ 3. panta 1. punktu, vides programmai jāietver piemērojamie nosacījumi, kuri ir spēkā dalībvalstī, kā arī sarakstu (kas nav visaptverošs) ar darbībām vides jomā un šīs darbības var attiekties uz:

- a) agrovīdes un klimata vai bioloģiskās lauksaimniecības pasākumiem, kuri ir noteikti Lauku attīstības programmā¹¹ (turpmāk – LAP);
- b) ieguldījumiem, kuri uzlabo apkārtējo vidi;
- c) citām darbībām ar pozitīvu ietekmi uz vidi.

Attiecībā uz katru vidi saudzējošo darbību, kas ir minēti b) un c) apakšpunktā, norāda:

- darbības pamatojumu, balsoties uz tās ietekmi uz vidi, un
- konkrētas saistības, ko darbība ietver.

Vides programmas mērķis ir definēt iepriekš minētās prasības, pamatojoties gan uz Latvijas vides aizsardzības prioritātēm, gan ņemot vērā Latvijas augļu un dārzeņu sektora īpatnības un ietekmi uz vidi minētajās nozarēs.

Saskaņā ar regulas Nr.1308/2013 33. panta 5. punktu ražotāju organizācijām darbības programmā jāiekļauj:

- 1) vismaz divus vidi saudzējošus pasākumus; vai
- 2) vismaz 10 % no darbības programmas izdevumiem ir jānovirza vidi saudzējošiem pasākumiem.

Ja vismaz 80 % no ražotāju organizācijas biedriem ir pakļauti vienai vai vairākām identiskām agrovīdes un klimata vai bioloģiskās lauksaimniecības saistībām saskaņā ar LAP, tad šo saistību skaita kā vides aizsardzības pasākumu, kā minēts iepriekš punktā (a). Tas attiecas, piemēram, ja vismaz 80 % no ražotāju organizācijas biedriem īsteno pasākumu „*Bioloģiskā lauksaimniecība*” un

---

⁹ EURpas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007

¹⁰ Komisijas Īstenošanas 2017. gada 13. marta Regula (ES) Nr. 2017/892, ar ko nosaka noteikumus par EURpas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1308/2013 piemērošanu attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari

¹¹ Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam.

„Agrovide un klimats” aktivitātē “Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā” saskaņā ar Lauku attīstības programmu.

Īstenojot vidi saudzējošos pasākumus, tiek īstenotas Regulas (ES) 2017/891¹² 30. panta nosacījumi.

2. VIDĪ SAUDZĒJOŠU PASĀKUMU PRIORITĀTES ŅEMOT VĒRĀ AUGĻU UN DĀRŽEŅU NOZARU SPECIFIKU

Ūdens:

Lauksaimnieciskajā darbībā ūdens loma ir milzīga. Tomēr jāņem vērā, ka pasaulē kvalitatīvi ūdens resursi nākotnē kļūs mazāk pieejami, tādēļ to saglabāšana svarīga arī vietās, kur ūdens trūkums nav raksturīgs.

Direktīva 2000/60/EK¹³ (turpmāk - Ūdens pamatdirektīva) nosaka tiesisko regulējumu ūdens resursu aizsardzībai un atjaunošanai visā EURpā un ūdens ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanai ilgtermiņā.

Latvijā Ūdens pamatdirektīvas prasības ir iestrādātas Ūdens apsaimniekošanas likumā, ir pieņemti vairāki citi normatīvie akti ūdens vides un ūdens kvalitātes aizsardzībai, kā arī izstrādāti upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni. Šajos plānos ietverta ūdeņu stāvokļa analīze, cilvēka darbības izraisīto slodžu un ietekmju novērtējums un ūdens lietošanas ekonomiskā analīze. Plānos definēti ūdeņu kvalitātes mērķi un iekļauta pasākumu programma mērķu sasniegšanai.

Direktīvā 91/676/EEC¹⁴ (turpmāk - Nitrātu direktīva) noteiktais mērķis ir samazināt un novērst ūdeņu piesārņojumu ar nitrātiem, kas cēlušies no lauksaimnieciskās darbības. Nitrātu direktīvā ir izvirzīta prasība dalībvalstīm sagatavot labas lauksaimniecības prakses nosacījumus, noteikt īpaši jutīgās teritorijas, no kurām piesārņojums ar slāpekļa savienojumiem nonāk īpaši jutīgos ūdeņos un kurās tāpēc noteiktas papildu prasības šī piesārņojuma ierobežošanai, kā arī īstenot direktīvas pasākumus, lai ierobežotu slāpekļa savienojumu nonākšanu ūdeņos.

Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” saskaņā ar noteikumiem Nr. 834¹⁵, kuri ir izstrādāti balstoties uz Nitrātu direktīvas prasībām, organizē nitrātu monitoringu virszemes un pazemes ūdeņos. Saskaņā ar noteikumiem Valsts augu aizsardzības dienests (turpmāk – dienests) nitrātu monitoringu īpaši jutīgajās teritorijās veic katru gadu,

¹² Komisijas Deleģētā 2017. gada 13. marta Regula (ES) Nr. 2017/891, ar ko EURpas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr.1308/2013 papildina attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari un EURpas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr.1306/2013 papildina attiecībā uz sodiem, kas piemērojami minētajās nozarēs, un groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr.543/2011.

¹³ EURpas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (turpmāk - Ūdens pamatdirektīva).

¹⁴ EURpas Savienības Ministru padomes 1991. gada 12. decembra direktīvā 91/676/EEC “Par ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu ar nitrātiem, kas cēlušies no lauksaimnieciskās darbības”.

¹⁵ Ministru Kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr.834 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem”.

bet pārējā Latvijas teritorijā dienests ik gadu nosaka nitrātu un citu slāpekļa savienojumu koncentrācijas ūdeņos, lai novērtētu ūdens kvalitātes ilglaicīgas pārmaiņas un nodrošinātu papildu informāciju par lauksaimnieciskās darbības ietekmi uz ūdeņu piesārņojumu valstī. Pieļaujamā nitrātu (jonu NO_3^-) koncentrācija atbilstoši noteikumiem Nr. 834 ir 50 mg/l (kas atbilst 11,3 mg/l slāpekļa (N) koncentrācijai). Lai arī Ūdens pamatdirektīvas tvērums ir plašāks, noteikumi Nr. 834 attiecas galvenokārt uz lauksaimnieciskās izcelsmes nitrātiem un to radīto piesārņojumu, savukārt ūdens resursu un kvalitātes aizsardzību no cita veida ietekmes nosaka Ūdens apsaimniekošanas likums, likums "Par piesārņojumu", likums "Par zemes dzīlēm", "Aizsargjoslu likums" un uz to pamata izdotie normatīvie akti.

Saskaņā ar "Aizsargjoslu likumu" ir noteiktas platības, kuru uzdevums ir pasargāt vidi un cilvēku no kāda objekta kaitīgās ietekmes. Piemēram, minētais likums nosaka prasību izveidot aizsargjoslas gar ūdenstecēm un ūdenstilpēm, kurās, cita starpā ir noteikts aizliegums lietot ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus un mēslošanas līdzekļus, taču nav aizliegts šīs joslas apstrādāt vai tajās ražot lauksaimniecības produktus.

Ņemot vērā, ka galvenie ūdeņu piesārņojuma avoti ir mēslošanas līdzekļu un augu aizsardzības līdzekļu pārpalikumu izskalošanās no augsnes, organisko un neorganisko vielu pārveidošanās un transformācijas procesi, vides programmā nepieciešams paredzēt atbalstu tādiem vidi saudzējošiem pasākumiem, kas mazinātu noteci no lauksaimniecības zemēm (piemēram, starpkultūru sēja un zaļmēslojuma iestrāde atklātajā laukā, buferjoslu izveidei u.tml. darbībām).

Liela uzmanība ir jāpievērš arī ūdens resursu saudzīgai izmantošanai, kas ir viens no ilgtspējīgas lauksaimniecības ekosistēmas nosacījumiem. Atklātā lauka dārzeņu audzēšanā izmanto lielākoties tādas laistīšanas sistēmas, ar kurām ūdens tiek izsmidzināts virs kultūraugu platības. Šāda ūdens resursu izmantošana nav sevišķi efektīva, jo karstā laikā daļa no laistīšanai izmantotā ūdens, nokļūstot uz grunts, iztvaiko, tajā pat neiesūcies. Līdz ar to, lai kultūraugiem nodrošinātu veģētācijai optimālu mitruma režīmu, tiek izlietots liels ūdens daudzums. Arī segto platību (siltumnīcu) dārzeņu audzēšanai tiek patērēti ievērojami ūdens daudzumi, tādēļ ir nepieciešams ieviest un izmantot jaunas, modernākas un efektīvākas ūdens izmantošanas tehnoloģijas, un jāveicina pasākumi, kas palīdz samazināt izmantojamā ūdens daudzumu.

Bioloģiskā daudzveidība:

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nepieciešams veicināt vidi saudzējošu augu aizsardzības metožu izmantošanu augļu un dārzeņu ražošanā. Bioloģiskās daudzveidības priekšnoteikums ir veselīga augsne, kas ir dabiska un dzīva vienība ar daudzveidīgu floru un faunu, tādēļ atbalstāmas ir audzēšanas metodes, kurās produktu ražošanā nelieto vai arī lieto reģistrētās devās ķīmiski sintezētas vielas kultūraugu mēslošanai un augu aizsardzības pasākumu veikšanai.

Integrētā augu aizsardzība ir viens no veidiem, kā saglabāt bioloģisko daudzveidību. 2009. gada 21. oktobrī tika pieņemta Direktīva 2009/128/EK¹⁶, kuras prasības bija jāievieš līdz 2011. gada 29. novembrim, bet atsevišķas prasības, t.sk., integrētās augu aizsardzības, 2014. gadā. Direktīvā minētie integrētās augu aizsardzības vispārīgie principi un prasības Latvijā ir noteiktas noteikumos Nr.1056¹⁷. Šīs prasības, kuras ir uzskaitītas vides programmas pielikumā, ir obligātas visiem profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem, kā arī personām, kam nav apliecības otrās reģistrācijas klases augu aizsardzības līdzekļu iegādei un lietošanai, bet kuras izmanto sniegtos pakalpojumus augu aizsardzības jomā.

Viens no integrētās augu aizsardzības elementiem ir kaitēkļu dabīgo ienaidnieku jeb entomofāgu (plēsēju, parazītu u.c.) izmantošana ķīmisko insekticīdu vietā. Entomofāgu sugas pavairo specializētajās laboratorijās, bet daudzas entomofāgu sugas mīt arī savvaļā. Tāpat savvaļā mīt vairākas kukaiņu apputeksnētāju sugas. Ir atbalstāmi pasākumi, kuri veicina savvaļas entomofāgu un apputeksnētāju savairošanos dārzu un lauku tuvumā.

Gaisa piesārņojošo vielu un siltumnīcefekta gāzu emisijas:

2009. gada 29. aprīlī tika pieņemts klimata un enerģētikas tiesību aktu kopums ar mērķi nodrošināt, ka EURpas Savienības (turpmāk – ES) dalībvalstis kopā līdz 2020. gadam samazina siltumnīcefekta gāzu emisijas (turpmāk – SEG) par 20 % salīdzinot ar 1990. gada SEG emisiju apjomu, par 20 % efektīvāk izmanto enerģiju un nodrošina, ka no atjaunojamiem energoresursiem saražotā enerģija kopumā veido 20 % no kopējā enerģijas galapatēriņa.

Klimata un enerģētikas tiesību aktu kopums nosaka Latvijai jaunas, augstākas prasības atjaunojamo energoresursu izmantošanai, kur no atjaunojamiem energoresursiem saražotās enerģijas īpatsvaram jābūt līdz 40% no kopējā enerģijas galapatēriņa, t.sk. 10% transportā, kā arī SEG emisiju ierobežošanai.

Tādēļ arī dārzenkopības nozarē, gan segtajās, gan atklātajās platībās, ir jāievieš pasākumi, kuri veicina efektīvu enerģijas un zemes resursu izmantošanu, nodrošinot produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanu, nepalielinot gaisa piesārņojošo vielu un SEG emisiju apjomu.

Atkritumu apsaimniekošana:

Atkritumu novēršana pirms to rašanās ES vides politikā noteikta kā galvenā prioritāte atkritumu hierarhijā. Tai seko atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai, pārstrāde, cita veida reģenerācija, ar enerģijas ieguvu un apglabāšana atkritumu poligonos. Līdz 2020. gadam ES plāno samazināt

¹⁶ EURpas Parlamenta un Padomes 2009. gada 21. oktobra Direktīva 2009/128/EK, ar kuru nosaka Kopienas sistēmu pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanai.

¹⁷ Ministru kabineta 2009. gada 15. septembra noteikumi Nr.1056 "Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība".

apglabājamo bioloģiski noārdāmo atkritumu daudzumu līdz 35% no 1995. gadā apglabātā bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu kopapjoma (pēc svara)¹⁸.

Tādējādi augu audzēšanai ir svarīgi, piemēram, izmantot polietilēna mulčplēvi, kas bioloģiski noārdās, sasaistes materiālu un bioloģiski noārdāmu substrātu, kā arī pārstrādāt bioloģiskās ražošanas atlikumus un bioloģiskos sadzīves atkritumus, lai ražotu kompostu.

3. PROGRAMMAS MĒRĶU DEFINĒŠANA

Vides programma izstrādāta saskaņā ar ES Kopējās lauksaimniecības politikas (turpmāk – KLP) reformu rezultātā izvirzītajiem ilgtermiņa stratēģiskiem mērķiem:

- 1) lauksaimniecības konkurētspēja;
- 2) dabas resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas un klimata politika;
- 3) līdzsvarota teritoriālā attīstība lauku apvidos.

Lai sasniegtu ar vidi un tās saudzēšanu saistītos KLP mērķus, ir noteiktas vairākas ES lauku attīstības prioritātes, starp kurām ir arī:

- atjaunot, saglabāt un uzlabot ar lauksaimniecību saistītās ekosistēmas;
- veicināt resursu efektīvu izmantošanu un atbalstīt pāreju uz klimata pārmaiņām sagatavotu mazoglekļa ekomomiku lauksaimniecības nozarē.

Tādējādi ievērojot KLP mērķus, vides programmai jāsekmē uzlabojumi šādās jomās: bioloģiskā daudzveidība un ekoloģiski vērtīgu lauksaimniecības sistēmu un tradicionālo lauksaimniecības ainavu saglabāšana, ūdens efektīva izmantošana un piesārņojuma mazināšana, klimata izmaiņu novēršana.

Ņemot noteiktās vides aizsardzības prioritātes, kā arī augļu un dārzeņu ražošanas nozaru specifiku un to ietekmi uz vidi, ražotāju organizāciju darbības programmās jāiekļauj tādi vidi saudzējoši pasākumi, kuru mērķi ir:

- a) ilgtspējīga ūdens izmantošana un aizsardzība;
- b) bioloģiskās daudzveidības uzturēšana un saglabāšana;
- c) gaisa piesārņojošo vielu un SEG emisiju ierobežošana;
- d) atkritumu rašanās novēršana un to apsaimniekošanas attīstība.

---

¹⁸ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.- 2020. gadam.

4. VIDI SAUDZĒJOŠU PASĀKUMU VISPĀRĒJĀS PRASĪBAS DARBĪBAS PROGRAMMĀS

Vides saudzējošie pasākumi tiek īstenoti saskaņā ar Regulas Nr. 2017/892 3. panta noteiktajām prasībām un šīs programmas 5. nodaļā minēto vidi saudzējošo pasākumu sarakstu.

Ražotāju organizācijai darbības programmā jāiekļauj vidi saudzējoši pasākumi, kuri pārsniedz:

- a) savstarpējās atbilstības obligātos standartus, kuri ir noteikti saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 1306/2013 93. un 94. pantu un noteikumu Nr.126¹⁹ 8. nodaļu un 5. pielikumu;
- b) prasības attiecībā uz lauksaimnieciskās zemes uzturēšanu kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī, kas noteiktas saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 1307/2013 4. panta 1. punkta c) apakšpunkta ii) un iii) punktiem un noteikumu Nr.126 65. un 67. punktu;
- c) mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības, kuras noteiktas valsts normatīvajos aktos;
- d) citas attiecīgās obligātās prasības attiecībā uz vidi un tā saudzēšanu, kuras ir noteiktas valsts normatīvajos aktos.

Vidi saudzējoši pasākumi ir:

- 1) darbības, kas ir identiskas agrovīdes un klimata vai bioloģiskās lauksaimniecības saistībām saskaņā ar LAP;
- 2) saskanīgas un papildinošas darbības vides jomā, kas īstenotas saskaņā ar ražotāju organizācijas darbības programmu un ko atbalsta saskaņā ar LAP, un kuras uzņēmis ražotāju organizācijas biedrs;
- 3) ieguldījumi, kuri uzlabo apkārtējo vidi un citas darbības ar pozitīvu ietekmi uz vidi, kas minēts šīs programmas nodaļā.

Par videi labvēlīgiem ieguldījumiem ir tiesības saņemt atbalstu, ja atbilst Regulas (ES) Nr. 2017/892 3. panta 3.punkta prasībām.

Gadījumos, kad vides pasākumi cits citu papildina un ir saderīgi - tos var apvienot. Ja apvieno vides pasākumus, kas nav ieguldījumi materiālajos aktīvos, atbalsta apmērā ņem vērā konkrētos apvienošanas rezultātā negūtos ienākumus un radušās papildu izmaksas.

Piešķirot atbalstu par vides darbībām, tiek nodrošināta Regulas (ES) Nr. 2017/891 30. panta prasību ievērošana.

---

¹⁹ Ministru kabineta 2015. gada 10. marta noteikumi Nr.126 "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem"

5.VIDI SAUDZĒJOŠU PASĀKUMU SARAKSTS

5.1. Ilgtspējīga ūdens izmantošana un aizsardzība

5.1.1. pasākums: nokrišņu ūdens savākšana un laistīšanas ūdens atkārtota izmantošana segtajās platībās

Mērķis:

Samazināt ūdens patēriņu, izmantojot nokrišņu ūdeni un slēgtās apūdeņošanas sistēmu.

Pamatojums:

Ūdens resursu saudzīga izmantošana ir viens no ilgtspējīgas lauksaimniecības nosacījumiem, tādēļ nepieciešams veicināt pasākumus, kuri samazina kultūraugu audzēšanā izmantotā ūdens daudzumu. Segto platību dārzu audzēšanai patērē ievērojamus ūdens daudzumus, tādēļ ir jāveicina ražotāju organizācijas veikt ieguldījumus iekārtās un būvēs, kuras ļauj savākt nokrišņus no siltumnīcu jumtiem, attīrīt tos, dezinficēt un uzglabāt, un pēc tam izmantot šo ūdeni kultūraugu laistīšanai, kā arī iekārtās, kuras ļauj savākt laistīšanai izmantoto ūdeni, attīrīt to, dezinficēt, uzglabāt, veikt ūdens analīzes, lai noteiktu barības elementu koncentrāciju tajā, un izmantot atkārtotai laistīšanai.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādas saistības:

- iegādes, uzstādīšanas (iekārtas montāža) un projektēšanas (piem., skices, skiču projekta, tehniskā projekta) izmaksas iekārtām, kas ļauj savākt nokrišņu ūdeni no siltumnīcu jumtiem un izmantot laistīšanai segtajās platībās;
- iegādes, uzstādīšanas (iekārtas montāža) un projektēšanas (piem., skices, skiču projekta, tehniskā projekta) izmaksas iekārtām, kas ļauj attīrīt un/vai dezinficēt lietusūdeni (filtri un dezinfektori var būt atsevišķas iekārtas vai apvienoti vienā iekārtā);
- iegādes, uzstādīšanas (iekārtas montāža) un projektēšanas (piem., skices, skiču projekta, tehniskā projekta) izmaksas iekārtām, lai izveidotu slēgtās apūdeņošanas ūdens sistēmu.

Visos gadījumos ražotāju organizācijai jānodrošina iekārtu uzturēšanu, izmantošanu un jāparedz uzstādītās apūdeņošanas sistēmas lietošana visā iekārtas uzraudzības periodā. Iekārtas uzturēšana un izmantošana uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Tiesības uz atbalstu ir ierobežotas. Iekārtām to uzraudzības periodā ir jāļauj samazināt apūdeņošanai nepieciešamo ūdens izmantošanas apjomu par vismaz 15 %, ko apliecinās kvalificēta iestāde vai eksperts, pamatojoties uz iekārtas tehnisko specifikāciju. Pieņemams arī zemāks ūdens lietošanas samazinājums, vismaz 7 %

uzraudzības perioda laikā, ja ieguldījums sniedz vismaz vēl vienu labumu videi, piemēram, enerģijas izmantošanas vai mēslošanas līdzekļu samazināšana.

Nav pieļaujamas investīcijas apūdeņojamo platību palielināšana, izņemot Regulas Nr. 2017/892 3. panta 4. punkta 4. daļas b) apakšpunktā minētos gadījumus.

Attaisnojamās izmaksas:

Izdevumi, kas saistīti ar jaunu iekārtu iegādi, uzstādīšanu (iekārtas montāža) un projektēšanu (dokumentācijas process, kas nepieciešamas, lai uzstādītu jauno iekārtu, piemēram, skices, skiču projekta, tehniskā projekta izstrāde).

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz ieguldījuma faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Ja ieguldījumi tiek aizstāti, aizstāto ieguldījumu atlikušo vērtību:

- a) pieskaita ražotāju organizācijas darbības fondam vai
- b) atņem no aizstāšanas izmaksām.

5.1.2. pasākums: efektīvāka laistīšanas ūdens izmantošana

Mērķis:

Samazināt ūdens patēriņu, izmantojot efektīvāku apūdeņošanas sistēmu iekārtu.

Pamatojums:

Atklātā lauka dārzeņu audzēšanā izmanto lielākoties tādas laistīšanas sistēmas, ar kurām ūdens tiek izsmidzināts virs kultūraugu platības. Šāda ūdens resursu izmantošana nav sevišķi efektīva, jo karstā laikā daļa izmantotā ūdens, nokļūstot uz grunts, iztvaiko, tajā pat neiesūcies. Līdz ar to, lai kultūraugiem nodrošinātu veģetācijas laikā optimālu mitruma režīmu, tiek patērēts liels ūdens daudzums.

Arī segtajās platībās kultūraugu audzēšanai un mēslošanai tiek patērēts ievērojams ūdens daudzums, tādēļ nepieciešams veikt pasākumus esošo laistīšanas iekārtu nomainībai ar ekonomiskākām attiecībā uz ūdens patēriņu.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādu saistību:

- ūdens taupošo apūdeņošanas sistēmu iekārtas iegādes, uzstādīšanas (iekārtas montāža) un projektēšanas (piemēram, skices, skiču projekta, tehniskā projekta) izmaksas, aizstājot esošās iekārtas.

Iekārtu uzturēšana un izmantošana uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Tiesības uz atbalstu ir ierobežotas. Iekārtām to uzraudzības periodā ir jāļauj samazināt apūdeņošanai nepieciešamo ūdens izmantošanas apjomu par vismaz 15 %, ko apliecinās kvalificēta iestāde vai eksperts, pamatojoties uz iekārtas tehnisko specifikāciju. Pieņemams arī zemāks ūdens lietošanas samazinājums, vismaz 7 % uzraudzības perioda laikā, ja ieguldījums sniedz vismaz vēl vienu labumu videi, piemēram, enerģijas izmantošanas vai mēslošanas līdzekļu samazināšana.

Ja tiek īstenoti ieguldījumi pilienvēida apūdeņošanas vai līdzīgās sistēmās, tad tām ir jānodrošina vismaz 5% ūdens izlietojuma samazinājums salīdzinājumā ar patēriņu pirms ieguldījuma.

Nav pieļaujamas investīcijas apūdeņojamo platību palielināšana, izņemot Regulas Nr. 2017/892 3. panta 4. punkta 4. daļas b) apakšpunktā minētos gadījumus

Attaisnojamās izmaksas:

Izdevumi, kas saistīti ar jaunu iekārtu iegādi, uzstādīšanu (iekārtas montāža) un projektēšanu (dokumentācijas process, kas nepieciešamas, lai uzstādītu jauno iekārtu, piemēram, skices, skiču projekta, tehniskā projekta izstrāde).

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz ieguldījuma faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Ja ieguldījumi tiek aizstāti, aizstāto ieguldījumu atlikušo vērtību:

- a) pieskaita ražotāju organizācijas darbības fondam vai
- b) atņem no aizstāšanas izmaksām.

5.1.3. pasākums: ieguldījumi atkārtotai ūdens izmantošanai dārzeņu un augļu mazgāšanai un pirmapstrādei vai laistīšanai

Mērķis:

Samazināt ūdens patēriņu, veicot ūdens uzkrāšanu, attīrīšanu, dezinfekciju un, atkārtoti izmantojot dārzeņu un augļu mazgāšanai, pirmapstrādei vai laistīšanai, kā arī inventāra un iekārta mazgāšanai.

Pamatojums:

Augļu un dārzeņu mazgāšanas un pirmapstrādes procesā, sagatavojot tos realizācijai, tiek patērēts ievērojams ūdens daudzums, tādēļ šī pasākuma mērķis ir nodrošināt ūdens uzkrāšanu, attīrīšanu, dezinfekciju un atkārtotu izmantošanu

dārzeņu un augļu mazgāšanai, pirmapstrādei vai laistīšanai, kā arī inventāra un iekārtu mazgāšanai, tādejādi veicinot ūdens patēriņa samazināšanu.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādu saistību:

- iegādes, uzstādīšanas (iekārtas montāža) un projektēšanas (piemēram, skices, skiču projekta, tehniskā projekta) izmaksas iekārtām, lai vāktu, uzglabātu, dezinficētu un atkārtoti izmantotu ūdeni augļu un dārzeņu mazgāšanai, pirmapstrādei vai laistīšanai, kā arī inventāra un iekārtu mazgāšanai.

Iekārtas uzturēšana un izmantošana uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Tiesības uz atbalstu ir ierobežotas. Iekārtām to uzraudzības periodā ir jāļauj samazināt augļu un dārzeņu mazgāšanai, pirmapstrādei vai laistīšanai, kā arī inventāra un iekārtu mazgāšanai nepieciešamo ūdens izmantošanas apjomu par vismaz 15 %, ko apliecinās kvalificēta iestāde vai eksperts, pamatojoties uz iekārtas tehnisko specifikāciju. Pieņemams arī zemāks ūdens lietošanas samazinājums, vismaz 7% amortizācijas perioda laikā, ja ieguldījums sniedz vismaz vēl vienu labumu videi, piemēram, enerģijas izmantošanas samazināšanu.

Attaisnojamās izmaksas:

Izdevumi, kas saistīti ar jaunu iekārtu iegādi, uzstādīšanu (iekārtas montāža) un projektēšanu (dokumentācijas process, kas nepieciešamas, lai uzstādītu jauno iekārtu, piemēram, skices, skiču projekta, tehniskā projekta izstrāde).

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz ieguldījuma faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Ja ieguldījumi tiek aizstāti, aizstāto ieguldījumu atlikušo vērtību:

- a) pieskaita ražotāju organizācijas darbības fondam vai
- b) atņem no aizstāšanas izmaksām.

Demarkācija ar LAP:

LAP ELFLA pasākumi	Vides programma	Nošķirtība
Pasākums “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”	5.1.1. pasākums: nokrišņu ūdens savākšana un laistīšanas ūdens atkārtota izmantošana segtajās platībās	Demarkācija starp ELFLA un ELGF Administratīvās procedūras nodrošinās, ka
	5.1.2. pasākums: efektīvāka laistīšanas ūdens izmantošana	

	5.1.3. pasākums: ieguldījumi atkārtotai ūdens izmantošanai dārzeņu un augļu mazgāšanai	atbalsts Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam ietvaros augļu un dārzeņu sektorā nepārklāsies ar atbalstu šīs programmas ietvaros.
--	--	--

5.2. Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana un saglabāšana

5.2.1. pasākums: *bioloģisko augu aizsardzības līdzekļu un kaitēkļu dabisko ienaidnieku lietošana*

Mērķis:

Optimizēt ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, izmantojot alternatīvās kaitīgo organismu ierobežošanas metodes.

Pamatojums:

Atsevišķos augļu un dārzeņu integrētās audzēšanas posmos kaitīgo organismu ierobežošanai ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu vietā var izmantot alternatīvās kaitīgo organismu ierobežošanas metodes - mikrobioloģiskos augu aizsardzības līdzekļus, vai arī dzīvos organismus saturošos augu aizsardzības līdzekļus, kas satur kaitēkļu dabiskos ienaidniekus (piemēram, plēsējus, kaitēkļu parazītus). Kaitēkļu monitoringam un to izķeršanai nelielās platībās iespējams izmantot līmes lamatas ar feromonu dispanseriem. Samazinot ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, tiek mazināta negatīvā ietekme uz vidi.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādu saistību:

- bioloģisko augu aizsardzības līdzekļu un materiālu un/ vai kaitēkļu dabisko ienaidnieku iegāde un lietošana.

Minimālais pieļaujamais saistību ilgums ir pieci gadi. Ja darbības programma ir īsāka par pieciem gadiem, saistības jāpagarina nākamajā darbības programmā.

Šis pasākums nevar tikt apvienots ar LAP pasākumiem „Bioloģiskā lauksaimniecība” vai “Agrovide un klimats” aktivitātē ”Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā”.

Attaisnojamās izmaksas:

Faktiskie izdevumi (rēķini) par bioloģisko augu aizsardzības līdzekļu un materiālu un/ vai kaitēkļu dabisko ienaidnieku iegādi.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz faktiskajām iegādes papildu izmaksām par produktiem un / vai materiāliem, salīdzinot ar integrēto augu aizsardzības metožu izmaksām un iespējamo negūto peļņu no pasākuma un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

5.2.2. pasākums: augu aizsardzības līdzekļu lietošanas optimizēšana

Mērķis:

Optimizēt augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, izmantojot lēmuma atbalsta sistēmu.

Pamatojums:

Pamatota augu aizsardzības līdzekļu lietošana samazina augu aizsardzības līdzekļu patēriņu un negatīvu ietekmi uz vidi. Ar lēmuma atbalsta sistēmu var kontrolēt kaitīgo organismu izplatību un lietot augu aizsardzības līdzekļus, kad ir sasniegts šo organismu kaitīguma kritiskais sliekšnis.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādu saistību:

- augu aizsardzības līdzekļu lietošanas optimizēšanai nepieciešamo produktu, materiālu un aprīkojuma (ieskaitot piemērotos feromonus un slazdus, prognozēšanas iekārtas, meteoroloģiskās stacijas un nepieciešamās programmatūras) iegāde un uzstādīšana.

Iekārtas uzturēšana un izmantošana uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Minimālais pieļaujamais saistību ilgums ir pieci gadi. Ja darbības programma ir īsāka par pieciem gadiem, saistības jāpagarina nākamajā darbības programmā.

Šis pasākums nevar tikt apvienots ar LAP pasākumiem „Bioloģiskā lauksaimniecība” vai “Agrovide un klimats” aktivitātē ”Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā”, izņemot meteoroloģisko staciju un nepieciešamās programmatūras iegādi.

Attaisnojamās izmaksas:

Faktiskie izdevumi (rēķini) par feromonu, slazdu, prognozēšanas iekārtu, meteoroloģisko staciju un nepieciešamās programmatūras iegādi.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz faktiskajām iegādes izmaksām par produktiem un / vai materiāliem, salīdzinot ar integrēto augu aizsardzības metožu izmaksām un iespējamo negūto peļņu no pasākuma un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Pamatojoties uz meteoroloģisko staciju faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

5.2.3. pasākums: ekoloģiski nozīmīgu platību veidošana

Mērķis:

Uzlabot saimniecības vispārējo vides līmeni, izveidojot ekoloģiski nozīmīgas platības.

Pamatojums:

KLP nosacījumi attiecībā uz platību maksājumiem paredz, ka papildus vienotajam platību maksājumam katra saimniecība saņems papildu maksājumu par hektāru, ja tā izmanto klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi.

Dalībvalstīm 30% no tiešo maksājumu finansējuma jāizmanto šim “zaļināšanas” maksājumam. Lai sasniegtu minēto prasību, ir paredzēti trīs galvenie pasākumi: a) kultūraugu dažādošana; b) esošo ilggadīgo zālāju saglabāšana; c) ekoloģiski nozīmīgas platības (turpmāk – ENP) saglabāšana.

Saimniecībās ar ievērojamu aramzemes izmantošanas intensitāti, kādas ir augļu un dārzeņu nozarē, jāveicina tādu pasākumu izmantošana, kas samazina augu barības vielu, trūdvielu un augu aizsardzības līdzekļu izskalošanos no augsnes virsējām kārtām. Ekoloģiski nozīmīgu platību veidošana palīdz uzlabot saimniecības vispārējo vides līmeni, jo īpaši attiecībā uz bioloģisko daudzveidību, augsnes un ūdens kvalitātes uzlabošanu, ainavu saglabāšanu un klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās mērķu sasniegšanu, šādu ietekmi uz vidi augļu un dārzeņu nozarē var sasniegt ar ekoloģiski nozīmīgu platību:

- papuvē esoša zeme;
- ainavas elementi (zeme zem dižkokiem, alejām un dižakmeņiem, grupā augoši koki un koku un krūmu puduri, dīķi, grāvji);
- starpkultūras;
- laukmales vai buferjoslas.

Augļu un dārzeņu ražotāji būtu jāmudina veidot iepriekšminētās ekoloģiski nozīmīgās platības arī tad, ja saskaņā ar normatīvajiem aktiem uz ražotāju neattiecas ekoloģiski nozīmīgas platības izveides prasība.

Attaisnojamie pasākumi:

Ražotāju organizācijas biedram savā saimniecībā ir jāizveido ekoloģiski nozīmīga platība - papuvē esoša zeme, ainavas elementi, starpkultūras, laukmales

vai buferjoslas saskaņā ar Regulas Nr. 1307/2013²⁰ 46. panta 2. punkta a), c), d) un i) apakšpunktiem un noteikumu Nr. 126 11.4. nodaļu.

Pasākums ir attiecināms sekojošos gadījumos:

- 1) ja, piesakoties vienotajam platības maksājumam, saskaņā ar normatīvajiem aktiem uz ražotāju organizācijas biedru neattiecas ekoloģiski nozīmīgas platības izveides prasība zaļināšanas maksājuma prasību nodrošināšanai, tam savā saimniecībā ir jāizveido ekoloģiski nozīmīga platība vismaz 2% no saimniecības aramzemes;
- 2) ja, piesakoties vienotajam platības maksājumam, saskaņā ar normatīvajiem aktiem uz ražotāju organizācijas biedru attiecas ekoloģiski nozīmīgas platības izveides prasība zaļināšanas maksājuma prasību nodrošināšanai, tam savā saimniecībā ir jāizveido ekoloģiski nozīmīga platība - vismaz 7% no saimniecības aramzemes.

Saistības:

Ražotāju organizācijas biedrs īsteno ekoloģiski nozīmīgas platības izveides prasību - papuvē esoša zeme, ainavas elementi, starpkultūras, laukmales vai buferjoslas saskaņā ar Regulas Nr. 1307/2013²¹ 46. panta 2. punkta a), c), d) un i) apakšpunktiem un noteikumu Nr. 126 11.4. nodaļu, ja:

- piesakoties vienotajam platības maksājumam, saskaņā ar normatīvajiem aktiem uz ražotāju organizācijas biedru neattiecas ekoloģiski nozīmīgas platības izveides prasība zaļināšanas maksājuma prasību nodrošināšanai, tad tam savā saimniecībā ir jāizveido ekoloģiski nozīmīga platība - vismaz 2% no saimniecības aramzemes;
- piesakoties vienotajam platības maksājumam, saskaņā ar normatīvajiem aktiem uz ražotāju organizācijas biedru attiecas ekoloģiski nozīmīgas platības izveides prasība zaļināšanas maksājuma prasību nodrošināšanai, tad tam savā saimniecībā ir jāizveido lielāka ekoloģiski nozīmīga platība - vismaz 7% no saimniecības aramzemes.

Vides pasākuma ietvaros ekoloģiski noszīmīgu platību veidošanai nav paredzēts finansiāls atbalsts.

Attaisnojamās izmaksas:

Nav.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Nav.

---

²⁰ EURpas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembris Regula (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009

²¹ EURpas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembris Regula (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009

5.2.4. pasākums: Augu daļu analīžu veikšana

Mērķis:

Optimizēt minerālmēslu daudzumu, pamatojoties uz augu daļu analīžu rezultātiem.

Pamatojums:

Kultūraugu mēslošana notiek balstoties uz mēslošanas plānu, kas ir izstrādāts, ņemot par pamatu augšņu agroķīmiskās izpētes rezultātus vai augsnes analīzes un attiecīgā kultūrauga prasību pēc barības vielām. Tomēr jānorāda, ka mēslošanas plānā norādītās papildmēslojuma devas ir aptuvenas, līdz ar to nereti kultūraugs saņem lielākas devas, nekā attiecīgajā attīstības fāzē tam būtu nepieciešams.

Lai noteiktu precīzākas papildmēslojuma devas un tādejādi samazinot augsnē iestrādāto minerālmēslojuma daudzumu, var izmantot augu daļu analīžu rezultātus. Augu daļu analīze ir precīzākais veids, lai noteiktu augu barības elementu koncentrāciju kultūraugā. It īpaši tas ir noderīgs gadījumos, kad uz auga daļām ir parādījušās it kā barības elementu trūkuma pazīmes, taču patiesībā faktiskais iemels var būt cits, piemēram, kaitēkļi, augu slimības, nepiemērots augsnes mitruma režīms vai nelabvēlīgi laika apstākļi.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādu saistību:

- augu daļu (lapu un stumbra) analīžu veikšana akreditētās laboratorijās.

Attaisnojamās izmaksas:

Faktiskie izdevumi (rēķini) par augu daļu analīžu veikšanu un paraugu nosūtīšanu uz laboratoriju.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

5.2.5. pasākums: Minerālā slāpekļa noteikšana

Mērķis:

Optimālā slāpekļa normu lietošana, pamatojoties uz akreditētas laboratorijas augšņu analīžu rezultātiem.

Pamatojums:

Lai nepieļautu lauksaimniecības produkcijas un vides piesārņojumu ar nitrātiem, galvenais priekšnosacījums ir optimālu slāpekļa normu lietošana. Nosakot kultūraugu vajadzību pēc slāpekļa, parasti ņem vērā plānoto ražu,

slāpekļa iznesi, augsnes organiskās vielas saturu, slāpekļa izmantošanās koeficientus no iestrādātajiem organiskajiem mēslošanas līdzekļiem u.c. Būtisks rādītājs slāpekļa vajadzības noteikšanai ir minerālā slāpekļa saturs augsnē, atjaunojoties kultūraugu veģetācijai. Tas ir mainīgs lielums, kuru ietekmē daudz un dažādi faktori, piemēram, sniega segas biezums, nokrišņu daudzums rudens-ziemas periodā, gaisa temperatūra, perioda garums starp veģetācijas perioda beigām un veģetācijas atjaunošanos, augsnes granulometriskais stāvs u.c. Zinot minerālā slāpekļa saturu augsnē konkrētā laukā, atjaunojoties veģetācijai, iespējams veikt pamatotu slāpekļa vajadzības korekciju, attiecīgi to palielinot vai samazinot.

Lai noteiktu minerālo slāpekli konkrētā laukā, ir jāveic pasākumu komplekss: augsnes paraugu ņemšana ar speciālām zondēm 0-60 cm slānī un nogādāšana laboratorijā speciālās aukstumsomās, testēšana akreditētā laboratorijā, iegūto rezultātu matemātiska apstrāde un attiecīgu rekomendāciju slāpekļa vajadzības korekcijai piemērošana.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācijas biedrs ir uzņēmies šādas saistības:

- noteikt konkrētā laukā vai laukos augsnes minerālo slāpekli (amonija un nitrātu) 0 – 60 cm slānī agri pavasarī vai veģetācijas perioda laikā;
- nodrošināt kultūraugu mēslošanu atbilstoši slāpekļa saturam augsnē atjaunojoties kultūraugu veģetācijai;
- nodrošināt informāciju par paraugu ņemšanas punktu koordinātām, laboratoriju testēšanas pārskatus un mēslošanas vajadzības korekcijas aprēķinu pieejamību.

Attaisnojamās izmaksas:

Akreditētas laboratorijas paraugu ņemšana, analīžu veikšana un konsultanta pakalpojumi minerālā slāpekļa aprēķinam un slāpekļa normas korekcijai.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

5.2.6. pasākums: portatīvie mēraparāti vai to komplekti augsnes un ūdens ķīmiskā sastāva noteikšanai

Mērķis:

Optimizēt mēslošanas devu, balstoties uz portatīvo mēraparātu vai to komplektu iegūtajiem analīžu rezultātiem.

Pamatojums:

Kaut arī augļu un dārzeņu audzētāji veic augsnes agroķīmisko izpēti un augu lapu analīzi, aprēķinātas mēslojuma devas efektivitāte ir atkarīga no augsnes vai ūdens skābuma reakcijas (pH), kopējās sāļu koncentrācijas (EC) un barības elementu satura augsnē vai laistāmajā ūdenī. No laistāmā ūdens pH un EC ir atkarīga atsevišķo elementu uzņemšanās augā, maksimālā mēslojuma deva un piemērotākā mikroelementu helāta formas izvēle.

Lai operatīvi noteiktu šos rādītājus, tiek izmantoti portatīvie mēraparāti vai to komplekti (portatīvās laboratorijas vairāku jonu noteikšanai). Šādu mēraparātu lietošana palīdz precizēt nepieciešamu mēslojuma devu un novērš neefektīvu, pārmērīgu vai nesabalansētu mēslojuma lietošanu, kā atklātā laukā, tā siltumnīcās.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācijas biedrs ir uzņēmis šādu saistību:

- portatīvo mēraparātu vai to komplektu iegāde un uzstādīšana.

Iekārtas uzturēšana, izmantošana un kalibrēšana uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Attaisnojamās izmaksas:

Faktiskie izdevumi (rēķini) par augsnes un ūdens ķīmiskā sastāva noteikšanas portatīvo mēraparātu vai to komplektu iegādi.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz ieguldījuma faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

5.2.7. pasākums: precīzā lauksaimniecība

Mērķis:

Optimizēt augu aizsardzības un mēslošanas devas, pamatojoties uz precīzās lauksaimniecības kvalitatīvajiem rādītājiem.

Pamatojums:

Šobrīd tradicionāls lauksaimniecības ietvaros, lauki tiek uzskatīti par auglības ziņā homogēnām platībām, kuru raksturo vidējie rādītāji, piemēram, vidējais mēslošanas apjoms uz hektāra, neņemot vērā katra nogabala īpatnības. Lai samazinātu saimniekošanas rezultātā radītās sekas videi, katrs lauks būtu uztverams kā heterogēns, sastāvošs no dažādiem nogabaliem ar dažādu augu aizsardzības, mēslošanas līdzekļu nepieciešamību utt. Izmantojot ar Globālās Pozicionēšanas Sistēmu (turpmāk-GPS) aprīkotu iekārtu un tehniku (tai skaitā bezpilota lidaparātus lauku videonovērošanas veikšanai), kas savlaicīgi konstatē, analizē un attiecīgi reaģē uz platības kvalitatīvo īpašību izmaiņām, samazinātu atsevišķu platību pārmēslošanu, augu aizsardzības ķīmikāliju pārdozēšanu un

citādu nevēlamu neapzinātu rīcību, kas savukārt samazinātu lauksaimnieciskās darbības nevēlamo ietekmi uz apkārtējo vidi un klimata pārmaiņām.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādas saistības:

- nodrošināt augu mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļu lietošanu atbilstoši katra heterogēnā lauka datu reģistrācijas kartēm GPS sistēmā;
- jaunas ar GPS aprīkotas iekārtas un tehnikas (tai skaitā bezpilota lidaparātus lauku videonovērošanas veikšanai) iegāde un uzstādīšana.

Iekārtas uzturēšana un izmantošana uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Tiesības uz atbalstu ir ierobežotas. Ieguldījumiem to uzraudzības periodā, kas ir pieci gadi pēc to iegādes, ir jāļauj samazināt vides piesārņojuma avota (mēslošanas līdzekļi, augu aizsardzības līdzekļi) patēriņu par vismaz 15 %, ko apliecinās kvalificēta iestāde vai eksperts, pamatojoties uz iekārtas tehnisko specifikāciju. Pieņemams arī zemāks enerģijas patēriņa samazinājums, vismaz 7 % iepriekšminētā perioda laikā, ja ieguldījums paredz citus vides ieguvumus.

Attaisnojamās izmaksas:

Faktiskie izdevumi (rēķini) par GPS aprīkotām iekārtām un tehniku (tai skaitā bezpilota lidaparātus lauku videonovērošanas veikšanai).

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz GPS aprīkoto iekārtu un tehniku faktiskajām izmaksām un Regulas (EK) Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

5.2.8. pasākums: augu apputeksnēšanas ar dabiskām metodēm ieviešana

Mērķis:

Saglabāt vai atjaunot vietējās floras bioloģisko daudzveidību, izmantojot apputeksnēšanas kukaiņus apstādītajās platībās.

Pamatojums:

Apputeksnēšanas kukaiņu, piemēram, bišu un kameņu, ieviešanu apstādītajās platībās veicina vietējās floras bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu vai atjaunošanu.

Saistības:

Stropu un apputeksnēšanas kukaiņu iegāde, uzstādīšana un lietošana vai to noma (augu apputeksnēšana ar dabiskām metodēm).

Attaisnojamās izmaksas:

Faktiskie izdevumi (rēķini) par stropu un apputeksnēšanas kukaiņu iegādi vai nomu.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz stropu un citu materiālu faktiskajām izmaksām un Regulas (EK) Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Demarkācija ar LAP:

LAP ELFLA pasākumi	Vides programma	Nošķirtība
Pasākums “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”	5.2.2. pasākums: augu aizsardzības līdzekļu lietošanas optimizēšana	Demarkācija starp ELFLA un ELGF Administratīvās procedūras nodrošinās, ka atbalsts Lauku attīstības programmas 2014.-2020.gadam ietvaros augļu un dārzeņu sektorā nepārklāsies ar atbalstu šīs programmas ietvaros.
	5.2.6. pasākums: portatīvie mēraparāti vai to komplekti augsnes un ūdens ķīmiskā sastāva noteikšanai	
	5.2.7. pasākums: precīzā lauksaimniecība	

5.3. Gaisa piesārņojošo vielu un SEG emisiju ierobežošana

5.3.1. pasākums: siltuma zudumu samazināšana segtajās platībās

Mērķis:

Samazināt siltumu zudumus un CO₂ emisijas daudzumu, nomainot siltumnīcas segumu vai uzstādot siltuma aizturošos ekrānus.

Pamatojums:

Novecojuša vai bojāta siltumnīcu seguma dēļ rodas siltuma zudumi. Lai augiem nodrošinātu veģetācijas periodā optimālu temperatūru, nepieciešams lielāks kurināmā daudzums. Lai samazinātu siltuma zudumus un CO₂ emisiju daudzumu, kas siltumnīcu apkures rezultātā nonāk atmosfērā, nepieciešams veikt pasākumus siltumnīcu segumu nomaiņai. Viens no siltuma zudumu

samazināšanas veidiem siltumnīcās ir siltumnīcu seguma maiņa vai arī siltumu aizturošu ekrānu uzstādīšana. Pētījumi rāda, ka atkarībā no siltuma ekrāna veida un materiāla, ziemas mēnešos siltuma zudumus var samazināt no 30 līdz pat 60 %.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādas saistības:

- siltumnīcas seguma nomaiņa uz efektīvāku siltumizolējošu materiālu aizstājot esošo;
- siltuma ekrānu iegāde un uzstādīšana.

Abos gadījumos atbalsta saņēmējam jānodrošina ieguldījumu uzturēšana un izmantošana visā uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi), kas ir obligāta prasība un nepretendē uz atbalstu.

Tiesības uz atbalstu ir ierobežotas. Ieguldījumiem to uzraudzības periodā, kas ir pieci gadi pēc to iegādes, ir jāļauj samazināt apkurināšanai nepieciešamās enerģijas patēriņu par vismaz 15 %, ko apliecinās eksperts, pamatojoties uz ieguldījumu tehnisko specifikāciju. Pieņemams arī zemāks enerģijas patēriņa samazinājums, vismaz 7 % iepriekšminētā perioda laikā, ja ieguldījums paredz papildu labumu videi, piemēram, samazināt gaisa piesārņojošo vielu vai SEG emisijas.

Attaisnojamās izmaksas:

Izdevumi (rēķini) saistībā ar ieguldījumiem par siltumnīcas segumu un jaunu siltuma ekrāna iegādi, uzstādīšanu un projektēšanu.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz ieguldījuma faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Ja ieguldījumi tiek aizstāti, aizstāto ieguldījumu atlikušo vērtību:

- a) pieskaita ražotāju organizācijas darbības fondam vai
- b) atņem no aizstāšanas izmaksām.

5.3.2. pasākums: efektīva kurināmā izmantošana segtajās platībās

Mērķis:

Paaugstināt kurināmā izmantošanas efektivitāti segtajās platībās, uzstādot siltuma akumulācijas tvertnes.

Pamatojums:

Lai veģetācijas periodā saglabātu vienmērīgu gaisa temperatūru siltumnīcās, tās apkurina visu diennakti. Pavasara mēnešos, kad laiks kļūst

saulaināks, siltumnīcās strauji pieaug gaisa temperatūra, tāpēc nepieciešams strauji samazināt apsildīšanai izmantotā ūdens temperatūru. Tā kā apkures sistēmās ir daudz ūdens, strauji samazināt tā temperatūru nav iespējams. Viens no risinājumiem ir siltuma akumulācijas tvertnes uzstādīšana. Respektīvi, dienā saulainā laikā, pieaugot siltumnīcās gaisa temperatūrai, daļa no siltumnīcu apkures sistēmā esošā ūdens, tiek novadīts speciālā siltuma akumulācijas tvertnē, kura, pateicoties tā lielajam izmēram, un siltuma saglabāšanas spējām, neļauj ūdenim atdzist. Vakarā, kad kļūst vēsāks, ūdens no siltuma akumulācijas tvertnes atkal tiek iesūkņēts apkures sistēmā, tādējādi nav nepieciešams izlietot papildus kurināmo, lai paaugstinātu siltumnīcā gaisa temperatūru. Siltuma akumulācijas tvertnes uzstādīšana siltumnīcās ļauj samazināt apkurei nepieciešamo enerģijas daudzumu.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādu saistību:

- siltuma akumulācijas tvertnes iegāde un uzstādīšana.

Iekārtas uzturēšana un izmantošana uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Tiesības uz atbalstu ir ierobežotas. Uzstādītajai siltuma akumulācijas tvertnei to uzraudzības periodā, kas ir pieci gadi pēc to iegādes, ir jāļauj samazināt apkurināšanai nepieciešamās enerģijas patēriņu par vismaz 15 %, ko apliecina eksperts, pamatojoties uz iekārtas tehnisko specifikāciju. Atbalstāmi ir ieguldījumi, kas nodrošina vismaz 7% samazinājumu, ko aprēķina ieguldījuma uzraudzības periodā salīdzinājumā ar iepriekšējo stāvokli, ja minētie ieguldījumi sniedz vismaz vēl vienu labumu, piemēram, papildus apkurināšanai nepieciešamajam enerģijas patēriņam samazina arī gaisa piesārņojošo vielu vai SEG emisijas.

Attaisnojamās izmaksas:

Izdevumi (rēķini) saistībā ar ieguldījumiem par siltuma akumulācijas tvertnes iegādi, uzstādīšanu un projektēšanu.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz ieguldījuma faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Ja ieguldījumi tiek aizstāti, aizstāto ieguldījumu atlikušo vērtību:

- a) pieskaita ražotāju organizācijas darbības fondam vai
- b) atņem no aizstāšanas izmaksām.

5.3.3. pasākums: atjaunojamās enerģijas izmantošana

Mērķis:

Samazināt fosilā kurināmo iekārtu izmantošanu segtajās platībās, aizstājot tās ar atjaunojamo enerģiju kurināmā iekārtām.

Pamatojums:

Atjaunojamo energoresursu izmantošana tā vietā, lai izmantotu neatjaunojamo enerģiju, ir viens no ilgtspējīgas lauku attīstības pamatnosacījumiem.

Tā kā dārzeņu (it sevišķi segtajās platībās) audzēšana ir ļoti energoietilpīgs pasākums, nepieciešams veikt pasākumus esošo energoiekārtu, kuru darbināšanai izmanto fosilo kurināmo, nomainībai uz tādām, kuras enerģijas ražošanai izmanto atjaunojamus energoresursus.

Tai pašā laikā jāņem vērā, ka biomasas (koksnes kurināmā) izmantošanas veicināšana rada palielinātas putekļu emisijas gaisā, kas negatīvi ietekmē cilvēku veselību. Līdz ar to ir svarīga tādu iekārtu iegāde un uzstādīšana, kas rada zemākas putekļu emisijas. 2017. gada sākumā EURpas Komisija ir pieņēmusi EURpas Parlamenta un Padomes 2015. gada 25. novembra direktīvu (ES) 2015/2193 par ierobežojumiem attiecībā uz dažu piesārņojošu vielu emisiju gaisā no vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtām, kuras prasības līdz 2017. gada beigām tiks pārņemtas arī Latvijas normatīvajos aktos. Tā kā jaunā direktīva nosaka stingrākas emisiju robežvērtības sadedzināšanas iekārtām ar nominālo ievadīto siltuma jaudu no 1 – 50 MW, tad uzņēmējam, veicot esošās iekārtas nomainītu laika periodā līdz 2018. gada 20. decembrim būtu jāreķinās ar šajā direktīvā noteiktajām prasībām, kas atkarībā no iekārtas nominālās ievadītās siltuma jaudas stāsies spēkā – 2025. un 2030. gadā.

Saistības:

Atbalstu piešķirt, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādu saistību:

- jaunas energoiekārtas, kas darbojas ar atjaunojamās enerģijas avotiem, iegāde un uzstādīšana. Iegādājoties iekārtas ar nominālo ievadīto siltuma jaudu, sākot no 1 MW, laika periodā līdz 2018. gada 20. decembrim, kurās paredzēts izmantot koksnes kurināmo jāuzstāda tādas iekārtas, kas nodrošinās normatīvajā aktā par kārtību, kādā novērš, ierobežo un kontrolē gaisu piesārņojošo vielu emisiju no sadedzināšanas iekārtām esošajām iekārtām noteikto gaisu piesārņojošo vielu emisijas robežvērtību izpildi, kas stāsies spēkā – 2025.gadā (iekārtām ar jaudu no 5 - 50 MW) un 2030.gadā (iekārtām ar jaudu no 1 - 5 MW).

Iekāru uzturēšanas un izmantošanas izmaksas uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Tiesības uz atbalstu ir ierobežotas. Uzstādītajai energoiekārtai tās uzraudzības periodā ir jānodrošina SEG emisiju samazinājums par vismaz 15 %

gadā, salīdzinot ar esošās energoiekārtas pēdējo trīs kalendāro gadu vidējo SEG emisiju apjomu. SEG emisijas samazinājuma aprēķinu veic projekta iesniedzējs vai tā pieaicināts eksperts enerģētikas jomā. Lai nodrošinātu iegūtā rezultāta ticamību, aprēķinu rezultātam pievieno detalizētu, pamatotu un skaidri izsekojamo aprēķina gaitu.

Attaisnojamās izmaksas:

Faktiskie izdevumi (rēķini) par jaunu energoiekārtu iegādi, uzstādīšanu un projektēšanu, ja uzstādīto iekārtu jauda nepārsniedz ražotāju organizācijas pašpatēriņa jaudu attiecībā uz atzītiem produktiem.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Ja ieguldījumi tiek aizstāti, aizstāto ieguldījumu atlikušo vērtību:

- a) pieskaita ražotāju organizācijas darbības fondam vai
- b) atņem no aizstāšanas izmaksām.

5.3.4. pasākums: Koģenerācija

Mērķis:

Samazināt fosilā kurināmā izmantošanu un paaugstināt enerģijas izmantošanas efektivitāti, aizstājot esošo ar atjaunojamo dabas resursu izmantojošu koģenerācijas iekārtu.

Pamatojums:

Viens no efektīvākajiem enerģijas ražošanas veidiem ir koģenerācijas iekārtu izmantošana. Koģenerācija ir vienlaicīga elektriskās (vai mehāniskās) enerģijas un siltuma enerģijas ražošana vienotā termodinamiskā ciklā. Sevišķi izdevīgi to izmantot ražošanas procesos, kur nepieciešama elektroenerģijas un siltumenerģijas vienlaicīga izmantošana.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādu saistību:

- jaunas atjaunojamo dabas resursu izmantojošas koģenerācijas iekārtas iegāde un uzstādīšana.

Jaunās atjaunojamo dabas resursu koģenerācijas sistēmas uzturēšana un izmantošanas izmaksas uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu.

Tiesības uz atbalstu ir ierobežotas. Uzstādītajai energoiekārtai tās uzraudzības periodā ir jānodrošina SEG emisiju samazinājums par vismaz 15 % gadā, salīdzinot ar esošās energoiekārtas pēdējo trīs kalendāro gadu vidējo SEG

emisiju apjomu. SEG emisijas samazinājuma aprēķinu veic projekta iesniedzējs vai tā pieaicināts eksperts enerģētikas jomā. Lai nodrošinātu iegūtā rezultāta ticamību, aprēķinu rezultātam pievieno detalizētu, pamatotu un skaidri izsekojamo aprēķina gaitu.

Attaisnojamās izmaksas:

Izdevumi (rēķini) saistībā ar ieguldījumiem par jaunu atjaunojamo dabas resursu s iekārtu iegādi, uzstādīšanu un projektēšanu, ja uzstādīto iekārtu jauda nepārsniedz jaudu, kas nepieciešama ražotāju organizācija patēriņam attiecībā uz atzītiem produktiem.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Ja ieguldījumi tiek aizstāti, aizstāto ieguldījumu atlikušo vērtību:

- a) pieskaita ražotāju organizācijas darbības fondam vai
- b) atņem no aizstāšanas izmaksām.

Demarkācija ar LAP:

LAP ELFLA pasākumi	Vides programma	Nošķirtība
Pasākums “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”	5.3.1. pasākums: siltuma zudumu novēršana segtajās platībās	Demarkācija starp ELFLA un ELGF Administratīvās procedūras nodrošinās, ka Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam augļu un dārzeņu sektorā nepārklāsies ar atbalstu šīs programmas ietvaros.
	5.3.2. pasākums: efektīva kurināmā izmantošana segtajās platībās	
	5.3.3 pasākums: atjaunojamās enerģijas izmantošana	
	5.3.4. pasākums: koģenerācija	

5.4. Atkritumu rašanās novēršana un to apsaimniekošanas attīstība

5.4.1. pasākums: produktu audzēšanas atlikumu un atkritumu samazināšana

Mērķis:

Samazināt ražošanas procesā radīto atkritumu daudzumu, smalcinot un šķelidojot augu atliekas, iegādājoties bioloģiski noārdāmus materiālus un substrātus, kā arī izveidojot kompostēšanas laukumus.

Pamatojums:

Lai palielinātu gaismas daudzumu, segtajās platībās augus mulčē ar baltu plēvi un augu piesiešanai izmanto sintētisko auklu. Šie materiāli nonākot kompostā nesadalās, tādējādi ik gadu radot lielu atkritumu daudzumu. Tādēļ ir nepieciešams veicināt bioloģiski noārdāmā mulčējamā materiāla un bioloģiski noārdāmā sienamā materiāla izmantošanu, kurus pēc audzēšanas sezonas var kompostēt kopā ar augu atliekām, kā arī kokosa šķiedru substrāta izmantošanu segtajās platībās.

Veidojot augļu koku vainagus un izgriežot zarus, šos zarus, ja tie nav slimību un kaitēkļu izplatības avots, var sasmalcināt. Lietojot augu atlieku smalcinātāju un šķelidojamās iekārtas, tiek panākta atkritumu samazināšana, kā arī saražotās mulčas tālāka izmantošana apdobēs vai saimniecībā, kas ļauj uzturēt labvēlīgāku mitruma režīmu un barības vielu izmantošanu augsnē, kā arī samazināt herbicīdu lietošanas nepieciešamību – tādējādi tas ļoti cieši saistās ar bioloģisko un integrēto audzēšanas sistēmu.

Ik gadus pēc atklātā lauka un siltumnīcu kultūraugu audzēšanas sezonas beigām atkritumos nonāk liels daudzums augu atlieku un augu substrāta vietā izmantotās minerālvates. Pēc tam audzētājiem ir jārisina jautājums par šīs minerālvates utilizāciju vai arī nodošanu otrreizējai pārstrādei. Lai samazinātu atkritumu daudzumu, kuri rodas saimniecībās pēc sezonas beigām, ir jāveicina minerālvates substrāta aizstāšana ar bioloģiski noārdāmo substrātu (piemēram, kokosšķiedras vai kokšķiedras) siltumnīcās, kā arī augu atlieku kompostēšana.

Visas iepriekšminētās darbības var samazināt atkritumu rašanos augļu un dārzeņu ražošanas nozarē.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādas saistības:

- bioloģiski noārdāmas mulčas polietilēnu un / vai bioloģiski noārdāmu uzsiešanas materiālu iegāde un izmantošana;
- bioloģiski noārdāma substrāta (kokosriekstu šķiedru) iegāde un izmantošana ne mazāk kā divas sezonas;

- kompostēšanas laukumu izbūve, kompostēšanas iekārtas uzstādīšana un lietošana komposta ražošanai. Saražotā komposta izmantošana ir obligāta prasība, kas nepretendē uz papildus atbalstu;
- šķeldojamo un augu atlieku smalcināmo iekārtu iegāde un izmantošana mulčēšanas materiāla ražošanai.

Saražotā mulčēšanas materiāla izmantošana uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi) ir obligāta prasība, kas nepretendē uz atbalstu. Attiecināmas ir arī augu atlieku smalcināmās iekārtas.

Minimālais pieļaujamais saistību ilgums ir pieci gadi. Ja darbības programma ir īsāka par pieciem gadiem, saistības jāpagarina nākamajā darbības programmā.

Sakarā ar saistībām, kas minētas 3. un 4. punktā, atbalsta saņēmējam jānodrošina kompostēšanas laukums, šķeldojamo un augu atlieku smalcināmo iekārtu uzturēšana visā jauniegādātās iekārtas uzraudzības periodā (vismaz pieci gadi). Iekārtas uzturēšana ir obligāta prasība, kas nepretendē uz papildus atbalstu.

Attaisnojamās izmaksas:

Saistības (1) un (2): bioloģiski noārdāmo uzsiešanas materiālu un standarta materiālu izdevumu (rēķina) starpība;

Saistība (3): izdevumi (rēķini) saistībā ar ieguldījumiem, tostarp, izveidojot saimniecībā saražoto augu atlieku pagaidu uzglabāšanas un kompostēšanas laukumu un kompostēšanas iekārtas iegādi.

Saistības (4): Izdevumi (rēķini) saistībā ar ieguldījumiem par šķeldojamo un augu atlieku smalcināmo iekārtu iegādi.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Faktiskās papildu izmaksas par materiālu iegādi, salīdzinot ar standarta materiālu vai ieguldījuma faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Ja ieguldījumi tiek aizstāti, aizstāto ieguldījumu atlikušo vērtību:

- a) pieskaita ražotāju organizācijas darbības fondam vai
- b) atņem no aizstāšanas izmaksām.

Demarkācija ar LAP:

LAP ELFLA pasākumi	Vides programma	Nošķirtība
Pasākums “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”	5.4.1. pasākums: produktu audzēšanas atlikumu un atkritumu samazināšana	Demarkācija starp ELFLA un ELGF

		Administratīvās procedūras nodrošinās, ka atbalsts Lauku attīstības programmas 2014.-2020.gadam ietvaros augļu un dārzeņu sektorā nepārklāsies ar atbalstu šīs programmas ietvaros.
--	--	---

5.5. Darbības vidi saudzējošu pasākumu atbalstam

5.5.1. pasākums: apmācības un konsultācijas vidi saudzējošu pasākumu veiksmīgai ieviešanai

Mērķis:

Paaugstināt personālā kvalifikāciju vidi saudzējošo pasākumu veiksmīgai īstenošanai.

Pamatojums:

Saskaņā ar vides programmā iekļauto pasākumu ražotāju organizācijām vai tās biedriem īstenošanu un efektivitāti, nepieciešams veicināt atbalstu aktivitātēm (apmācībām un konsultācijām), lai nodrošinātu ražotāju organizācijai kvalificētu personālu.

Saistības:

Atbalstu piešķir, ja ražotāju organizācija ir uzņēmusies šādas saistības:

- ieviešot vismaz vienu vidi saudzējošu pasākumu, kas minēti nodaļā 5.1. līdz 5.4. sadaļā;
- izmantojot papildus kvalificētu personālu (apmācībām un konsultācijām), lai panāktu lielāku pozitīvo ietekmi uz vienu vai vairākiem vidi saudzējošiem pasākumiem.

Ražošanas organizācijas darbības programmā nepieciešams norādīt šāda papildus personāla kvalificēšanās nepieciešamību.

Attaisnojamās izmaksas:

Izmaksas (rēķini), kas saistītas ar darba laika samaksu par kvalificēšanos, apmācībām, konsultācijām, līgumā ar ārēju pakalpojumu.

Nepieciešami detalizēti dokumenti, kas parāda faktisko darba stundu skaitu un izpildītos uzdevumus, īpaši gadījumos, ja ražošanas organizācija ir izmantojusi savus darbiniekus vai biedrus.

Atbalsta apjoma aprēķināšana:

Pamatojoties uz apmācību un konsultāciju faktiskajām izmaksām un Regulas Nr.1308/2013 34. panta nosacījumiem.

Demarkācija ar LAP:

LAP ELFLA pasākumi	Vides programma	Nošķirtība
Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi	5.5.1. pasākums: apmācības un konsultācijas vides pasākumu veiksmīgai ieviešanai	Demarkācija starp ELFLA un ELGF Administratīvās procedūras nodrošinās, ka atbalsts Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam ietvaros augļu un dārzeņu sektorā nepārklāsies ar atbalstu šīs programmas ietvaros.

6. VIDĪ SAUDZĒJOŠU PASĀKUMU ILGUMS

Gadījumos, kad vidi saudzējoši pasākumi ir līdzīgi LAP agrovides un klimata vai bioloģiskās lauksaimniecības pasākumiem, tiks piemērots iepriekšminētiem LAP pasākumiem noteiktais saistību perioda ilgums.

Gadījumos, kad darbības programmas ilgums ir mazāks (t.i., 3 vai 4 gadi) vai ilgāks nekā iepriekš minētais ilgums, ražotāju organizācijām ir pienākums turpināt vidi saudzējošus pasākumus, pārnesot tos uz nākamo savu darbības programmu, līdzīgi kā LAP agrovides un klimata vai bioloģiskās lauksaimniecības pasākumos, izņemot pamatotus iemeslus, balstoties uz darbības programmas vidus posma novērtējumu, kas paredzēts Regulas (ES) Nr. 2017/891 57. panta 3. punktā.

Šī ilguma prasība ir skaidri norādīta vides aizsardzības pasākumu aprakstos. Nākotnē, vajadzības gadījumā, šai prasībai jāattiecas arī uz citām darbībām vides jomā, kas tiks iekļautas vides programmā.

**Ministru kabineta 2009. gada 15. septembra Noteikumu Nr. 1056
„Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un
marķēšanas prasības un kontroles kārtība” prasības**

1. Kultūraugus audzē atbilstoši audzēšanas tehnoloģijai.
2. Katram kultūraugam izstrādā mēslošanas plānu, pamatojoties uz katra lauka augšņu agroķīmiskās izpētes vai augsnes analīžu rezultātiem, kas nav vecāki par septiņiem gadiem. Augsnes agroķīmiskās analīzes veic akreditēta laboratorija. Lauksaimniecībā izmantojamai zemei, kas atrodas īpaši jutīgajā teritorijā, mēslošanas plānu izstrādā saskaņā ar normatīvajiem aktiem par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem. Kultūraugus mēslo agronomiski piemērotā laikā ar mēslošanas līdzekļiem, kuru sastāvs apmierina mēslošanas plānā aprēķināto augu barības elementu vajadzību.
3. Lai aizsargātu derīgos organismus, pēc iespējas saglabā derīgo organismu mājvietas – piemēram, atsevišķi augošus krūmu pudurus, vecus kokus, akmeņu kaudzes (krāvumus) – un veic citus pasākumus, lai veicinātu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos..
4. Nosakot nepieciešamos augu aizsardzības pasākumus:
  - a. aktīvās veģētācijas periodā regulāri pārbauda konkrēto lauku un veic kaitīgā organisma izplatības dinamikas un augu attīstības novērojumus, kurus dokumentē;
  - b. izmanto vispārējo brīdinājuma sistēmu vai citu pieejamo informāciju par kaitīgā organisma parādīšanos un prognozi par tā attīstību;
  - c. izmanto informāciju par Latvijā pieejamiem un dienesta mājaslapā publicētiem kaitēkļu un slimību kaitīguma sliekšņiem, lai pieņemtu lēmumu par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu kaitīgo organismu ierobežošanai.
5. Pēc iespējas izmanto piemērotas un efektīvas bioloģiskās, mehāniskās vai agrotehniskās kaitīgā organisma ierobežošanas metodes. Latvijā reģistrētus ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus lieto tikai tādā gadījumā, ja, izmantojot minētās metodes, vēlamo rezultātu nav iespējams iegūt vai ir sasniegts tāds kultūraugu bojājuma līmenis, ka šo metožu izmantošana radīs ražas zudumu.
6. Lai novērstu kaitīgo organismu izplatīšanos, tīra noliktavas, glabātavas, iekārtas, tehniku un instrumentus.
7. Lieto iespējami mazāko augu aizsardzības līdzekļa reģistrēto devu vai līdzekli lieto atsevišķās lauka vietās, izvērtējot, vai riska līmenis veģētācijai ir pieņemams un nepalielina pret augu aizsardzības līdzekļiem izturīgo kaitīgo organismu populāciju attīstību.

8. Lai izvairītos no iespējamās kaitīgā organisma rezistences rašanās, augu aizsardzības līdzekli lieto, ievērojot marķējumā dotās norādes par rezistences veidošanās riska ierobežošanu.

9. Saimniecībā izveido uzskaites sistēmu, kurā par katru lauku norāda specifisku informāciju:

9.1. lauka nosaukums vai numurs un platība;

9.2. audzētā kultūrauga suga un šķirne, kā arī priekšaugš;

9.3. īstenotie sēklas vai stādāmā materiāla sagatavošanas pasākumi. Ja izmantota kodne, norāda tās nosaukumu, devu, apstrādāto daudzumu un apstrādes datumu;

9.4. sējas vai stādīšanas datums, izsējas norma vai izstādīšanas biežība;

9.5. agrotehniskie pasākumi un to veikšanas datums;

9.6. mēslošanai izmantoto līdzekļu veids un devas fiziskajās vienībās, minerālmēsļu pamatsastāvs un iestrādes datums;

9.7. kaļķošanas vai ģipšošanas datums un izmantotā materiāla deva fiziskajās vienībās, ja tāds pasākums ir īstenots;

9.8. kaitīgā organisma izplatības dinamika un kultūrauga attīstības stadija;

9.9. izmantotie mehāniskie, bioloģiskie, agrotehniskie vai ķīmiskie augu aizsardzības pasākumi, norādot arī lietotā augu aizsardzības līdzekļa nosaukumu, devu, apstrādāto platību, apstrādes datumu un apstrādes pamatojumu;

9.10. ražas novākšanas datums un iegūtās ražas daudzums;

9.11. citi ar kultūrauga audzēšanu saistītie darbi (piemēram, augu barošanās diagnostika, laistīšana).

10. Stādāmā materiāla, sēklu, augu aizsardzības līdzekļu, mēslošanas, kaļķošanas un ģipšošanas līdzekļu pirkumu apliecinājošos dokumentus, augu pasēs vai etiķetes, sēklu sertifikātus, kā citus minētos uzskaites datus glabā trīs gadus. Agroķīmiskās izpētes vai augšņu analīžu rezultātus glabā līdz atkārtotās izpētes vai analīžu rezultātu saņemšanai.

11. Pākšaugus vienā laukā audzē ne biežāk kā reizi trijos gados.

12. Audzējot baltos, sarkanos un Savoņas galviņkāpostus, ziedkāpostus, brokoļus, Briseles kāpostus, Pekinas un Ķīnas kāpostus, kolrābjus, kāļus, rāceņus, rutkus un redīsus (turpmāk – krustziežu dzimtas dārzeņi), ievēro augu maiņu. Sējumos, kuros neievēro augu maiņu, audzē starpkultūras, izņemot krustziežu dzimtas augus.

13. Gurķus, kabačus, patisonus, ķirbjus, bietes, lapu dārzeņus, sīpolus, ķiplokus, puravus, tomātus, papriku, burkānus, selerijas, pētersīļus, pastinākus, dilles un ķimenes atklātā laukā vienā un tajā pašā vietā audzē ne biežāk kā reizi trijos gados.

14. Burkānus, selerijas, pētersīļus, pastinakus, dilles un ķimenes neaudzē laukā, kurā iepriekšējā sezonā audzēti kartupeļi, un laukā, kas inficēts ar nematodēm *Meloidogyne spp.*, *Pratylenchus spp.* un *Heterodera spp.*
15. Krustziežu dzimtas dārzeņu, biešu, burkānu, seleriju, pētersīļu, pastinaku, diļļu un ķimeņu audzēšanai izmanto kodinātu sertificētu vai standarta sēklas materiālu.
16. Lapu dārzeņu, tomātu, paprikas, sīpolu, ķiploku un puravu audzēšanai izmanto sertificētu vai standarta sēklas materiālu.
17. Zemes vienā un tajā pašā vietā audzē ne ilgāk kā četrus gadus pēc kārtas. Atkārtoti tajā pašā vietā zemes stāda ne ātrāk kā pēc triju gadu pārtraukuma. Ierobežojums neattiecas uz laukiem, kuros zemes audzē kūdras maisos un attiecīgi maina substrātu.
18. Augļkoku un ogulāju stādīšanai izmanto pārbaudītu standarta vai sertificētu pavairojamo materiālu. Zemeņu audzēšanai izmanto pārbaudīta standarta, sertificētu vai pašaudzētu stādāmo materiālu, kas ņemts no speciāli ierīkota mātesaugu lauka.